

Immaterielle verdier og beslutningsnytte

En kvalitativ studie av hvorvidt tilleggsrapportering av immaterielle verdier kan øke beslutningsnyttens av regnskapsinformasjon

HANNE STORSLETT

THEA MADELEINE LUNDE

VEILEDER

Terje Heskestad

Universitetet i Agder, 2023

Handelshøyskolen ved UiA

Institutt for økonomi

Master

Forord

Denne avhandlingen er vår avsluttende del på masterstudiet i regnskap og revisjon ved Universitetet i Agder. Oppgavens omfang er på 30 studiepoeng og er med det skrevet i løpet av et semester.

Temaet for oppgaven var foreslått av vår veileder Terje Heskestad. Immaterielle verdier øker stadig i selskaper og vi synes derfor det er interessant å se om tilleggsrapportering kan være egnet til å vise dette da regnskapsreguleringen setter begrensninger på dette området.

Arbeidet med oppgaven har tidvis vært krevende, men også utrolig lærerikt og interessant. Vi har opparbeidet oss kunnskap på dette området og ser at dette temaet stadig blir mer relevant.

Til slutt vil vi takke vår veileder, Terje Heskestad, for god oppfølging og engasjement. Dine tilbakemeldinger og innspill har hatt stor betydning for oppgaven. Vi vil også takke våre informanter for at de tok seg tid til å stille til intervju. Uten deres bidrag hadde ikke oppgaven vært gjennomførbar.

Kristiansand, 01. juni 2023

Thea M. Lunde

Thea Madeleine Lunde

Hanne Storslett

Hanne Storslett

Sammendrag

En stadig større del av selskapenes investeringer er immaterielle. Det fører til at en stadig større del av selskapenes verdier kommer fra immaterielle ressurser. Dagens regnskapsregler og standarder tar ikke høyde for alle disse verdiene, dvs. at de ikke reflekteres i balansen. For selskaper hvor store deler av verdien ligger i de immaterielle verdiene fører dette til et gap mellom markedsverdi og bokført verdi. På bakgrunn av dette, skal denne mastergradsavhandlingen forsøke å svare på følgende problemstilling;

Kan tilleggsrapportering av immaterielle verdier øke regnskapsinformasjonens beslutningsnytte?

Det teoretiske rammeverket tar for seg relevant teori om regnskapet og dagens regnskapsregler, immaterielle eiendeler og verdier, tilleggsrapportering og regnskapsmanipulering. Studien har en kvalitativ tilnærming hvor data hovedsakelig samles inn gjennom personlige intervjuer. Vi har gjennomført totalt fem intervjuer som fordeler seg på revisorer og brukere av regnskapsinformasjon. Dette ga oss innsikt i oppgavens tema og problemstilling fra ulike synspunkter.

Våre funn viser at graden av beslutningsnytte en slik tilleggsrapport kan gi vil avhenge av hvem regnskapsbrukeren er og til hvilke formål informasjonen skal benyttes. Kredittgivere utelukker informasjon om immaterielle verdier ved å sette verdien til null. For dem vil slik informasjon ikke øke deres beslutningsnytte, da denne informasjonen ikke tas i bruk. På den annen siden kan en slik tilleggsrapport bidra til økt beslutningsnytte ut ifra et analytikerperspektiv. Dette fordi en slik rapport kan vise grunnlaget bak selskapenes immaterielle verdier som analytikere kan bruke i sine vurderinger av selskapene.

Likevel finner vi at det vil være utfordringer med tilleggsrapportering av immaterielle verdier som kan redusere beslutningsnyttens. Informantene nevner blant annet vanskeligheter med å sikre sammenlignbarhet, risikoen for manipulasjon og informasjonsoverflod. Hvilken grad av beslutningsnytte en slik rapport vil gi avhenger i stor grad av om informasjonen er vesentlig, relevant, troverdig og sammenlignbar nok.

Abstract

An increasing part of companies' investments are intangible. Therefore, an increasing part of companies' values come from intangibles. Today's accounting rules and standards do not take into account all these values, i.e. they are not reflected in the balance sheet. For companies where a large part of the value lies in the intangibles, this will lead to a gap between market value and book value. Based on this, this master's thesis will try to answer the following research question:

Can additional reporting of intangibles increase the usefulness of accounting information for decision-making?

The theoretical framework includes relevant theory on the financial statement and current accounting rules, intangible assets and intangibles, additional reporting and manipulation. This study has a qualitative approach where data mainly has been gathered through personal interviews. We have conducted a total of five interviews. We interviewed auditors and users of accounting information. This gave us insight into the thesis' theme and research questions from different points of view.

According to our findings, the type of user and the intended use of the information will determine how useful an additional report on intangibles will be for decision-making. Lenders exclude such information by setting the value to zero. For them, such information will not increase their decision-making utility as such information is not used. On the other hand, this type of additional report can help increase the usefulness of accounting information for decision-making, from an analyst's perspective. This is because such a report can show the basis behind the companies' intangibles which analysts can use in their evaluations of the companies.

On the other hand, we find that there will be challenges in regards to additional reporting of intangibles which can decrease the usefulness. The informants mention difficulties with comparability, the risk of manipulation and information overload. How useful these reports will be for decision making will largely depend on whether the information is material, relevant, credible, and comparable.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	7
1.1 Bakgrunn	7
1.2 Problemstilling.....	9
1.3 Avgrensning	10
1.4 Disposisjon.....	11
2. Regnskapsteori.....	12
2.1 Regnskapets formål	12
2.1.1 Regnskapskvalitet og beslutningsnytte.....	14
2.2 Regler i Norge.....	16
2.2.1 Resultat vs. balanseorientert rammeverk.....	17
2.2.2 Transaksjonsbasert vs. verdibasert	19
2.2.3 Prinsipp vs. regelbasert.....	20
2.3 Immaterielle eiendeler	20
2.3.1 Førstegangsinregning.....	22
2.3.2 Etterfølgende måling	25
2.3.3 Immaterielle verdier	26
3. Tilleggsrapportering	28
3.1 Integreert rapportering.....	29
3.1.1 Sør-Afrika.....	31
3.2 Core and more	32
3.3 Balansert målstyring	34
3.4 Strategisk tilnærming.....	38
3.4.1 Omgivelsesbasert	38
3.4.2 Ressursbasert.....	39
3.5 Regnskapsmessig tilnærming.....	41
4. Regnskapsmessig støy og regnskapsmanipulering.....	43
4.1 Mislighetstriangelet.....	43
4.2 Immaterielle verdier og regnskapsmanipulering.....	45
5. Metodisk rammeverk.....	47
5.1 Forskningsdesign.....	47
5.2 Kvalitativ og kvantitativ	48
5.3 Datainnsamling.....	49
5.3.1 Utvalg og rekruttering.....	50
5.3.2 Intervju	53
5.4 Datakoding og analysering	54

5.5 Evaluering av metoden.....	55
5.6 Metodens etiske hensyn.....	58
6. Presentasjon av funn.....	60
6.1 Hvordan er dagens regnskapsregler egnet til å reflektere immaterielle verdier? .60	
6.2 Kan tilleggsinformasjon av immaterielle verdier være nyttig?	62
6.2.1 Kjennskap til rammeverkene	63
6.2.2 Bruk av rammeverkene	64
6.3 Kan en tilleggsrapport medføre økt manipulering av regnskapsinformasjon?	66
7. Analyse og diskusjon.....	69
7.1 Hvordan er dagens regnskapsregler egnet til å reflektere immaterielle verdier? .69	
7.2 Kan tilleggsinformasjon av immaterielle verdier være nyttig?	73
7.3 Kan en tilleggsrapport medføre økt manipulering av regnskapsinformasjon?	79
8. Avslutning.....	85
8.1 Konklusjon	85
8.2 Studiens begrensninger	87
8.3 Forslag til videre forskning.....	89
Referanseliste	90
Vedlegg.....	99
Vedlegg 1 - Diskusjonsnotat Hanne Storslett.....	99
Vedlegg 2 - Diskusjonsnotat Thea Madeleine Lunde	105
Vedlegg 3 - Intervjuguide revisorer	112
Vedlegg 4 - Intervjuguide analytiker.....	113
Vedlegg 5 - Intervjuguide akademiker	114
Vedlegg 6 - Intervjuguide bank	115
Vedlegg 7 - Beskrivelse av rammeverkene til informantene	116
Vedlegg 8 - Informasjonsskriv og samtykkeskjema	118

Figuroversikt

Figur 1: Gjennomsnittlig vekst av materielle og immaterielle eiendeler fra 1995-2014 (Demmou et al., 2019, s.13).....	7
Figur 2: Finansregnskapets kvalitetskrav	15
Figur 3: Organisasjons- og kunnskapsbaserte immaterielle verdier (Demmou, et al., 2019, s.14).....	21
Figur 4: Grupper av immaterielle verdier (Bernhoft et al., 2018, s.681).....	22
Figur 5: Core & More (FEE, 2015, s.60).	33
Figur 6: Strategikart (Kaplan, 2009, s.1263).....	36
Figur 7: Mislighetstriagelet (Bamle & Bruu, 2019, s.19).....	44
Figur 8: Den hermeneutiske spiral (Jacobsen, 2010, s.186).....	54
Figur 9: Informantenes krav til beslutningsnyttig informasjon	77

Tabelloversikt

Tabell 1: De 10 grunnleggende regnskapsprinsipper	17
Tabell 2: Utvalg.....	52
Tabell 3: Informantenes kjennskap til rammeverkene.....	63
Tabell 4: Oppsummering av forskningsspørsmålene.....	68

Nyttige forkortelser

IAS 38 - International accounting standard on intangible assets

IASB - International Accounting Standards Board

ISA 240 - Revisors oppgaver med og plikter til å vurdere misligheter ved revisjon av regnskaper

IFRS - International Financial Reporting Standards

IIRC - International Integrated Reporting Council

KPI - Key performance indicator (kritisk suksessfaktor)

NGAAP - Norwegian general accepted accounting principles (God regnskapsskikk)

NSD - Norsk senter for forskningsdata

NRS - Norsk regnskapsstiftelse

NRS 19 - Norsk regnskapsstandard 19 - immaterielle eiendeler

Rskl. - Regnskapsloven

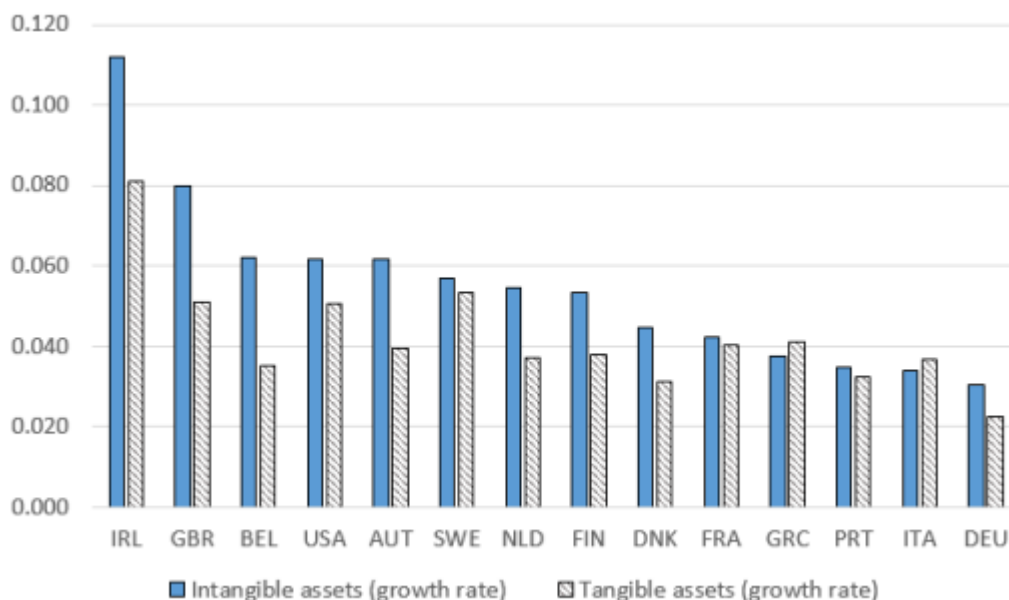
1. Innledning

I dette kapittelet vil vi gjøre rede for oppgavens bakgrunn og hvorfor oppgavens tema er relevant. Videre vil problemstillingen med forskningsspørsmål bli presentert. Oppgavens avgrensning samt dens disposisjon vil bli presentert til slutt.

1.1 Bakgrunn

Immaterielle ressurser blir stadig viktigere i dagens kunnskapssamfunn og er ofte de viktigste ressursene i mange selskaper (Baksaas & Stenheim, 2020, s.289). Dette henger sammen med den teknologiske utviklingen hvor fokuset har blitt flyttet fra fysiske driftsmidler til immaterielle ressurser (Bernhoft et al., 2018, s.679). Eksempler på immaterielle ressurser er patenter, lisenser, kundeforhold, kompetanse til ansatte osv.

Regnskapsreglene har i noe begrenset grad klart å reflektere denne utviklingen da immaterielle ressurser er vanskeligere å identifisere og måle enn fysiske driftsmidler. Dette har ført til at det stilles mer omfattende krav til noteopplysninger, men mange har betraktet disse kravene som mer fleksible slik at regnskapet i praksis ikke gir god nok informasjon om selskapenes immaterielle ressurser (Bernhoft et al., 2018, s.679).

Figur 1: Gjennomsnittlig vekst av materielle og immaterielle eiendeler fra 1995-2014 (Demmou et al., 2019, s.13).

Som vi ser av figuren over, har immaterielle eiendeler hatt en betydelig økt vekst i forhold til materielle eiendeler. Dette henger sammen med den teknologiske utviklingen i samfunnet. I dag er det et kjent problem at selskaps balanse ikke reflekterer deres virkelige verdier. Kunnskap og informasjon er viktige drivere for selskaper og det er derfor vanlig at selskaper verdsettes til mer enn det eiendelene vil tilsi. Dette fører til et gap mellom selskapers regnskapsmessige verdi og markedsverdi. Dette gapet blir ansett som selskapers immaterielle eiendeler som ikke kan aktiveres i regnskapet. Slike usynlige verdier finner vi i de ansatte, deres kompetanse, erfaring og evner, samt deres relasjon med leverandører og kunder (Stanivuk, 2015, s.143). Dette er igjen en del av et selskaps intellektuelle kapital.

Dagens rapportering kan sies å ha et for snevert syn og tar ikke høyde for de viktigste produksjonsfaktorene, immaterielle eiendeler og verdier, når selskaper blir mer og mer kunnskaps- og servicebaserte (Daum, 2003, s.viii). På denne måten kan man si at selskaper har blitt mindre transparente og at det er vanskelig å forstå deres produksjon, risiko og økonomiske resultat (Daum, 2003, s.viii). Slik informasjon vil være nyttig for brukerne av regnskapet med tanke på deres økonomiske beslutninger. Videre kan manglende fokus på slik informasjon føre til at det blir vanskeligere for selskapene å utnytte sitt fulle potensial til å generere verdiskapning.

Hvert år kommer Norges finansanalytikers forenings (NFF) komite for finansiell informasjon (KFI) med en uttalelse om finansiell informasjon. I 2004 var et av temaene i deres uttalelse tilleggsinformasjon om verdiskapning. Av uttalelsen fremkommer det at dagens rapportering ikke er tilstrekkelig for å verdivurdere moderne selskaper da under 50% av deres verdiskapning er synlig i finansregnskapet (NFF, 2004, s.2). Da immaterielle eiendeler kun i begrenset grad er reflektert i finansregnskapet, vil det være et behov å få informasjon om de ulike immaterielle eiendelene som strukturkapital, relasjonskapital, humankapital og innovasjonskapital på andre måter. Manglene som finansregnskapet har gjort at tilleggsinformasjon vil være nyttig (NFF, 2004, s.3).

Siden 2004 har NFF ikke kommet med flere uttalelser angående tilleggsinformasjon. De siste årene er det en annen debatt som har vært hovedfokuset, nemlig bærekraftsdebatten. Stadig flere selskaper rapporterer på bærekraftsinformasjon. Det er derfor interessant å se om tilleggsrapportering også kan benyttes til å vise selskapers immaterielle verdier og om dette kan bidra til økt beslutningsnytte av regnskapsinformasjonen.

1.2 Problemstilling

Oppgaven handler om immaterielle verdier og hvordan dette blir rapportert til regnskapsbrukerne. Som nevnt er ikke dagens finansregnskap tilstrekkelig for å verdivurdere selskaper. Med andre ord, er dagens finansregnskap mindre relevant nå enn det var tidligere. Formålet er å belyse utfordringer ved dagens rapportering, samt hvorvidt dette kan bedres ved hjelp av tilleggsrapportering. Hovedproblemstillingen vår blir følgende;

Kan tilleggsrapportering av immaterielle verdier øke regnskapsinformasjonens beslutningsnytte?

Problemstillingen vil besvares ut ifra relevant regnskapsteori og teori om immaterielle verdier. Dette vil så bli knyttet opp mot ulike rammeverk for tilleggsrapportering. Vi ønsker å få innsikt i hvilke forhold som må ligge til grunn for at tilleggsrapporteringen kan bidra til økt beslutningsnytte av regnskapsinformasjon, og da knyttet til regnskapsbrukernes beslutningsnytte. Slik innsikt ønsker vi å tilegne oss ved gjennomførelse av intervjuer.

For å besvare problemstillingen på en god og oversiktlig måte, har vi utledet tre forskningsspørsmål. Disse skal underbygge konklusjonen på hovedproblemstillingen, og vil bli besvart enkeltvis. Slik oppdeling vil gi en dypere innsikt og forståelse i hovedproblemstillingen når denne skal besvares. Følgende forskningsspørsmål har blitt utformet:

1. Hvordan er dagens regnskapsregler egnet til å reflektere immaterielle verdier?

Formålet bak dette forskningsspørsmålet er å få innsikt i om dagens regelverk som omhandler immaterielle eiendeler er tilstrekkelig til å vise selskapers immaterielle verdier. Her vil vi ta for oss både regnskapsreglene etter NGAAP og IFRS som er knyttet til immaterielle eiendeler. Vi ønsker å se om det foreligger et behov for tilleggsrapportering av slike verdier.

2. Vil regnskapsbrukere anse tilleggsinformasjonen som nyttig?

For å svare på hovedproblemstillingen, vil det være hensiktsmessig å undersøke hvorvidt regnskapsbrukerne anser tilleggsrapportering som nyttig, fordi dette henger sammen med beslutningsnytte. Vi vil også her undersøke om slik tilleggsrapportering kan være nyttig for selskapene.

3. Kan en tilleggsrapport medføre økt manipulering av regnskapsinformasjon?

Hensikten med dette forskningsspørsmålet er å avgjøre om tilleggsrapportering av immaterielle verdier kan føre til økt manipulering av den rapporterte informasjonen. Dette henger direkte sammen med hovedproblemstillingen om beslutningsnytte av regnskapsinformasjonen, fordi manipulering av regnskapsinformasjon vil føre til redusert tillit og dermed lavere beslutningsnytte.

1.3 Avgrensning

Med tanke på tiden som er til rådighet, har vi som forfattere vært nødt til å foreta begrensninger for oppgaven. Den internasjonale regnskapsstandarden for immaterielle eiendeler, IAS 38, er en omfattende standard. Det samme gjelder for den norske standarden, NRS 19. Vi har valgt å fokusere på de områdene vi har besluttet er mest relevante for vårt formål. Hovedfokuset ligger derfor på egenutviklede immaterielle eiendeler og hvordan dette skal rapporteres etter begge standarder. Dette fordi i en virksomhetssammenslutning blir selskapenes immaterielle verdier inntatt som goodwill og vil da fremkomme av balansen. Videre vil vi heller ikke fokusere på noteopplysningene.

I presentasjonen av tilleggsrapportering har vi valgt å fokusere på to rammeverk. Disse er <IR> rammeverket og Core & More. Fokuset på <IR> er relevant da organisasjonen bak dette rammeverket nå er en del av IFRS foundation som står bak de internasjonale regnskapsstandardene. Core & More på den annen siden er mindre utbredt og det er derfor interessant å se hvilken tilnærming dette rammeverket har i forhold til tilleggsrapportering.

1.4 Disposisjon

I kapittel 2, 3 og 4 vil vi presentere teorien som oppgaven bygger på. I kapittel 2 vil vi presentere generell regnskapsteori og gå inn på immaterielle eiendeler og hvordan disse presenteres i regnskapet i dag. Videre vil vi i kapittel 3 gå inn på tilleggsrapportering knyttet til to rammeverk. Her vil vi også presentere to ulike syn på tilleggsrapportering; strategisk og regnskapsmessig. Deretter vil vi i kapittel 4 omtale regnskapsmanipulering og se dette i sammenheng med immaterielle eiendeler.

De ulike forskningsmetoder som har blitt brukt vil bli gjennomgått i oppgavens kapittel 5. Innhentet data vil bli presentert i kapittel 6 og analysert i kapittel 7. Til slutt vil kapittel 8 bestå av en konklusjon samt forslag til videre forskning.

2. Regnskapsteori

I dette kapittelet vil vi belyse teori som er viktig for forståelsen av problemstillingen. Vi vil først beskrive grunnleggende regnskapsteori, herunder regnskapets formål samt regnskapskvalitet og beslutningsnytte. Videre vil vi i kapittel 2.2 redegjøre for regnskapsspråkene som brukes i Norge. Dette vil videre anvendes i kapittel 2.3 hvor vi redegjør for immaterielle eiendeler og verdier, samt hvordan disse behandles i de to regnskapsspråkene.

2.1 Regnskapets formål

Et regnskap er et system for å måle en bedrifts økonomiske virksomhet. Moe & Torgersen (2014) definerer et regnskap slik: "Et system for registrering, vurdering, bearbeiding og analyse av data for informasjon, styring og kontroll" (s.14). Regnskapet kan bli ansett som et verktøy for å kommunisere et selskaps resultat til regnskapsbrukerne, som bruker regnskapet til å foreta økonomiske beslutninger (Moe & Torgersen, 2014, s.12).

Formålet med regnskapet kan i regnskapslitteraturen forstås på tre ulike måter. For det første skal regnskapet redusere asymmetrisk informasjon mellom selskapet og brukerne av regnskapet (Stenheim et al., 2017, s.65). Dette innebærer at regnskapet har som formål å være en informasjonskilde. For det andre skal regnskapet gi regnskapsbrukerne beslutningsnyttig informasjon, og for det tredje skal regnskapet vise selskapets økonomiske realitet, noe som kan være utfordrende grunnet mangel på informasjon og/eller usikre målinger (Stenheim et al., 2017, s.65 og 67).

Ifølge Baksaas & Stenheim (2020) er regnskapets overordnede formål å spre informasjon for å redusere eventuell informasjonsasymmetri mellom ledelsen og selskapets interessenter, og mellom de ulike interessentene (s.117). Denne forståelsen av regnskapets formål stemmer overens med de tre overnevnte tilnærmingene. Det kan da legges til grunn at hovedformålet med regnskapet er å gi beslutningsnyttig informasjon til regnskapsbrukerne. Baksaas & Stenheim (2020) definerer beslutningsnyttig informasjon på generelt grunnlag som "informasjon som utgjør en forskjell i en konkret beslutningssituasjon" (s.118). Hva som er å anse som beslutningsnyttig informasjon vil derimot variere ut ifra hvem regnskapsbrukeren er og hvilke beslutninger som skal tas. Det er dermed hensiktsmessig å dele regnskapets

formålet i to hovedkategorier; kontrollformålet og beslutningsformålet (også kalt verdsettelsesformålet).

Kontrollformålet er knyttet til at eierne vil føre tilsyn med ledelsen, dvs. følge opp ledelsens resultater (Kvifte & Johnsen, 2008, s.59). I regnskapslitteraturen blir dette formålet knyttet til prinsipal-agent problematikken. Denne problematikken oppstår ved skillet av kontroll og eierskap. Eierne stiller kapital til rådighet og er da å anse som prinsipalen, mens ledelsen skal forvalte denne kapitalen og dermed å anse som agenten. Det kan da oppstå opportunistisk atferd fra ledelsens side som ønsker å maksimere sin egen nytteverdi. Dette kan gå på bekostning av eiernes nyttemaksimering. Eierne vil derfor iverksette tiltak for å forhindre dette. I følge Baksaas & Stenheim (2020) er det i utgangspunktet to tiltak som kan iverksettes; (1) at eierne etablerer kontroll - og overvåkningsmekanismer slik at det er større mulighet for å avsløre opportunistisk atferd som fører til at ledelsen blir tvunget til å handle i tråd med eiernes interesser, eller (2) ledelsen har insentivkontrakter som motiverer dem til å handle i tråd med eiernes interesser (s.130). Finansregnskapet kan dermed bli brukt som grunnlag for direkte oppfølging og kontroll av ledelsen og deres prestasjoner, og kan danne grunnlag for avlønning gjennom ytelsesbaserte kontrakter (Baksaas & Stenheim, 2020, s.130). Regnskapsinformasjon som er retrospektiv danner grunnlaget for dette formålet, da dette er informasjon som er nyttig for å kontrollere og følge opp ledelsen.

Primærbrukerne av regnskapet er ofte ansett som nåværende og potensielle eiere og långivere (Baksaas & Stenheim, 2020, s.124). Disse regnskapsbrukerne er kapitaltilbydere, dvs. tilfører midler til selskaper i form av egenkapital/lån. For disse primærbrukerne er det essensielt å kunne estimere fremtidig verdi av et selskap slik at de kan ta investeringsbeslutninger. Dette gjøres ved å estimere fremtidige kontantstrømmer. Beslutningsformålet er dermed nært knyttet til verdsettelse og investeringsanalyser (Kvifte & Johnsen, 2008, s.59). Her er fokuset på prospektiv informasjon, altså informasjon som er egnet til å si noe om fremtiden.

Kontrollformålet er mer transaksjonsorientert enn beslutningsformålet. For å kunne evaluere ledelsens prestasjoner, er det relevant å se på historisk informasjon. Dette er for å kunne måle avkastningen på deres investeringer opp mot et avkastningskrav. Verdiinformasjon reflektert i forventningene til fremtidige kontantstrømmer vil i følge Kvifte og Johnsen (2008) være sentralt dersom beslutningsformålet blir prioritert (s.60). Dette er informasjon som vektlegger fremtidige hendelser. Dersom beslutningsformålet blir vektlagt til fordel for kontrollformålet,

vil informasjon som er viktig for kontrollformålet mangle i regnskapet. Ved prioritering av beslutningsformålet stilles det høyere krav til å rapportere nøytral informasjon (Kvifte & Johnsen, 2008, s.61).

2.1.1 Regnskapskvalitet og beslutningsnytte

Regnskapskvalitet og resultat kvalitet er to ulike konsepter rundt kvaliteten av regnskapsinformasjonen. Resultat kvalitet tar utgangspunkt i en periodes resultat for å kunne predikere fremtidige resultater. Ved høy resultat kvalitet vil regnskapsbrukerne kunne estimere selskapenes økonomiske verdi på en pålitelig måte (Langli, 2016, s.745).

Resultat kvalitet er dermed knyttet til regnskapets prediksjonsegenskaper. Fordi regnskapsreglene og standarder setter grenser for hva som kan være med i regnskapet, må årsrapporten gi innsikt i mer enn bare tallene, men også hva som ligger bak tallene og hva som tallene ikke fanger opp av informasjon. Det er først når også slik informasjon blir inkludert, at regnskapsbrukerne får mulighet til å vurdere selskapenes økonomiske utvikling og dermed også innhente riktige signaler om selskapenes økonomiske resultater.

I regnskapslitteraturen finnes det ingen klar definisjon på hva regnskapskvalitet er, men begrepet blir ofte knyttet opp mot regnskapets formål (Stenheim et al., 2017, s.65).

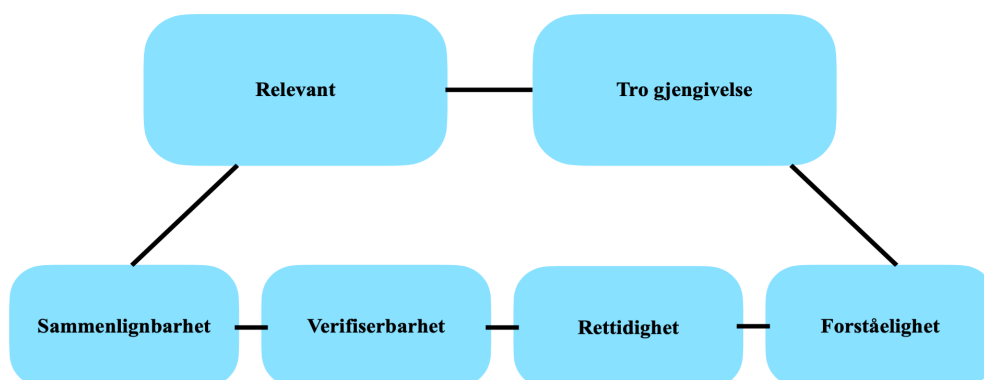
Regnskapskvalitet tar dermed utgangspunkt i hvorvidt regnskapet oppfyller sitt formål. På bakgrunn av dette vil regnskapskvaliteten avhenge av hvor godt regnskapet er til å redusere asymmetrisk informasjon mellom selskapet og regnskapsbrukeren, hvor beslutningsnyttig informasjonen er, og til slutt om regnskapet klarer å vise selskapets økonomiske realiteter. Disse tre formålene har vi nevnt tidligere i kapitlet, og er i samsvar med Stenheim, Sundkvist og Opshal (2017) sin definisjon på regnskapskvalitet. For de to første formålene vil regnskapskvaliteten avhenge av hvorvidt regnskapsinformasjonen er beslutningsnyttig, mens for det siste formålet vil regnskapskvaliteten avhenge av hvorvidt regnskapet klarer å vise økonomiske realiteter.

Hvilken kvalitet regnskapsinformasjonen har, vil være svært viktig for regnskapsbrukerne. Dette fordi de tar beslutninger basert på den rapporterte informasjonen. Høy regnskapskvalitet vil på generelt grunnlag medføre at regnskapsbrukerne er i stand til å ta mer informerte og bedre kvalitetsmessige beslutninger (Stenheim et al., 2017, s.64). Kvaliteten på regnskapsinformasjonen er dermed knyttet til brukerens beslutningsnytte. Beslutningsnyttig informasjon må oppfylle tre krav. For det første må informasjonen være relevant i forhold til

beslutningene som regnskapsbrukerne skal ta, den må være troverdig og til slutt vesentlig for beslutningene (Stenheim et al., 2017, s.66).

Relevant regnskapsinformasjon vil kunne påvirke beslutninger i en konkret beslutningssituasjon. Hva som er å anse som relevant informasjon vil derfor avhenge av hvem som er regnskapsbrukeren og til hvilket formål regnskapsinformasjonen skal brukes. Troverdighet innebærer at informasjonen er til å stole på, altså om den er pålitelig. For at informasjonen skal ha en betydning for beslutninger, må den være vesentlig for de beslutningene som skal tas (Baksaas & Stenheim, 2020, s.145). Hva som er å anse som vesentlig informasjon vil igjen avhenge av regnskapsbrukerne og beslutningene som tas, inkludert hvem selskapet er og hvilken bransje de tilhører. Dette fordi ulike regnskapsbrukere har ulikt informasjonsbehov. I tillegg til kravene om relevans, vesentlighet og troverdighet, trekker Kvifte (2004) også frem at regnskapsinformasjonen bør være sammenlignbar over tid og mellom selskaper (s.35). Dette stemmer også med kvalitetskravene regnskapsinformasjon bør oppfylle.

For at finansregnskapet skal kunne gi regnskapsbrukerne beslutningsnyttig informasjon, må visse kvalitetskrav være oppfylt. Kvalitetskravene er delt inn i fundamentale og forsterkede (Schwenke et al., 2021, s.96). Beslutningsnyttig informasjon må være relevant og en tro gjengivelse av selskapenes finansielle situasjon, altså troverdig. Disse to utgjør de fundamentale kvalitetskravene og må være oppfylt for å gi beslutningsnyttig informasjon (Schwenke et al., 2021, s.96). De forsterkede kvalitetskravene er sammenlignbarhet, verifiserbarhet, rettidighet og forståelighet (Schwenke et al., 2021, s.97). Disse har ikke et krav til oppfyllelse, men vil bidra til økt beslutningsnytte ved oppfyllelse.

Figur 2: Finansregnskapets kvalitetskrav

Selv om disse kravene gjelder finansregnskapet, er de også overførbare til annen regnskapsinformasjon. Som nevnt, legger Stenheim, Sundkvist og Opshal (2017) til grunn at beslutningsnyttig informasjon er relevant, troverdig og vesentlig (s.66). Selv om finansregnskapets kvalitetskrav ikke nevner vesentlighet som et eget kvalitetskrav, ligger dette til grunn under hva som er relevant informasjon. Oppsummert vil beslutningsnyttig informasjon være relevant, troverdig og vesentlig for beslutningene som skal tas.

Ifølge Schwencke, Haugen, Baksaas, Stenheim og Avlesen-Østli (2021) arbeides det med å skape et system hvor finansiell og ikke-finansiell informasjon samles i en rapport, ofte referert til som integrert rapportering (s.16). En slik rapport vil da ha både regnskapsmessig og annen informasjon samlet i ett dokument. Blant de som arbeider med å lage et slikt rammeverk er The International Integrated Reporting Council (IIRC) (IFRS foundation, 2022, s.1). Integrert rapportering vil bli diskutert i oppgavens kapittel 3. Dette blir imidlertid nevnt i dette kapitlet da oppgavens problemstilling knytter seg til om regnskapsinformasjonens beslutningsnytte kan økes ved hjelp av tilleggsrapportering av immaterielle verdier.

2.2 Regler i Norge

Det norske regnskapssystemet er to-sporet. Det vil si at man i Norge har to rapporteringsspråk; God regnskapsskikk og IFRS. God regnskapsskikk innebærer å anvende regnskapslovens prinsipper, men supplerer også loven med regnskapspraksis og normer når det foreligger forhold som ikke reguleres direkte i loven. Begrepet utdypes i de norske regnskapsstandardene (NRS-standardene), og utgis av NRS (Norsk Regnskapsstiftelse). Endringer i god regnskapsskikk kan oppstå. Internasjonal regnskapsutvikling samt at det kan oppstå nye og mer kompliserte transaksjonstyper vil kunne påvirke hva som er god regnskapsskikk (Schwencke et al., 2021, s.51). God regnskapsskikk er altså et dynamisk begrep.

Regnskapsprinsipp	Innhold
Transaksjonsprinsippet rskl. §4-1 (1) nr. 1.	Transaksjoner skal regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet
Opptjeningsprinsippet rskl. §4-1 (1) nr. 2	Inntekt skal resultatføres når den er opptjent.
Sammenstillingsprinsippet rskl. §4-1 (1) nr. 3	Utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt.
Forsiktighetsprinsippet rskl. §4-1 (1) nr. 4	Urealisert tap skal resultatføres.
Prinsippet om sikring rskl. §4-1 (1) nr. 5	Gevinst og tap skal resultatføres i samme periode ved sikring.
Bruk av beste estimat rskl. §4-2	Man skal bruke all tilgjengelig informasjon på det tidspunktet regnskapet skal avlegges til å komme frem til det beste estimat når det er måleusikkerhet.
Kongruensprinsippet rskl. §4-3	Alle inntekter og kostnader skal resultatføres.
Konsistensprinsippet rskl. §4-4	Samme regnskapsprinsipper bør brukes over tid, og innen samme år for ensartede poster (Schwenke et al., 2022, s.130).
Forutsetningen om fortsatt drift, rskl. §4-5	Årsregnskapet utarbeides under forutsetning om fortsatt drift. Dersom det er sannsynlig at bedriften vil bli avviklet, skal det utarbeides et avviklingsregnskap.
Vesentlighetsprinsippet, rskl. §1-10	Uttrykker regnskapsreguleringens toleransegrense for feil og mangler i regnskapet (Schwenke et al., 2022, s.134).

Tabell 1: De 10 grunnleggende regnskapsprinsipper

I 2005 når kravet om at børsnoterte selskap skal rapportere konsernregnskapet etter IFRS og at andre foretak kan velge å rapportere etter IFRS, kom dynamikken i begrepet god regnskapsskikk tydelig til uttrykk (Kvifte & Tofteland, 2008, s.63). Det vil si at påvirkningen av IFRS i god regnskapsskikk ble tydelig. Et eksempel på dette er da NRS i 2005 sendte ut et utkast om en ny regnskapsstandard på høring (Kvifte & Tofteland, 2008, s.63). Dette var NRS (HU) 6A *Pensjonskostnader* som senere ble vedtatt som standard. Etter standarden ble IAS 19 *Ytelser til ansatte* ansett som å være i tråd med god regnskapsskikk. Dette, selv om den avviker fra NRS 6 *Pensjonskostnader* (Kvifte & Tofteland, 2008, s.63).

2.2.1 Resultat vs. balanseorientert rammeverk

Regnskapsreglene og standardene som er gjeldende i Norge har to ulike orienteringer. NGAAP er et resultatorientert rammeverk, mens IFRS er et balanseorientert rammeverk. I det balanseorienterte rammeverket kan innregning kun skje dersom en regnskapspost oppfyller en av de balanseorienterte definisjonene av inntekt, kostnad, eiendel, gjeld eller egenkapital (IASB, 2018). Videre stilles det også krav om at innregning av eiendeler og gjeld skal gi relevant og troverdig informasjon til regnskapsbrukerne (IASB, 2018). I et slikt rammeverk

ligger hovedfokus på balansen mens resultatregnskapet blir underordnet. Dette gjenspeiles i at definisjonene for innregning av inntekter og kostnader tar utgangspunkt i definisjonene for eiendeler og gjeld. Baksaa & Stenheim (2020) poengterer at det ikke er mulig å innregne regnskapsposter i balansen dersom de ikke tilfredsstillers rammeverkets definisjoner, samt at endringen i balansepostene bestemmer periodiseringen av inntekter og kostnader (s.47). Dette medfører at resultatregnskapet blir en residual hvor regnskapsposter som ikke oppfyller rammeverkets definisjoner, resultatføres.

Selv om IFRS er balanseorientert, er det likevel vesentlige verdier som er holdt utenfor balansen. Dette på grunn av at de ikke oppfyller den balanseorienterte definisjonen av en eiendel eller gjeld. Et eksempel på dette er forbudet i IAS 38 *Immaterielle eiendeler* mot balanseføring av forskningsaktiviteter, samt forbud mot balanseføring av andre inntektsgivende aktiviteter som utvikling av humankapital. Videre er det også en rekke immaterielle ressurser som ikke oppfyller definisjonen av en eiendel slik at heller ikke disse fremkommer av balansen. Dette bidrar til et uklart bilde av den finansielle stillingen (Bernhoft et al., 2018, s.679).

I et resultatorientert rammeverk fastsettes resultatet ut i fra resultatmålingsprinsipper slik som sammenstillingsprinsippet, opptjeningsprinsippet og transaksjonsprinsippet i rskl. §4-1. I et slikt rammeverk vil balansen i noen grad bli en residual for inntekter og kostnader som venter på å bli resultatført (Baksaa & Stenheim, 2020, s.49). Definisjoner av regnskapsposter legger ikke føringer for hva som skal resultatføres eller ikke, slik som i det balanseorienterte rammeverket. Utgangspunktet for dette rammeverket er dermed at regnskapet i første rekke skal reflektere inntjeningen på en relevant og pålitelig måte, og målsetningen er at regnskapet skal gi grunnlag for en meningsfylt resultatmåling (Kvifte & Johnsen, 2008, s.27).

Innregning etter de ulike orienteringene vil i de fleste tilfeller gi de samme løsningene. Dette begrunnes ut ifra at ingen av rammeverkene har en rendyrket resultat - eller balanseorientering. I praksis blir forskjellene mindre da orienteringene har mange fellestrekk. Videre er det norske rammeverket mer fleksibelt slik at mange løsninger kan aksepteres dersom de ikke bryter med sammenstillingsprinsippet (Langli, 2022, s.47). Videre har NGAAP blitt mer og mer lik IFRS, da myndigheter og NRS har hatt et ønske om å tilpasse de norske reglene til den internasjonale utviklingen, herunder IFRS (Langli, 2022, s.47).

NGAAP er et deskriptivt og induktivt rammeverk som tar utgangspunkt i etablert praksis og de grunnleggende regnskapsprinsippene. IFRS på den annen side er mer normativt eller deduktivt hvor regnskapsbrukernes informasjonsbehov, kvalitetskrav og kriterier for innregning og måling av regnskapsposter er avgjørende for hvilke regnskapsmessige løsninger selskapene velger (Baksaas & Stenheim, 2020, s.103). Ifølge Kvifte & Johnsen (2008) er det viktigste skillet mellom det konseptuelle rammeverket og det norske rammeverket likevel at det norske rammeverket er resultatorientert (s.27).

2.2.2 Transaksjonsbasert vs. verdibasert

Vektlegging av den transaksjonsbaserte historisk kost-modellen er mer tydelig i det norske rammeverket enn det konseptuelle rammeverket (Kvifte & Johnsen, 2008, s.27). I denne modellen skjer innregning til anskaffelseskost og etterfølgende verdivurdering innenfor sammenstillingsprinsippet og forsiktighetsprinsippet (Stenheim, 2008, s.102). Det konseptuelle rammeverket åpner opp for mer bruk av den verdibaserte regnskapsmodellen, som er balanseorientert. Dette innebærer at selskaper som rapporterer etter IFRS har en større plikt til å bruke virkelig verdi ved måling av eiendeler og gjeld, samt en større valgadgang til å frivillig velge virkelig verdi som regnskapsprinsipp (Baksaas & Stenheim, 2020, s.205). Virkelig verdi tilfredsstiller verdsettingsformålet i større grad, mens historisk kost i større grad vil tilfredsstill kontrollformålet (Stenheim & Madsen, 2014a, s.364). Dette er ifølge Baksaas & Stenheim (2020) fordi virkelig verdi gir mer oppdatert informasjon om markedets forventninger, mens historisk kost reflekterer historiske priser justert for eventuelle avskrivninger og nedskrivninger som gir informasjon om et selskaps oppnåelse av resultater (s.228). Dette bunner ut i at det resultatorienterte rammeverket har større fokus på kontrollformålet, mens det balanseorienterte rammeverket har større fokus på beslutningsformålet.

Hovedforskjellen mellom NGAAP og IFRS er at IFRS tillater mer bruk av virkelig verdi. Beisland og Knivslå (2015) poengterer i sin artikkel at flere teoretiske studier viser at valget mellom en transaksjonsbasert og verdibasert regnskapsmodell i virkeligheten er et valg mellom et verdirelevant resultatregnskap og en verdirelevant balanse (s.59-60). Verdirelevans henger sammen med investorenes nytte av regnskapet. Jo høyere verdirelevans, jo høyere nytte vil investorene ha av regnskapsinformasjonen ved kalkulering av selskapsverdier (Beisland, 2012).

IFRS produserer en mer verdirelevant balanse, men dette går på bekostning av resultatets verdirelevans (Beisland, 2012). Gjerde, Knivsflå og Sættem (2008) finner at selskaper som har mye immaterielle eiendeler rapportere en netto driftsresultat som er på marginen mer verdirelevant ved bruk av IFRS enn ved bruk av NGAAP (s.93). Dette stemmer overens med at balanseføring av utgifter til immaterielle eiendeler er mer verdirelevant enn kostnadsføring.

Utviklingskostnader må etter IFRS bli balanseført dersom kriteriene for balanseføring er oppfylt. Etter NGAAP finnes det en valgmulighet mellom balanseføring og kostnadsføring av slike utgifter. Imidlertid blir disse utgiftene oftere kostnadsført etter NGAAP i forhold til IFRS (Gjerde et al., 2008, s.93-94). Det fører til at NGAAP gir et mer verdirelevant resultat på bekostning av verdirelevant balanse.

2.2.3 Prinsipp vs. regelbasert

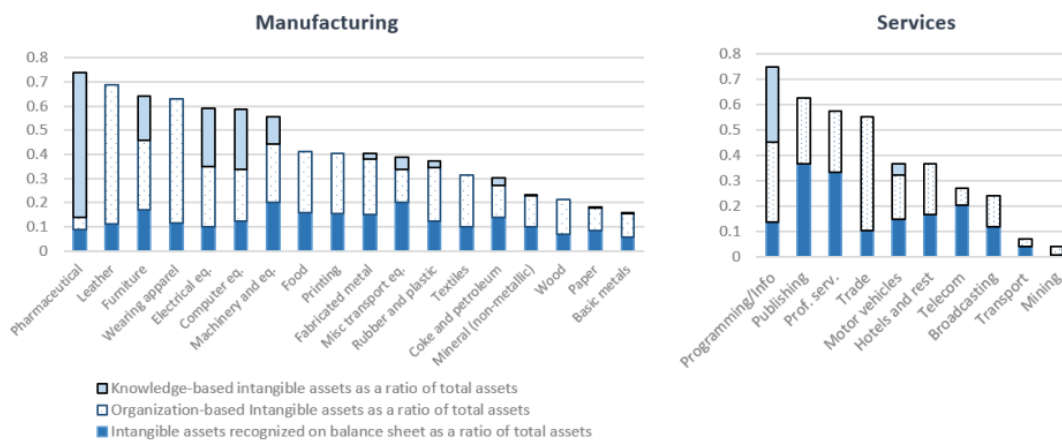
Prinsippbaserte regnskapssystemer har forankring i et konseptuelt rammeverk (Kvifte & Johnsen, 2008, s.55). Regnskapets formål og kvalitetskrav vil da være grunnlaget for den regnskapsmessige løsningen. Den regnskapsmessige løsningen kan også ta utgangspunkt i de grunnleggende regnskapsprinsippene hvis den kan rettfærdiggjøres (Baksaas & Stenheim, 2015, s.81).

Prinsippbaserte løsninger åpner opp for mer skjønnsbruk, mens regelbaserte løsninger normalt kjennetegnes ved kvantitative terskelverdier eller ved at de legger frem en detaljert løsning hvor det er lite rom for valgmuligheter (Baksaas & Stenheim, 2015, s.83). Kvifte og Johnsen eksemplifiserer dette med immaterielle eiendeler. For eksempel, under IAS 38 skal avskrivningsmodellen reflektere hvordan eiendelens fremtidige økonomiske fordeler forventes å bli forbrukt av foretaket. IAS 38 anvender altså en prinsippbasert løsning basert på skjønn. Krav om lineær avskrivningsmodell ville vært en regelbasert løsning (Kvifte & Johnsen, 2008, s.55).

2.3 Immaterielle eiendeler

I dette delkapitlet vil vi gjennomgå regnskapsregler og standarder knyttet til immaterielle eiendeler. Vi vil trekke frem likheter og forskjeller mellom rapportering etter NGAAP og IFRS. Etter NGAAP reguleres immaterielle eiendeler av regnskapsloven samt NRS 19, mens IAS 38 er bestemmelsen etter IFRS. NRS 19 bygger på IAS 38 og standardene samsvarer

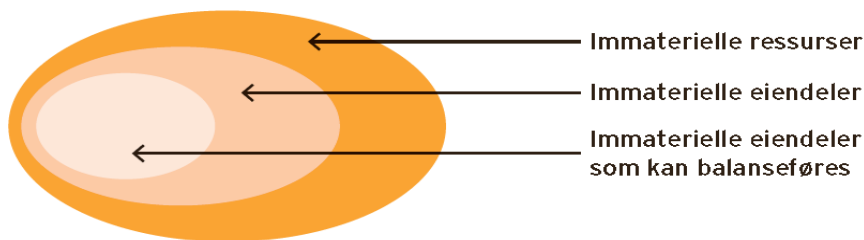
derfor i stor grad. Vi gjennomgår derfor reglene etter NRS 19, men poengterer ulikheter mellom standardene der dette foreligger. Vi vil avslutningsvis ta for oss immaterielle ressurser, nærmere bestemt intellektuell kapital. Dette blir så knyttet til regnskapsreguleringen av immaterielle eiendeler. Immaterielle ressurser og immaterielle verdier er synonymer og det er i realiteten ingen forskjeller. Vi vil derfor bruke begrepene om hverandre.

Figur 3: Organisasjons- og kunnskapsbaserte immaterielle verdier (Demmou, et al., 2019, s.14).

Som nevnt i bakgrunn for oppgaven, investerer selskaper mer og mer i immaterielle ressurser og eiendeler. For at slike eiendeler skal bli medtatt i balansen, må de oppfylle visse krav for balanseføring. Dersom disse kravene ikke kan oppfylles, må utgiftene kostnadsføres. Dette medfører at det kan foreligge verdier hos selskaper som ikke reflekteres i balansen. Som vi ser av figuren ovenfor er det bare en liten del av selskapers immaterielle verdier som gjenspeiles i balansen i forhold til deres totale verdier.

Immaterielle eiendeler er behandlet som anleggsmidler og følger derfor hovedregelen i rskl.§5-3. Immaterielle eiendeler blir definert i NRS 19 (2022) slik; ‘*immaterielle eiendeler er ikke-pengeposter uten fysisk substans som foretaket benytter i tilvirkning eller salg av varer og tjenester (...)*’ (s.2). Dette er altså eiendeler uten fysisk substans til forskjell fra materielle eiendeler som har fysisk substans. Dette medfører at slike eiendeler vil være vanskeligere å identifisere og måle. Det stilles dermed strengere krav til balanseføring av immaterielle eiendeler.

Figur 4: Grupper av immaterielle verdier (Bernhoft et al., 2018, s.681).

Som modellen ovenfor viser, er immaterielle ressurser en vid kategori. Immaterielle ressurser kan være ressurser som ikke oppfyller definisjonen av immaterielle eiendeler, og kan da heller ikke oppfylle kravene til balanseføring. Et eksempel på en immateriell ressurs er ansattes kompetanse. Dette er en ressurs som gir verdiskapning i et selskap, men som ikke oppfyller definisjonen av en immateriell eiendel, verken etter NGAAP eller IFRS.

2.3.1 Førstegangsinnregning

NRS 19 regulerer regnskapsmessig behandling av immaterielle eiendeler for varig eie og bruk. Dette gjelder både egenutviklede og eiendeler anskaffet på andre måter. For at en eiendel skal kunne defineres som en immateriell eiendel, stiller NRS 19 (2022) to krav; 1) eiendelen må identifiseres og 2) eiendelen må kontrolleres av selskapet (s.2). Videre må innregningskriteriene, sannsynlighetskriteriet og pålitelighetskriteriet være oppfylt for at eiendelen kan innregnes i balansen.

Kravet til identifiserbarhet innebærer at eiendelen må kunne separeres og/eller ha en juridisk rettighet. Med separerbar menes at eiendelen kan skilles fra selskapet ved at den kan selges, lisensieres, overføres, leies ut eller byttes mot andre eiendeler. Kravet til kontroll innebærer at selskapet har mulighet til å oppnå de fremtidige økonomiske fordelene knyttet til eiendelen, samt begrense andres tilgang til disse fordelene (Schwenke et al., 2023, s.292).

Sannsynlighetskriteriet betyr at det må være sannsynlig at de fremtidige økonomiske fordelene knyttet til den immaterielle eiendelen vil tilflyte selskapet. For at dette kriteriet skal være oppfylt, må selskapene demonstrere hvordan eiendelen forventes å resultere i økonomiske fordeler, hvordan eiendelen skal benyttes i selskapet, og at selskapet har tilgang på ressurser som er nødvendig for å oppnå de økonomiske fordelene (NRS 19, 2022, s.7).

Pålitelighetskriteriet handler om at anskaffelseskosten må kunne måles pålitelig, fordi immaterielle eiendeler skal måles til anskaffelseskost ved førstegangsinnregning.

Anskaffelseskost er definert i rskl. §5-4 slik; ‘*Anskaffelseskost ved kjøp er kjøpspris med tillegg av kjøpsutgifter*’. Dette forutsetter imidlertid at det har skjedd et salg. For egenutviklede immaterielle eiendeler vil denne regelen ikke kunne benyttes. Ved utvikling av disse immaterielle eiendelene legger NRS 19 (2022) til grunn at alle utgifter som kan henføres til utviklingen av eiendelen inngår i anskaffelseskost (s.8). I dette inngår lønn, materialer og tjenester, avskrivning av anleggsmidler som er direkte brukt i utviklingsarbeidet og den andelen av indirekte kostnader som relaterer til utviklingsarbeidet (NRS 19, 2022, s.9). Anskaffelseskost for egenutviklede immaterielle eiendeler er derfor vanskeligere å måle pålitelig.

Egenutviklede immaterielle eiendeler og FoU

NRS 19 skiller mellom forskning og utvikling av immaterielle eiendeler. Forskning og utvikling blir verken definert i forarbeidene eller regnskapsloven (NRS 19, 2022, s.3). Dette har imidlertid fått en spesiell vurderingsregel i regnskapsloven. Det fremkommer av §5-6 at utgifter til egen forskning skal kostnadsføres mens utgifter til utvikling kan kostnadsføres. Valgdgangen til å kostnadsføre utviklingsutgifter er et valg av prinsipp og ikke en regnskapsmessig vurdering (NRS 19, 2022, s.5). Dette er til forskjell fra IAS 38. Under IFRS må selskaper balanseføre utviklingskostnader dersom de kan dokumentere kravene som stilles i IAS 38.57. For å kunne balanseføre utviklingsutgifter, må selskaper påse at utgiftene oppfyller kravene for balanseføring som en immateriell eiendel. Balanseføring kan først finne sted når det er sannsynlig at aktivitetene knyttet til utvikling vil resultere i en immateriell eiendel som kan identifiseres.

Valgdgangen mellom kostnadsføring og balanseføring etter rskl. §5-6 gir i prinsippet mer åpning for kostnadsføring enn dersom man fører regnskap etter IFRS. Imidlertid har begge regnskapsreguleringene samme kriterier for innregning, noe som betyr at det er like vanskelig å oppfylle kravene for balanseføring etter NGAAP og IFRS. I realiteten vil åpningen mellom balanseføring og kostnadsføring ikke spille en stor rolle. Dette fordi det uansett er vanskelig å dokumentere at utviklingsutgiftene vil oppfylle kriteriene, slik at kostnadsføring må skje i de fleste tilfeller også etter IFRS.

Utgifter som allerede har blitt kostnadsført kan ikke på et senere tidspunkt bli balanseført, da kriteriene for balanseføring ikke var oppfylt når utgiftene oppsto (NRS 19, 2022, s.7). Dette innebærer at reversering av tidligere kostnadsførte utgifter ikke er mulig. Langli (2022)

poengterer at forbud mot slik reversing kan sies å stride med sammenstillingsprinsippet i regnskapsloven (s.262).

Det går også et skille i standarden mellom andre egenutviklede immaterielle eiendeler og utvikling. Dette kan tenkes er fordi utgifter til utvikling har en valgmulighet mellom balanseføring og kostnadsføring, mens utgifter til andre egenutviklede immaterielle eiendeler skal balanseføres dersom innregningskriteriene er oppfylt. Det er imidlertid vanskelig å vurdere om innregningskriteriene er oppfylt slik at utgiftene som oftest ikke kan balanseføres. Dette gjelder også fordi det kan være vanskelig å skille utgiftene fra vedlikehold, andre immaterielle verdier eller daglig drift (Schwenke, et al., 2023, s.298).

Eksempler på egenutvikling som ikke er FoU er markedsundersøkelser, kompetanseheving, markedsføring m.m. Disse aktivitetene er investering i immaterielle verdier og inngår ikke som en del av FoU. De er likevel omfattet av NRS 19 da de er investeringer i immaterielle verdier (NRS 19, 2022, s.4). Det innebærer at disse aktivitetene går under bestemmelsen for egenutviklede immaterielle eiendeler og skal balanseføres dersom definisjonen og innregningskriteriene er oppfylt. Her oppstår det et skille mellom NGAAP og IFRS. Etter IAS 38.63 fremkommer det et eksplisitt forbud mot internt utviklede markedsføringsaktiviteter. Det innebærer at kostnader medgått til markedsføring, for eksempel ved utvikling av varenavn, må kostnadsføres. Begrunnelsen for dette er at det er vanskelig å skille disse medgåtte utgiftene fra utgifter ved å utvikle virksomheten som helhet (IAS 38.64). Et slikt eksplisitt forbud finnes ikke etter NGAAP, slik at det oppstår en ulikhet mellom standardene. I realiteten vil det dog ikke være en forskjell. Disse aktivitetene resulterer ikke i en identifiserbar immateriell eiendel, noe som medfører kostnadsføring av utgiftene. For slike aktiviteter er det også vanskelig å skille mellom vedlikehold og påkostning. Dette fører igjen til at utgiftene blir kostnadsført.

Hovedproblemene ved immaterielle eiendeler er dermed skillet mellom andre egenutviklede immaterielle eiendeler og utvikling, samt skillet mellom vedlikehold og påkostning. I praksis vil det være vanskelig å skille mellom om utgiftene er knyttet til utvikling eller annen egenutvikling av immaterielle eiendeler. Denne usikkerheten fører igjen til at en rekke utgifter blir kostnadsført. Videre er det også en rekke immaterielle verdier som ikke oppfyller kravet til identifiserbarhet og kan dermed heller ikke defineres som immaterielle eiendeler. Utgiftene til skapelsen av disse verdiene må derfor kostnadsføres.

Kort oppsummert skal immaterielle eiendeler balanseføres når de kan identifiseres, selskapet har kontroll over eiendelen, det er sannsynlig at økonomiske fordeler tilflyter selskapet samt at anskaffelseskost kan måles pålitelig. Dette fører imidlertid til avgrensingsproblemer, da identifikasjon, kontroll, eierskap og framtidige økonomiske fordeler er vanskeligere å vurdere for immaterielle eiendeler enn for materielle (NRS 19, 2022, s.4-5). Dette vil gjelde spesielt for egenutviklede immaterielle eiendeler. Denne avgrensingsproblematikken er derimot ikke like gjeldende for eiendeler ervervet gjennom kjøp. Begrunnelsen for dette er at en slik transaksjon vil innebære en forutsetning om at eiendelen er identifiserbar samt at kontroll over eiendelen kan overføres fra selger til kjøper (NRS 19, 2022, s.4-5).

2.3.2 Etterfølgende måling

Ved etterfølgende måling benyttes anskaffelseskostmodellen etter NRS 19. Etter IAS 38 er det derimot en valgadgang mellom å benytte anskaffelseskostmodellen eller verdireguleringsmodellen. Ved bruk av anskaffelseskostmodellen skal etterfølgende måling av den balanseførte immaterielle eiendelen skje til anskaffelseskost med fradrag for eventuelle akkumulerte avskrivninger og eventuelle tap ved verdifall, altså nedskrivninger (IAS 38.74). Ved bruk av verdireguleringsmodellen blir virkelig verdi benyttet. Metoden går ut på at den immaterielle eiendelen skal måles til et verdiregulert beløp, altså eiendelens virkelige verdi, på verdireguleringstidspunktet. Det skal da gjøres fradrag for eventuelle akkumulerte avskrivninger og eventuelle akkumulerte tap ved verdifall (IAS 38.75). Modellen forutsetter imidlertid at det finnes et aktivt marked for eiendelen for å kunne benyttes. I følge Baksaas & Stenheim (2020) er det sjeldent at denne forutsetningen blir oppfylt slik at modellen derfor har mer teoretisk enn praktisk interesse når det kommer til immaterielle eiendeler (s.289).

Vi har i dette delkapittelet presentert hvordan immaterielle eiendeler behandles etter NGAAP. I de tilfeller hvor NRS 19 avviker fra IAS 38, har vi påpekt forskjellene. Etter denne gjennomgangen viser det seg at standardene har visse teoretiske forskjeller. Dette inkluderer valg mellom kostnadsføring og balanseføring etter NGAAP, forbud mot markedsføringsaktiviteter etter IAS 38, samt bruk av verdireguleringsmodellen etter IAS 38. Da dokumentering av kriteriene for balanseføring av utviklingskostnader vanskelig kan gjøres, medfører det kostnadsføring, slik at det i realiteten ikke vil være en forskjell mellom NGAAP og IFRS på dette punktet. Videre vil heller ikke markedsføringsaktiviteter etter NGAAP oppfylle kriteriene for innregning, slik at den regnskapsmessige løsningen i

realiteten vil være lik etter begge standardene, altså kostnadsføring. Åpning for bruk av verdireguleringsmodellen etter IFRS er som nevnt en mer teoretisk løsning, slik at etter både NGAAP og IFRS blir brukt samme metode for etterfølgende måling, altså anskaffelseskostmodellen. På bakgrunn av dette kan det sies at standardene i realiteten er like selv om de har teoretiske forskjeller.

2.3.3 Immaterielle verdier

NRS 19 definerer immaterielle verdier slik: *''immaterielle verdier omfatter alle ikke-pengeposter uten fysisk substans som har en verdi for foretaket og er et videre begrep enn immaterielle eiendeler''* (NRS 19, 2022 s.1). Immaterielle verdier omfatter dermed mer enn bare immaterielle eiendeler, da immaterielle verdier ikke har krav til identifiserbarhet eller kontroll.

Intellektuell kapital kan defineres som et selskaps immaterielle ressurser, kunnskap, erfaringer og åndsverk som brukes for å skape økonomisk, miljømessig og sosial verdi (Dumay et al., 2020). Dette er med på å skape immaterielle verdier i selskaper. Sveiby (1997) deler intellektuell kapital inn i tre dimensjoner; ansattes kompetanse, intern struktur og ekstern struktur (s.10).

Uten menneskelig kapital, altså de ansattes kompetanse, ville det ikke fantes andre immaterielle eiendeler, slik at all skapning av immaterielle eiendeler begynner med de ansatte (Berry, 2005, s.25). Ansattes kompetanse går dermed ut på deres evne til å handle i forskjellige situasjoner for å skape både materielle og immaterielle ressurser (Sveiby, 1997, s.10). Dette inkluderer blant annet deres utdanning og erfaring. Ansattes kompetanse er dermed en immateriell ressurs da den skaper verdier for selskaper. Ifølge Sveiby (1997) burde de ansattes kompetanse bli inkludert i balansen som en immateriell eiendel da man ikke kan tenke seg at selskaper ikke har ansatte (s.10).

Kompetanse fra de ansatte og markedsandel kan skape fremtidige økonomiske fordeler som er identifiserbare (NRS 19, 2022 s.3). Disse ressursene er imidlertid ganske krevende for selskaper å holde kontroll på. Dette omtales i NRS 19, som påpeker at uten juridisk beskyttelse, vil et selskap normalt sett ikke ha kontroll (NRS 19, 2022, s.3). Det betyr at kriteriene for en immateriell eiendel ikke er oppfylt og fordelene ikke kan balanseføres etter NRS 19, selv om den framtidige økonomiske fordelene kan måles og identifiseres. I IAS 38

omtales ikke kompetansen til ansatte, men heller en økning i kompetansen i form av opplæring. Økningen i kompetansen vil kunne identifiseres og den vil resultere i økte fremtidige økonomiske fordeler. Dette vil imidlertid ikke oppfylle definisjonen av en immateriell eiendel da et selskap ikke har tilstrekkelig kontroll over de ansattes kompetanse (IAS 38.15). Kompetanse kan dermed ikke kategoriseres som en immateriell eiendel, verken etter NGAAP eller IFRS, og heller ikke balanseføres selv om den er verdiskapende.

Den eksterne strukturen består av forhold med leverandører og kunder, samt et selskaps omdømme. Noen av disse forholdene kan bli omdannet til juridisk eiendom slik som varemerker og merkenavn (Sveiby, 2001, s.346). Verken varemerker, merkenavn eller kundelister kan balanseføres som immaterielle eiendeler. Dette gjelder både etter NGAAP og IFRS. Av NRS 19 (2022) fremkommer det at utgifter til utvikling av varemerker ikke resulterer i en identifiserbar eiendel slik at kravet til balanseføring normalt ikke blir oppfylt (s.6-7). Av IAS 38.63 står det at internt utviklede varenavn og kundelister ikke skal innregnes som immaterielle eiendeler. Begrunnelsen for dette fremkommer av IAS 38.64 og er fordi utgifter til disse eiendelene ikke kan skilles fra utgiftene ved å utvikle en virksomhet som helhet. Verdien som disse eiendelene skaper vil derfor ikke fremkomme av balansen.

Den interne strukturen skapes av selskapers ansatte og består av patenter, konsepter, modeller, IT-systemer og administrative systemer. Siden dette blir skapt av de ansatte, er dette eid av selskapet (Sveiby, 2001, s.346). Organisasjonskulturen til et selskap vil også være en del av denne strukturen. Dersom ansatte forlater et selskap, vil de ta med seg sin kompetanse, dvs. selskapet mister noe av verdiskapningen som den ansatte skaper. Både den interne og eksterne strukturen, i hvert fall deler av den, vil bestå selv om ansatte slutter. Strukturen til et selskap er dermed til dels uavhengig av de ansatte (Sveiby, 2001, s.346).

Intellektuell kapital er noe som skapes internt i et selskap, og dersom definisjonen av en immateriell eiendel hadde vært oppfylt, ville dette vært egenutviklede immaterielle eiendeler. Kriteriene for å kunne balanseføre slike eiendeler er strenge slik at utgiftene som regel kostnadsføres. For ansattes kompetanse resulterer dette i lønnskostnader og ikke i en balanseført verdiskapning. Dette resulterer i at mye av selskapets verdi ikke gjenspeiles i balansen eller blir presentert for regnskapsbrukerne. Det er disse immaterielle verdiene oppgavens problemstilling omhandler.

3. Tilleggsrapportering

I dette kapittelet vil vi introdusere tilleggsrapportering. Vi vil ha hovedfokus på to rammeverk, <IR> rammeverket og Core & More. Videre vil vi ha en gjennomgang av balansert målstyring og se på hvordan immaterielle verdier blir behandlet etter denne modellen. Avslutningsvis vil vi i 3.4 og 3.5 integrere teorien bak rammeverkene for å se på nytten tilleggsrapportering i teorien kan ha ut ifra et strategisk og regnskapsmessig ståsted.

Et tilleggsdokument til regnskapet i dag er styrets årsberetning. Styrets årsberetning skal vise et rettviseende bilde av utviklingen og resultatet av selskapets virksomhet og stilling, samt en beskrivelse av sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer som selskapet imøtekommer (Regnskapsloven, 1998, §3-3a (2)). Dette skal inneholde finansielle, men om nødvendig også ikke-finansielle resultatindikatorer som er sentrale og relevante for selskapet, som arbeidsmiljø og utvikling (Regnskapsloven, 1998, §3-3a (3)). Årsberetningen viser likevel ikke fullt ut de immaterielle verdiene i et selskap som påvirker selskapets verdiskapning og er således ikke tilstrekkelig som tilleggsrapportering om immaterielle verdier.

Flere organisasjoner har vist interesse for å definere og rapportere intellektuell kapital. Dette fordi det kan styrke arbeidet med å utvikle og implementere en ressursbasert strategi (Gottschalk, 2003, s.162). Et eksempel er Skandia, som allerede på 90-tallet var ute med å måle intellektuell kapital. I 1995 inkluderte de et tillegg til sin årsrapport (Edvinsson, 1997, s.369). I en modell de kalte Skandia Navigator, inkluderte og identifiserte Skandia fire forholdstall som reflekterte noen fokusområder; The Customer focus, the Process focus, the Human focus, og the Renewal and Development focus (Dumay et al., 2020). Hovedfokuset i Skandia Navigator modellen er mennesker, og ved modellen kan man identifisere kritiske suksessfaktorer som kan kvantifiseres og endres over tid.

Også PwC var tidlig på banen. I 1999 introduserte de “the Value Reporting Framework” (PwC, 2019 s.3). Ideen bak denne modellen er å bistå selskaper med å fremlegge så mye resultattransparens som mulig (Berry, 2005 s.44). Berry (2005) poengterer at transparens vanligvis ikke fremkommer i finansiell rapportering fordi mange immaterielle verdier ikke kan reflekteres (s.44-45). Modellen til PwC består av følgende rapporteringsområder;

1. Market overview: beskriver et overblikk over markedet bedriften befinner seg i
2. Value strategy: forklarer bedriftens mål, design og styringssystem

3. Activities that drive value creation: her inngår immaterielle verdier som varemerke, kunde og leverandørforhold, kunder, bedriftens rykte etc.
4. Financial performance information: hvor bedriftens finansielle informasjon inngår (Berry, 2005, s.44).

Den europeiske revisorforeningen, FEE, har uttalt at dagens rapporteringssystem fungerer som et lappesystem hvor informasjonsbehovet til ulike interessentgrupper møtes med et lappeteppesystem av rapportert informasjon som ikke nødvendigvis henger sammen (FEE, 2015, s.56). I tillegg til dette poengterer organisasjonen at regnskapet alene ikke gir et tilstrekkelig bilde av selskapets drift, men at ikke-finansiell informasjon heller ikke alene kan vise det finansielle resultatet til et selskap (FEE, 2015, s.56).

Nå jobbes det med flere initiativer for å redusere disse utfordringene med dagens rapportering. Det FEE beskriver som det mest lovende initiativet er <IR> rammeverket, som International Integrated Reporting Council (IIRC) har introdusert (FEE, 2015, s.56).

3.1 Integrert rapportering

Integrert rapportering kan defineres som en kortfattet kommunikasjon om hvordan en organisasjons strategi, styring, ytelse og fremtidsutsikter, i sammenheng med dets ytre miljø, fører til verdiskapning på kort, middels og lang sikt (Busco et al, 2013, s.ix). IIRC forklarer at hovedformålet med en integrert rapport er å vise kapitaltilbyderne hvordan selskaper lager og tar vare på verdi over tid (IFRS foundation, 2022, s.5).

IIRC var satt sammen av regulatorer, investorer, selskaper, standardsettere, regnskapsprofesjonen, akademikere og frivillige organisasjoner. Denne koalisjonen av deltakere mente at informasjon rundt verdiskapning og bevaring er et viktig steg i utviklingen av selskapsrapportering. Organisasjonen har en langsiktig visjon om at integrert rapportering skal bli vanlig praksis for selskaper (IFRS foundation, 2022, s.2). Organisasjonen utviklet i 2013 et rammeverk for integrert rapportering som de har betegnet <IR> rammeverket. Dette har i 2021 blitt erstattet med det som kalles det internasjonale <IR> rammeverket.

Rammeverket blir likevel fremdeles referert til kun som <IR> rammeverket videre i oppgaven. IFRS Foundation tok senere over ansvaret for rammeverket (IFRS foundation, 2022, s.2).

<IR> rammeverket er et prinsippbasert rammeverk som kan guide selskaper som ønsker å avlegge en integrert rapport. Den integrerte rapporten kan enten være en enkeltstående rapport eller være inkludert som en del av andre rapporter eller annen kommunikasjon (IFRS foundation, 2022, s.5). En slik rapport har som formål å gi innsikt i hvordan ressurser og relasjoner brukes og påvirkes av en organisasjon. Disse ressursene og relasjonene er referert til som “the capitals” i <IR> rammeverket (IFRS foundation, 2022, s.6). “The capitals” er delt inn i 6 kategorier; intellektuell, menneskelig, økonomisk, produsert, sosial og relasjon, og naturlig kapital.

Rammeverket gir ikke spesifikke målemetoder, indikatorer for å måle et selskaps prestasjon eller lignende, men inkluderer likevel visse kriterier som må foreligge (IFRS foundation, 2022, s.5). På denne måten åpner rammeverket opp for rapportering som gjenspeiler variasjonen av forskjellige omstendigheter i ulike bedrifter, men hvor det fortsatt foreligger tilstrekkelig sammenlignbarhet mellom organisasjonene. For at en integrert rapport skal kunne vise hvordan selskaper skaper verdier, må både kvantitativ og kvalitativ informasjon presenteres.

Rammeverket har 8 elementer som skal være med og som skal være linket til hverandre uten at de er gjensidige utelukkende. Disse er:

1. Overblikk over hva organisasjonen driver med og omstendighetene den befinner seg i
2. Hvordan organisasjonen blir styrt og hvordan dette støtter opp om evnen den har til å generere verdi på kort sikt og på lang sikt
3. Organisasjonens forretningsmodell
4. Hvilke risikoer som foreligger og hvilke muligheter som påvirker organisasjonens verdiskapningsevne
5. Organisasjonens strategi og fordeling av ressurser
6. I hvilken grad organisasjonen har oppnådd denne periodens strategiske mål og hvordan dette påvirker selskapets kapital
7. Hvilke hindringer og usikkerheter bedriften sannsynligvis kan møte mens de praktiserer strategien, og eventuelle følger dette kan ha for forretningsmodellen og fremtidig drift
8. Hvordan organisasjonen velger hva som skal inkluderes i den integrerte rapporten og hvordan dette blir kvantifisert/målt (IFRS foundation, 2022, s.8).

En integrert rapport bør utformes for å være til nytte for både tilbydere av finansiell kapital, ansatte, kunder, leverandører, forretningspartnere, lokalsamfunn og andre interessenter som har nytte av selskapets verdiskapning (Busco et al., 2013, s.ix). Rapportering av ikke-finansiell informasjon skaper også en forståelse for hvordan forskjellige ressurser som mennesker og relasjoner samhandler og påvirker det finansielle (PWC, 2019, s.6).

Ifølge IIRC vil integrert rapportering kunne forbedre informasjonen som blir gitt til kapitaltilbydere som igjen vil resultere i mer effektiv allokering av kapital (IFRS foundation, 2022, s.2). Videre kan denne rapporteringsmetoden bedre kommunisere faktorer som påvirker selskapenes evne til å skape verdi over tid.

3.1.1 Sør-Afrika

Fra og med mars 2010 ble det obligatorisk for børsnoterte selskaper i Sør-Afrika å enten utarbeide en integrert rapport eller gi en forklaring på hvorfor dette ikke utarbeides (Calleja et al., 2014, s.6). Integrert rapportering har i dette landet en lang historie. Da Sør-Afrika ble et demokratisk land i 1994 var det lite tillit til Sør-Afrikanske institusjoner og selskaper, og det ble derfor opprettet en komite kalt King Committee on Corporate Governance for å guide selskaper når det kom til rapportering av selskapsinformasjon (Calleja et al., 2014, s.6). Komiteen utarbeidet Kings Code, som argumenterte for mer formidling av ikke-finansiell informasjon (Calleja et al., 2014, s.6). Kings Code har i senere tid blitt fornyet flere ganger og står i dag som King VI.

King III førte til at integrert rapportering ble tilnærmet obligatorisk i 2010. Den integrerte rapporten skal være i samsvar med hvordan King III definerer integrert rapportering. King III la fram tre prinsipper for integrert rapportering; (1) styret skal sikre integriteten til selskapets integrerte rapport, (2) bærekraftsrapportering og noteopplysninger skal integreres med selskapets finansielle rapportering, og (3) bærekraftsrapportering og noter bør være uavhengig sikret (Calleja et al., 2014, s.6). Fordi King III ikke spesifiserer hvordan en integrert rapport skal se ut eller hva som skal inkluderes, ble Integrated Reporting Committee (IRC) opprettet som utarbeidet et integrert rapporteringsrammeverk i 2011 (Eccles et al., 2019, s.13). Dette rammeverket ble brukt som et utgangspunkt for <IR> rammeverket utarbeidet av IIRC i 2013 (Eccles et al., 2019, s.13).

I 2016 kom en oppdatert Kings Code, King IV (Deloitte, 2016). King IV er bygget på <IR> rammeverket, og er utarbeidet med utgangspunkt i verdiskapningsprosessen og de seks elementene i “the capitals” som foreligger i <IR> (IFRS foundation, 2016). <IR> rammeverket er derfor sentralt i rapporteringen i Sør-Afrika. Sør-Afrika er det første landet til å ta i bruk <IR> rammeverket som et hovedelement i selskapsstyringen (IFRS foundation, 2016).

3.2 Core and more

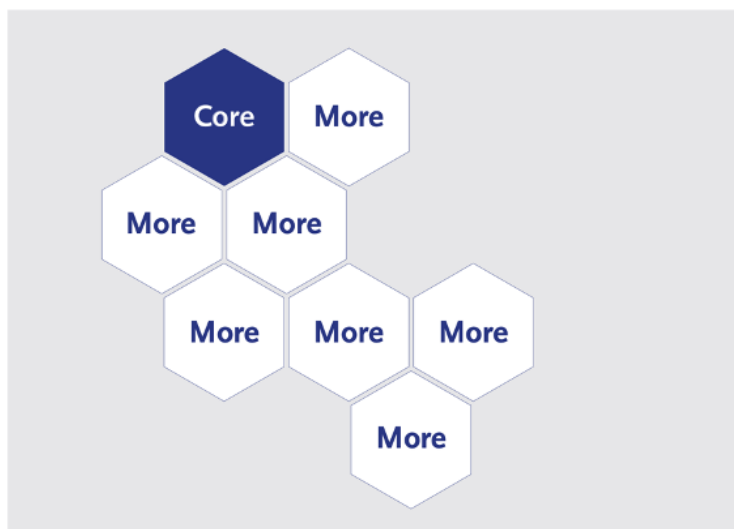
Et annet initiativ til tilleggsrapportering ble introdusert av FEE i 2015 kalt Core & More. Initiativet var en ny modell for å rapportere informasjon til interessentene. Modellen går ut på at det fremlegges en kjernerapport (betegnet core av FEE) som inneholder et overblikk over selskapets drift. Denne kjernerapporten komplementeres med tilleggsrapporter (betegnet More av FEE), som inneholder mer detaljert informasjon som er nyttig for selskapers interessenter (FEE, 2015, s.55). De immaterielle verdiene som ikke reflekteres i balansen, vil først synes over resultatet i form av at de tradisjonelle resultatkomponentene forbedres. Gottschalk (2003) poengterer at det spesielt er forståelsen av et selskap sine immaterielle verdier som økes ved tilleggsrapportering og at dette som følge også vil øke forståelsen av de fremtidige kontantstrømmene til selskapet (s.163).

Core-rapporten skal som sagt oppsummere selskapets drift. Ifølge modellen skal ledelsen ha frihet til å velge innholdet og formatet i rapporten, men for å opprettholde sammenlignbarhet på tvers av selskaper foreligger det en basisstruktur for Core-rapporten (FEE, 2015, s.59).

Følgende rapporteringspunkter kan være en basis for rapporten:

- Mål og visjon
- Forretningsmodell og strategi
- Selskapets hovedmål, inkludert de viktigste bedrifts - og finansielle transaksjonene
- Hovedrisikoer og risikominimerende aktiviteter
- Hovedaspekter ved virksomhetsstyringen, herunder interne kontroller
- Årsregnskap eller deler av dette, KPIer og analyse av både finansiell og ikke-finansiell informasjon.
- Fremdriftsplaner og prognoser
- Revisjonsberetning (FEE, 2015, s.59).

More-rapporten utformes med mer detaljer rundt informasjonen som det opplyses om i Core-rapporten (FEE, 2015, s.59). FEE fremlegger følgende illustrasjon av rapporteringssystemet:

Figur 5: Core & More (FEE, 2015, s.60).

Av illustrasjonen kommer det frem hvordan More-rapportene fungerer som flere «ekstra lag» til informasjonen i Core-rapporten. Brandsås presenterer i artikkelen «Selskapsrapporteringen må fornyes» en ide om en kjernerapport hvor det foreligger hyperkoblinger til flere nivåer som interessentene kan bruke til å klikke seg fram til informasjon i More-rapportene på det detaljnivået de er ute etter (Brandsås, 2016, s.30). Core & More tar i høy grad bruk av IT-verktøy, slik at selskapene må besitte tilstrekkelig IT-kompetanse. Derimot vil Core & More kunne gjøre informasjonen mer leselig, relevant og forståelig (Mazurkiewicz, 2020, s.104). Modellen er utformet slik at en interessent som leser Core-rapporten enkelt kan finne mer detaljert informasjon om et tema i en More-rapport, og omvendt (FEE, 2015, s.60). For eksempel kan en More-rapport inneholde informasjon om menneskerettigheter, intellektuell kapital, risikostyring, eller annen informasjon selskapet mener vil være av nytte for interessentene (FEE, 2015, s.59).

More-rapportene kan være et nyttig verktøy for rapportering av immaterielle verdier og til å reflektere selskapets reelle verdi. Den reelle verdiskapningen i et selskap er viktig informasjon for interessentene, men det å kommunisere den reelle verdiskapningen er utfordrende (Rødland, 2004, s.16). Det finnes få eksempler på at det tradisjonelle årsregnskapet alene kan brukes som grunnlag for verdivurdering (Rødland, 2004, s.16). Når det ikke foreligger tilstrekkelig tilleggsinformasjon må analytikere og investorer

kommunisere med ledelsen, ansatte, konkurrenter og andre, for å prøve å komme frem til selskapets reelle verdiskapning (Rødland, 2004, s.16).

Tilleggsinformasjon om verdiskapning kan avdekke forandringer i selskapet tidligere enn ved tradisjonell rapportering, hvilket igjen kan føre til raskere korrigerende av verdsettelsen av selskapet (Gottschalk, 2003, s.165). Gottschalk (2003) poengterer også viktigheten av at tilleggsrapportering tar utgangspunkt i den interne styringsmodellen til selskapet (s.166). Han trekker frem at tilleggsrapportering vil gi minimal verdi for foretaket dersom det rapporteres om kritiske suksessfaktorer og parametre som ikke også er forankret i selskapets interne styringsmodell (Gottschalk, 2003, s.165).

For at et internt styringssystem skal være et godt styringssystem må foretaket kartlegge den underliggende verdiskapningen og måle resultatet, og så styre etter dette (Gottschalk, 2003, s.165). Det finnes mange teorier og modeller på området virksomhetsstyring som selskaper kan benytte for å kartlegge verdiskapning og måle resultatet. Vi vil ta for oss et par av disse i de neste delkapitlene.

3.3 Balansert målstyring

Balansert målstyring ble introdusert i 1992 av Robert S. Kaplan og David P. Norton og er en modell for å beskrive verdiskapende strategier som kobler materielle og immaterielle eiendeler (Kaplan & Norton, 2001, s.89). Bakgrunnen for modellen er at toppledere forstår at tradisjonelle finansielle måltall kan gi misvisende signaler for kontinuerlig forbedring og innovasjon (Kaplan & Norton, 1992, s.71). Det ble da satt i gang et forskningsprosjekt hvor 12 selskaper som var ledende innen måling av resultater deltok, og resultatet ble balansert målstyring (Kaplan & Norton, 1992, s.71). Modellen beholder de finansielle målingene av resultatet, også kalt "lagging indicators", men supplerer disse med målinger av pådrivere av fremtidig finansiell prestasjon, også kalt "lead indicators" (Kaplan & Norton, 2001, s.87).

Modellen har fire perspektiver; finansiell, kunder, interne prosesser, og læring og vekst. Disse perspektivene er brukt for å vurdere selskapets utvikling. Modellen fokuserer dermed ikke kun på finansiell informasjon, men også på ikke-finansiell informasjon. Ved å ha fire perspektiver, og dermed få målinger, må brukerne fokusere på de kritiske målingene av suksess (Kaplan & Norton, 1992, s.73). Det finansielle perspektivet måler resultatet av

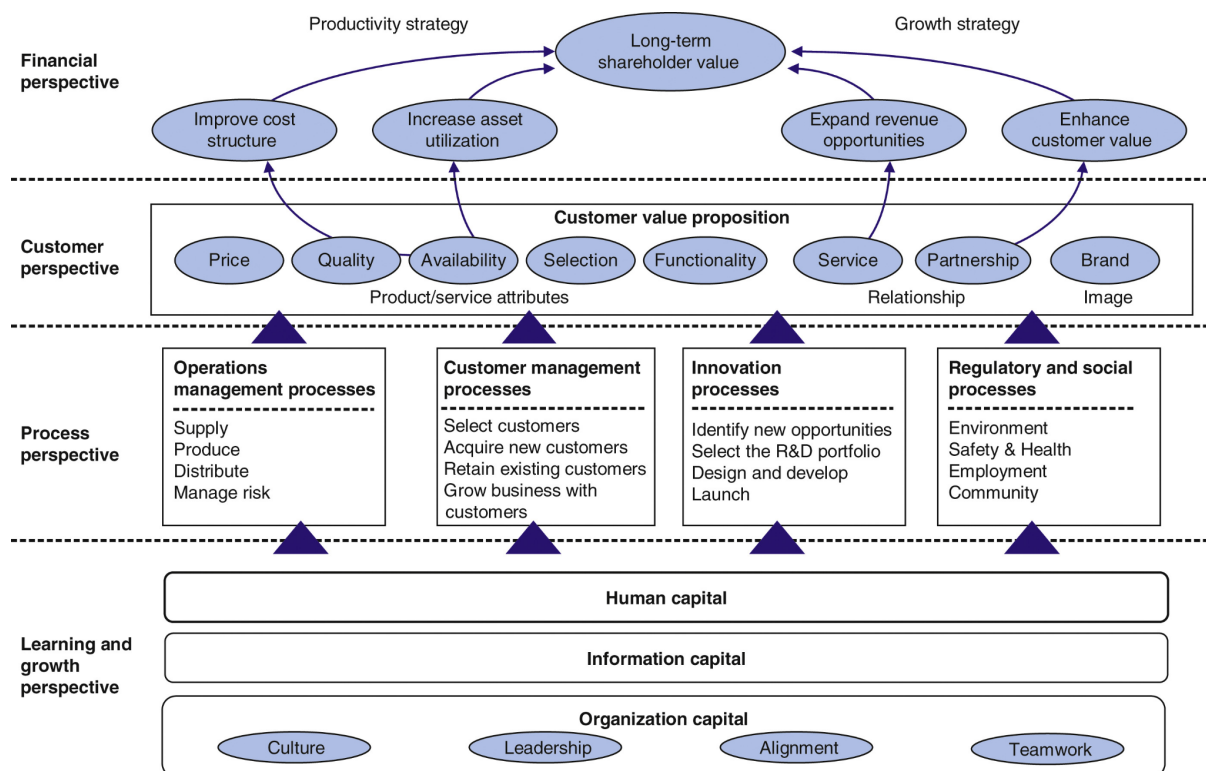
handlinger som allerede har blitt utført, mens de tre andre fokuserer på målinger som driver fremtidige økonomiske resultater (Kaplan & Norton, 1992, s.71).

Kaplan og Norton (2000) oppsummerer modellen kort ved å si at den "gir informasjon om hvilken kunnskap, ferdigheter og systemer de ansatte trenger (deres læring og vekst) for å innovere og tilegne seg de riktige strategiske evner og effektivitet (den interne prosessen) som leverer en spesifikk verdi til markedet (kunder), som etter hvert vil lede til en høyere aksjonærverdi (det finansielle)" (s.169). Denne oppsummeringen viser hvordan de fire perspektivene henger sammen, og det hele starter med læring og vekst.

I Kaplan og Nortons (2004) artikkel *Measuring the Strategic Readiness of Intangible Assets* identifiserer de tre kategorier av immaterielle ressurser som er essensielle for å implementere en strategi; humankapital, informasjonskapital og organisasjonskapital (s.55). Disse ressursene inngår i læring og vekst-perspektivet. Humankapital består av de ansattes evner, kompetanse og kunnskap. Informasjonskapital er et selskaps informasjonssystemer, nettverk, databaser og teknologisk infrastruktur, og organisasjonskapital er et selskaps kultur, lederskap og hvor samkjørte de ansatte er med de strategiske målene (Kaplan & Norton, 2004, s.55).

Kaplan (2009) påpeker at verdien av immaterielle eiendeler er indirekte, og at forbedringer i slike eiendeler påvirker det finansielle gjennom en årsak-virkning sammenheng som involverer to eller tre mellomstadier. Videre mener han at verdien av de immaterielle eiendelene kommer an på selskapets strategi, samt at de ofte ikke har en verdi alene, men heller sammen med andre immaterielle eller materielle eiendeler (s.1256). Verdien som immaterielle eiendeler skaper er dermed innebygd i selskapets valgte strategi, og målingen av disse eiendelene handler om hvor tilpasset de er til strategien (Kaplan & Norton, 2004, s.55).

For å knytte immaterielle eiendeler til selskapenes strategi, utviklet Kaplan og Norton (2000) verktøyet strategikart (s.168). Overordnet viser strategikartet hvordan et selskap omdanner sine ressurser, inkludert immaterielle ressurser som humankapital, til materielle verdier (Kaplan & Norton, 2000, s.168). Utarbeidelse av et strategikart er en top-down prosess som starter med et selskaps visjon og mål (Kaplan & Norton, 2000, s.170). Deretter må de finne mindre mål innenfor de fire perspektivene av balansert målstyring for å realisere det overordnede målet.

Figur 6: Strategikart (Kaplan, 2009, s.1263).

I læring og vekst-perspektivet må man identifisere de immaterielle eiendelene, humankapital, informasjonskapital og organisasjonskapital, som trengs for å bidra til verdiskapning i det interne prosessperspektivet. Som figuren ovenfor viser, er de immaterielle eiendelene fundamentale for verdiskapningen i et selskap.

For å finne ut av om de immaterielle eiendelene er tilpasset strategien, må man først finne ut av hvilken humankapital, organisasjonskapital og informasjonskapital selskapet trenger for å utføre de interne prosessoppgavene som er viktigst for strategien. Man vurderer så hva selskapet har av nåværende evner for så å identifisere å tilegne seg evnene man trenger (Kaplan & Norton, 2004, s.54). For at disse eiendelene skal være verdiskapende, må de være sammenfallende med hva selskapets strategi krever. Læring og vekst-perspektivet er dermed sterkt knyttet til det interne prosessperspektivet, som igjen er knyttet til kundeperspektivet og det finansielle perspektivet.

Ut ifra figur 6 ser vi at det er en årsak-virkning-sammenheng mellom de immaterielle eiendelene og det finansielle perspektivet. Ved å forbedre disse eiendelene, vil de interne prosessene forbedres, som igjen forbedrer kundeperspektivet som til slutt gir økt

verdiskapning for et selskap. Modellen fokuserer på denne årsak-virkningssammenhengen knyttet til strategi, men sier ingenting om hvordan verdien av de immaterielle eiendelene kan vises direkte. Modellen beskriver hvordan immaterielle ressurser blir mobilisert og kombinert med materielle og immaterielle eiendeler for å skape verdier for kunder og gode finansielle utfall. Den prøver ikke å verdsette et selskaps immaterielle verdier, men måle disse i andre ting enn penger (Kaplan & Norton, 2001, s.89).

Balansert målstyring kan også knyttes til integrert rapportering. Mange av innovasjonene som modellen introduserte slik som fokus på både finansielle og ikke-finansielle indikatorer er i tråd med <IR> prinsippene (Mio et al., 2016, s.206). Mens balansert målstyring har blitt mer og mer brukt av bedrifter som et verktøy for prestasjonsmåling, har ikke <IR> rammeverket fått samme gjennomslag (Massingham et al., 2019, s.60). Likevel er <IR> rammeverket som beskrevet i kapittel 3.1 et nyttig verktøy for å forstå og utforske immaterielle ressurser.

I artikkelen *Improving integrated reporting: A new learning and growth perspective for the balanced scorecard* forsøker forfatterne å redefinere læring og vekst-perspektivet i balansert målstyring for å forbedre IIRC sin integrerte rapportering. Dette gjøres ved å redefinere integrert tenking samtidig som de adresserer kritikken balansert målstyring og <IR> har fått angående vage konsepter og målinger (Massingham et al, 2019, s.74). Deres nye versjon av balansert målstyring er ment for å oppmuntre bruken av <IR>.

Et selskap som bruker balansert målstyring og som har introdusert integrert rapportering er Development Bank of Singapore (DBS). De så verdien integrert rapportering kan ha og hvordan dette resonnerer med den integrerte tenkningen bak deres bruk av balansert målstyring (IFRS foundation, u.å). Bruk av balansert målstyring kan dermed gjøre det lettere å implementere integrert rapportering, og dermed tilleggsrapportering av immaterielle verdier.

Balansert målstyring kan også knyttes til Core & More. Et av problemene med konsepter som integrert rapportering, er at det kommer i tillegg til den etablerte, stadig mer omfattende, finansielle rapporteringen, slik at det blir en uoversiktlig informasjonsoverflod for brukerne (Brandsås, 2016, s.30). Core & More-modellen forsøker å ta fatt på dette problemet ved at rapportene henger sammen slik at man kan bruke den ene til å finne frem i den andre.

Det kan argumenteres for at dagens årsrapporter har blitt en utdatert måte å formidle selskapenes informasjon ettersom informasjonen er tilbakeskuende og en form for enveiskommunikasjon (Cuzzo et al., 2017, s.10). Dette sammenfaller ikke med dagens dynamiske, kunnskapsdrevne og immaterielle organisasjoner. Organisatorisk læring er en viktig kilde til konkurransefortrinn i den moderne kunnskapsøkonomien (Massingham et al., 2019, s.60). Ettersom organisatorisk læring er en viktig del av balansert målstyring er det interessant å knytte balansert målstyring opp mot Core & More. Informasjon som allerede presenteres internt i balansert målstyring, kan brukes til å utvikle en More-rapport, som enkelt kan presenteres for selskapets interessenter.

3.4 Strategisk tilnærming

Innenfor strategiområdet finnes det to tilnærminger; den omgivelsesbaserte og den ressursbaserte. I dette delkapitlet vil vi presentere disse to tilnærmingene og se på hvordan tilleggsrapportering kan påvirke selskapene fra et strategisk ståsted.

3.4.1 Omgivelsesbasert

Den omgivelsesbaserte strategitilnærmingen fokuserer på konkurransesituasjonen og de strukturelle kreftene i en bransje, samt hvordan konkurransefortrinnene vil påvirkes av disse (Hoff et al., 2021, s.26). Denne tilnærmingen fokuserer på selskapers posisjonering med tanke på hvor differensierte produkter/tjenester er i forhold til konkurrenter, og/eller om produksjonen har høyere eller lavere kostnader i forhold til konkurrentene (Hoff et al., 2021, s.26-27).

En modell som står sentralt i den omgivelsesbaserte tilnærmingen er Porters femkreftermodell. Femkreftermodellen er et strategisk verktøy som kan brukes for å gi innsikt i hvor attraktiv en industri er. Attraktiviteten vil si hvorvidt konkurranseomgivelsene er gunstige til å drive lønnsomt for aktørene i industrien. Porter presenterer fem konkurransekrefter i modellen. Disse er; trusler fra nye inntrengere, leverandørers forhandlingsmakt, kundenes forhandlingsmakt, rivalisering blant eksisterende konkurrenter og trusler fra substitutter, produkter eller tjenester (Porter, 1991, s.101). Jo høyere de fem kreftene scorer, jo lavere er attraktiviteten til industrien, og motsatt. Et annet viktig analyseverktøy i den omgivelsesbaserte tilnærmingen er SWOT-analyse. Dette brukes for å analysere styrker, svakheter, muligheter og trusler internt i selskaper, men også i det eksterne markedet som selskaper konkurrerer i.

I kapittel 3 presenterte vi PwC sin modell for tilleggsrapportering, hvor det blant annet skal rapporteres om overblikk over markedet. Overblikk over omstendighetene selskapet befinner seg i er også et viktig element i <IR> rammeverket. Konkurransesituasjon og risikostyring kan også presenteres i Core & More rammeverket, da i form av en More-rapport. Porters femkreftermodell og SWOT-analyse kan altså knyttes til flere rammeverk for tilleggsrapportering. Dette fordi analysering av konkurransesituasjon står sentralt i rammeverkene. Disse to analyseverktøyene kan dermed hjelpe selskaper å utforme tilleggsrapporteringen på en måte som reflekterer selskapets strategi, som igjen hjelper selskaper til å fokusere på deres verdidrivere.

Når det gjelder <IR> rammeverket har det også fremkommet at selskaper som bruker rammeverket har rapportert forbedringer i prosessene for å identifisere muligheter og risikoer, samt identifisere problemstillinger som kan påvirke den langsiktige verdiskapningen (Adams, 2017, s.6). Dette er fordi selskapene kan dele deres kapital inn i forskjellige grupper slik som intellektuell, menneskelig, økonomisk, produsert, sosial og relasjon, og naturlig kapital. Når selskaper skal rapportere på flere ulike grupper av kapital, må de også ha fokus på dette internt. Et slikt fokus resulterer i at selskapet får bedre innsikt i sine verdidrivere, som igjen gjør det lettere å rapportere på. Dette viser at tilleggsrapportering også vil ha strategiske fordeler for selskaper.

3.4.2 Ressursbasert

Den ressursbaserte tilnærmingen innebærer at selskapets ressurser er utgangspunktet når strategi blir utviklet (Gottschalk, 2003, s.58). Hovedfokus er selskapets interne ressurser. Dette står i motsetning til den omgivelsesbaserte tilnærmingens fokus på eksterne muligheter og trusler. Hovedpoenget er at det er selskapets ressurser som bidrar til potensielt vedvarende konkurransefortrinn (Hoff et al., 2021, s.29). Forskjeller i selskapers lønnsomhet og overlevelsessevne kan forklares med deres tilgang til ressurser og hvordan de kombinerer og utnytter disse ressursene. Tilnærmingen har to forutsetninger; 1) ressurser bestemmer selskapenes suksess og 2) ressursene må være verdifulle, sjeldne, ikke-imiterbare og ikke-substituerbare (Gottschalk, 2003, s.59). Den andre forutsetningen tar utgangspunkt i SVIMA-rammeverket som sier at ressurser må være sjeldne, viktige, ikke-imiterbare, mobiliserte og appropriert for å kunne gi opphav til konkurransefortrinn (Bjørnenak, 2019, s.24).

Immaterielle ressurser kan gi et slikt opphav til konkurransefortrinn. Disse ressursene er komplekse og sjeldne som igjen gjør dem vanskelige å imitere. En ressurs må kunne kombineres med andre ressurser for å være verdiskapende. Dette er fordi en ressurs alene sjeldent kan produsere en tjeneste eller et produkt. Ressursene må altså kunne kombineres i tillegg til å være sjeldne, verdifulle og vanskelige å imitere (Gottschalk, 2003, s.61-62). Ressursene må heller ikke kunne erstattes av andre sjeldne ressurser, samt at selskapet må kunne utnytte dem for å skape et konkurransefortrinn. I dette ligger det at selskapet må ha den strukturen som trengs for å kunne utnytte disse ressursene (Whittington et al., 2020, s.102).

For å kunne rapportere om immaterielle verdier må selskapene sette seg inn i hvordan disse ressursene blir anvendt i selskapene. Når selskapene blir mer bevisst på disse immaterielle ressursene, kan de håndtere og allokere dem på en mer effektiv måte (van der Meer-Kooistra & Zijlstra, 2001, s.467). Dette kan igjen føre til bedre strategiske beslutninger som igjen kan gagne selskapene på sikt. van der Meer-Kooistra og Zijlstra (2001) poengterer at for analytikere viser rapportering av intellektuell kapital forpliktelse fra ledelsen til å realisere målene sine (s.468). På denne måten kan tilleggsrapportering, herunder en More-rapport eller <IR> rapport, være med på å underbygge selskapenes langsiktige visjon (Roos, 2005, s.160).

Offentliggjøring av informasjon gjennom en More-rapport vil derimot også kunne medføre ulemper. For eksempel vil det i et konkurranseperspektiv være lite hensiktsmessig for et selskap å rapportere for mye om egne immaterielle ressurser og verdier, strukturer og andre ressurser. Dette henger som nevnt sammen med at selskapets ressurser kan gi opphav til konkurransefortrinn. Slik sensitiv informasjon kan bli utnyttet av blant annet konkurrenter (Roos, 2005, s.160). En slik rapport kan også misbrukes av samarbeidspartnere. Rapporteringen kan for eksempel vise hvor viktige samarbeidspartneren er for selskapets vekst, noe som kan bli utnyttet i en forhandlingssituasjon (Roos, 2005, s.159).

3.5 Regnskapsmessig tilnærming

Ansattes kompetanse og deres kunnskap er en av selskapenes viktigste ressurser. Ifølge Gottschalk (2003) bør denne verdien dokumenteres (s.11). Fordi intellektuell kapital ikke oppfyller kravene til balanseføring, er dette informasjon som kan inkluderes i en More-rapport eller en integrert rapport utarbeidet etter <IR> rammeverket. Som nevnt er relevant informasjon i stand til å påvirke regnskapsbrukernes beslutninger. Å inkludere immaterielle verdier i en More-rapport vil kunne kommunisere et mer rettvise bilde av selskapets finansielle posisjon og verdier for regnskapsbrukerne.

En integrert rapport eller en More-rapport vil kunne være relevant for både kontrollformålet og beslutningsformålet. Kontrollformålet er som tidligere presisert knyttet til prinsipal- og agentproblematikken. En integrert rapport skal gi innsikt i selskapets ressurser og forbindelser (IFRS foundation, 2022, s.6). Det samme gjelder for Core & More. I en tilleggsrapport vises altså evnen selskapet besitter til å generere og ta vare på verdi over tid. Denne evnen vil kunne skape økonomisk avkastning til kapitaltilbyderne (IFRS, 2022, s.6). På denne måten kan altså det å vise selskapets verdiskapning i en tilleggsrapport være i tråd med kontrollformålet i form av mer innsyn til eierne og dermed reduksjon av asymmetrisk informasjon mellom eierne og ledelsen.

At tilleggsrapportering viser selskapets evne til å generere og ta vare på verdi over tid, vil også kunne være i tråd med beslutningsformålet. Dette fordi beslutningsformålet har fokus på verdsettelse og at fremtidsrettet informasjon står sentralt (Kvifte & Johnsen, 2008, s.59). Å se selskapets grunnlag for immateriell verdiskapning i et langsiktig perspektiv vil derfor kunne gi informasjon som kan være relevant for beslutningsformålet.

Et eksempel som illustrerer viktigheten av å tilgjengeliggjøre ikke-finansiell informasjon slik som immaterielle verdier er et eksempel omtalt av Roos (2005), hvor det i 2003 ble utført et eksperiment av et rådgivningsfirma blant fondsforvaltere (s.163). Eksperimentet gikk ut på at rådgivningsfirmaet tok selskapet Coloplast sitt årsregnskap for 2002 og fjernet alt av ikke-finansiell data (Roos, 2005, s.163). Fondsforvalterne ble så delt inn i to grupper hvor halvparten fikk årsregnskapet med ikke-finansiell informasjon og halvparten årsregnskapet uten denne informasjonen. Forvalterne skulle så anslå omsetningen og overskudd for de neste årene, samt gi en aksjeanbefaling basert kun på den tildelte informasjonen. Tidsfristen ble satt

til to timer. Det viste seg at fondsforvalterne som hadde tilgang til den ikke-finansielle informasjonen kom frem til et lavere og mer korrekt anslag enn gruppen som kun hadde den finansielle informasjonen. Denne gruppen kom også i større grad med en kjøpsanbefaling og var generelt mer positiv til selskapet. De som kun hadde tilgang til finansiell informasjon var mindre positive til selskapet samt at 80% kom med en salgsanbefaling for aksjen (Roos, 2005, s.164).

Verdivurdering av selskaper i dag, beskrives av Rødland (2004) som et detektivarbeid (s.19). Det vil si at analytikere driver et omfattende arbeid i mangel på tilleggsinformasjon, hvor de stiller utallige spørsmål til selskapets ledelse, følger med på selskapets konkurrenter og annen offentlig informasjon om industrien, rammebetingelser osv. (Rødland, 2004, s.19).

Tilleggsrapportering i en More-rapport vil derfor kunne effektivisere analytikere sitt arbeid. I en More-rapport kan selskapene rapportere på de parameterne som de anser som viktigst. Da oppnås det også en veiledning for aktørene i finansmarkedet på grunnlag av hva selskapet mener de bør fokusere på når de vurderer selskapet (Rødland, 2004, s.20). Rapportering av tilleggsinformasjon kan da være med på å øke graden av transparens til finansmarkedet, som igjen kan være med på å øke regnskapsinformasjonens beslutningsnytte.

Likevel vier finansanalytikere lite oppmerksomhet til det som rapporteres om intellektuell kapital i dag. Dette kommer av at det i dag ikke er en standardisert måte å rapportere denne informasjonen på, noe som gjør det vanskelig både å tolke og sammenligne informasjonen mellom selskap (Roos, 2005, s.161). Sammenlignbarhet, som er et av kvalitetskravene til regnskapsinformasjon, bør derfor sikres ved tilleggsrapportering.

4. Regnskapsmessig støy og regnskapsmanipulering

Regnskapsmessig støy vil si at regnskapsmessig resultat og balanseverdier avviker fra økonomisk resultat og økonomiske verdier (Stenheim & Madsen, 2014b, s.171). Langli (2022) presenterer støyens påvirkning på resultat og verdier med følgende likninger:

- (1) Rapportert resultat = et anslag på økonomisk inntekt +/- støy
- (2) Balanseført verdi = et anslag på økonomisk verdi +/- støy (s.750).

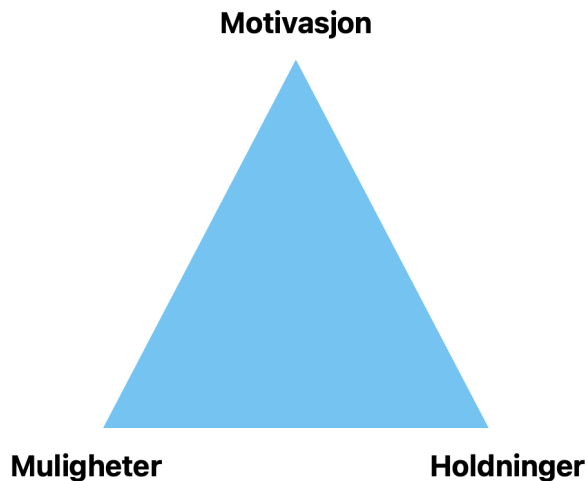
Generelt er det tre hovedkilder til regnskapsmessig støy (Stenheim & Madsen, 2014b, s.171). Den første er støy fra regnskapsregulering. Noen regnskapsregler er bedre enn andre til å fange opp økonomisk verdi. En annen kilde til regnskapsmessig støy er måleusikkerhet, det vil si usikkerhet rundt fremtidige kontantstrømmer (Langli, 2022, s.757). Den tredje kilden til støy er regnskapsmanipulering. Regnskapsmanipulering vil si at ledelsen i selskapet med vilje og viten har utformet regnskapet slik at brukeren blir villedet (Heskestad, 2016, s.33). Regnskapssvindler, resultatstyring, regnskapsjuks og kreativ regnskapsføring er flere begreper som er knyttet til, og opptrer som, synonymer for regnskapsmanipulering (Stenheim & Blakstad, 2012, s.57).

Regnskapsmanipulering er altså et flersidig begrep og kan derfor også brukes og forstås på flere måter. Hvilke deler av regnskapet som blir manipulert er med på å klassifisere begrepet, men også hvorvidt manipulering er gjort i tråd med eller på tvers av gjeldende lov og rett er av betydning (Stenheim & Blakstad, 2012, s.57-58). Regnskapet er åpent for fleksibilitet og regnskapsmanipulering kan derfor skje innenfor lovlige rammer i form av skjønnsutøvelse, regnskapsprinsipper osv., men også ved ulovlige metoder. Å utelate nødvendig informasjon fra notene eller årsregnskapet er et eksempel på ulovlig regnskapsmanipulering (Langli, 2022, s.759).

4.1 Mislighetstriangelet

Hvorfor noen velger å begå regnskapsmanipulering kan oppsummeres i modellen mislighetstriangelet. Modellen viser underliggende faktorer som er til stede hos personer som utøver misligheter. Misligheter beskrives i ISA 240 som *‘En bevisst handling begått av en eller flere personer innen ledelsen, av personer som har overordnet ansvar for styring og kontroll, av ansatte eller av andre, som innebærer uredelighet for å oppnå en urettmessig*

eller ulovlig fordel'' (s.7). Standarden avgrensner også misligheter som er relevante for revisor, til å være misligheter som kan medføre vesentlig feilinformasjon i regnskapet. Dette gjelder blant annet underslag av eiendeler og regnskapsmanipulasjon, og vi vil derfor anvende mislighetstriangelet for å se på bakenforliggende grunner til regnskapsmanipulasjon.

Figur 7: Mislighetstriangelet (Bamle & Bruu, 2019, s.19).

Modellen viser at mislighetstriangelet består av tre komponenter; motivasjon, holdninger og muligheter. Hvilken motivasjon man kan ha for å begå misligheter er svært variert, men utgangspunktet er press eller incentiver (Bamle & Bruu, 2019, s.19). Listen over motiver er lang, men når misligheter gjennomføres av ansatte, ligger motivet spesielt i privatøkonomi og privatliv. Forventninger fra blant annet eiere om å nå visse økonomiske resultater kan også lede til motivasjon til å begå regnskapsmanipulering (Bamle & Bruu, 2019, s.20).

En annen forutsetning for misligheter er holdninger, herunder rettferdiggjøring av sine handlinger. Rettferdiggjørelse av handlinger er en mental strategi som lar den mislighetsbegående nøytralisere sine negative følelser med handlingen, når han eller hun ellers ville oppfattet handlingen som uetisk (Troy et al., 2011, s.261).

At det må foreligge mulighet for å begå regnskapsmanipulering vil si at den som utøver misligheter må oppfatte risikoen for å bli oppdaget som lav (Bamle & Bruu, 2019, s.20). Oppdagelsesrisikoen vil oppfattes som lav når den mislighetsbegående oppfatter de interne kontrollene i selskapet som svake slik at de kan bli overstyrt (Stuart, 2020, s.199). En daglig leder har betydelig innflytelse gjennom sin rolle i organisasjonen, eierandel eller gjennom

informasjonsasymmetri mellom leder og eiere og har på denne måten større mulighet for å begå misligheter, eller regnskapsmanipulasjon (Schnatterly et al., 2018, s.2414).

Omfanget av regnskapsmanipulasjon er ukjent fordi kun et fåtall av tilfeller oppdages og etterforskes (Kinserdal, 2017, s.70). At regnskapet er rapportert “riktig” er essensielt fordi regnskapene skaper effektivitet i næringslivet (Langli, 2022, s.2). Samfunnet kan derfor få både direkte og indirekte skadelige konsekvenser av regnskapet, dersom det er gitt uriktige opplysninger. Uriktige opplysninger i et regnskap kan gi feil bilde av selskapets økonomiske posisjon. Dette kan skape et direkte tap fordi regnskapsbrukerne tar beslutninger om selskapet på feil grunnlag (Langli, 2022, s.2). Samfunnets ressursallokering kan også bli påvirket, for eksempel dersom en investor investerer i selskap A som har manipulert regnskapet, i stedet for selskap B. Dette kan føre til økt konkurranse mellom aktørene i denne bransjen, og fordi samfunnets ressurser er begrenset er det viktig at ressursene blir utnyttet mest effektivt og de bør derfor kanaliseres til de aktørene som gjør best bruk av dem (Langli, 2022, s.3). En annen konsekvens av uriktige regnskapsopplysninger er at regnskapsbrukerne mister tillit til regnskapet. Dette skaper indirekte tap i form av arbeid for regnskapsbrukerne, som må bruke mer arbeid på å “beskytte seg mot å bli lurt” (Langli 2022, s.2).

4.2 Immaterielle verdier og regnskapsmanipulering

En stadig større del av selskapers investeringer er immaterielle investeringer (Heskestad, 2016, s.36). Det er mye som peker i retning av at veletablerte selskaper som har solid egenkapital og god økonomi vil ha en tendens til å kostnadsføre mest mulig (Heskestad, 2016, s.36). Motsatt, vil det for et nyetablert selskap være gunstig med høyest mulig resultat å vise til investorer, samt høyere egenkapital i balansen, for å få gunstigere lånevilkår hos kredittinstitusjoner (Heskestad, 2016, s.36). Derfor vises en tendens til at slike selskaper vil balanseføre mest mulig av den immaterielle investeringen.

Etter både NRS 19 og IAS 38 innregnes egenutviklede immaterielle eiendeler sjeldent i balansen. Baksaas og Stenheim (2020) påpeker at dette kan føre til regnskapsmessig støy fordi de kan representere økonomiske verdier som burde reflekteres for at balansen skulle ha vist den økonomiske verdien på foretaket (s.245). På den annen side, vil utstrakt balanseføring av slike eiendeler som generelt har usikker eksistens og verdi, også åpne opp for mer regnskapsmanipulering (Baksaas & Stenheim, 2020, s.290). Hadde man reflektert

slik informasjon i en tilleggsrapport som nevnt ovenfor, for eksempel i en More-rapport, kunne man presentert denne informasjonen til regnskapsbrukerne, uten at den nødvendigvis vil påvirke selve balansen. Likevel, vil det ved tilleggsrapportering kunne åpnes opp for manipulering ved at kun positiv informasjon reflekteres mens negativ informasjon utelates (van der Meer-Kooistra & Zijlstra, 2001, s.468).

Standardene for immaterielle eiendeler kan sies å være konservative, da de i liten grad åpner opp for balanseføring av egenutviklede immaterielle eiendeler. Bakgrunnen for dette er risikoen for manipulering, da ledelsen kan ha insentiver til å rapportere et overvurdert resultat og egenkapital (Stenheim & Madsen, 2014a, s.360).

5. Metodisk rammeverk

Her vil vi redegjøre for vår metodiske tilnærming. Vi vil beskrive oppgavens forskningsdesign, bruk av kvalitativ metode, datainnsamling, utvalg og evaluering av metoden.

5.1 Forskningsdesign

Bougie og Sekaran (2020) beskriver forskningsdesign som ‘*en oppskrift eller plan for å samle, måle og analysere data for å finne svar på forskningsspørsmålene*’ (s.103). Et forskningsdesign er dermed det som ligger til grunn for den metodiske tilnærmingen til forskningen som skal utføres. Bell, Bryman og Harley (2022) knytter forskningsdesign til kriterier som er brukt for å evaluere kvaliteten av forskningen (s.46). Ghauri og Grønhaug (2010) skiller mellom tre forskningsdesign; eksplorativt, deskriptivt og kausalt (s.56).

En eksplorativ studie går ut på å søke ny innsikt i et tema eller fenomen, å stille spørsmål eller å se et fenomen i et nytt lys (Saunders et al., 2019, s.803). Slike studier blir ofte anvendt i tilfeller hvor problemstillingen er grov eller uklar slik at det er vanskelig å sette klare hypoteser (Saunders et al., 2019, s.186). Videre vil eksplorative studier ofte lene seg på sekundærdata og/eller kvalitative metoder for å samle inn primærdata, og er derfor et fleksibelt forskningsdesign (Sekaran & Bougie, 2013, s.97). I et deskriptivt forskningsdesign er problemet strukturert og godt forstått, mens et kausalt forskningsdesign søker å beskrive en årsak-virkningssammenheng (Ghauri & Grønhaug, 2010, s.56-57).

Det finnes noe litteratur rundt temaet i oppgaven, men vi finner lite forskning på feltet. I vårt tilfelle søker vi derfor å få ny innsikt angående tilleggsrapportering av immaterielle verdier og dens påvirkning på regnskapsinformasjonens beslutningsnytte for regnskapsbrukerne. Da vi har lite kunnskap rundt dette temaet trenger vi et fleksibelt forskningsdesign.

Fleksibiliteten i det eksplorative designet åpner opp for muligheten til å endre problemstillingen etter hvert som kunnskapsnivået vårt øker. Valget falt dermed på et slikt forskningsdesign. Det gir oss muligheten til å spesifisere problemstillingen etter hvert som studien går fremover. I starten av studien hadde vi en helt annen problemstilling og tilnærming til oppgaven. Ettersom vi fikk mer kunnskap så vi det passende å endre problemstillingen flere ganger, hvor vi til slutt endte på det som er problemstillingen nå.

Metoden starter først med utgangspunkt i sekundærdata. Vi har tilegnet oss kunnskap rundt temaet ved å lese og analysere relevant litteratur i form av bøker, artikler samt tidligere mastergradsoppgaver. I tillegg til kunnskapen vi tilegnet oss gjennom dette, ønsket vi også å samle inn primærdata for å få en bedre forståelse av temaet vårt. Denne kunnskapen har hjulpet oss til å fokusere problemstillingen.

Det finnes imidlertid ulemper med eksplorative studier. Sekaran og Bouige (2013) understreker at resultatene fra slike studier i de fleste tilfeller ikke kan generaliseres for en hel populasjon (s.97). Dette er noe vi må ha i bakhodet etter hvert som data samles inn. Videre påpeker Ghauri & Grønhaug (2010) at eksplorative studier krever visse ferdigheter av forskeren slik som ferdigheter innenfor observasjon, datainnsamling og utarbeidelse av forklaringer (s.56). Da vi som forskere ikke har tidligere erfaring med slik forskning vil vi heller ikke ha gode ferdigheter innenfor dette. Mangelen på erfaring kan påvirke studiens kvalitet i negativ retning. Dette er noe vi er klar over, og ønsker å formidle slik at leseren er kjent med dette.

5.2 Kvalitativ og kvantitativ

Eksplorative studier kan utføres ved hjelp av både kvantitative og kvalitative teknikker, men kvalitative metoder er det som blir benyttet oftest (Blumberg et al., 2014, s.155). Kvantitative metoder tar hovedsakelig i bruk tall som representerer verdier og nivåer av teoretiske konsepter. Ved slike metoder er det tolkningen av tallene som anses som vitenskapelige bevis på hvordan fenomenet fungerer, og det brukes statistiske verktøy for å analysere dataene som samles inn (Myers, 2009, s.8). Kvantitative data brukes ofte når man har store utvalg og man ønsker å generalisere resultatet til en større populasjon (Myers, 2009, s.8).

Kvantitative metoder er ofte knyttet til deduktive prosesser, mens kvalitative metoder er knyttet til induktive prosesser (Ghauri & Grønhaug, 2010. s.15). Ved bruk av deduktive prosesser starter man med en generell teori og spesifiserer den til hypoteser som skal testes (Bougie & Sekaran, 2020, s.22). Deduktiv tilnærming går med andre ord fra teori til empiri. Induktive prosesser på den annen side starter med empiri og utleder til teori. Kvantitativ forskning vil ifølge Tjora (2010) ta utgangspunkt i en eller flere hypoteser som er utledet fra tidligere forskning og teori (s.23). Johannessen, Christoffersen og Tufte (2011) påpeker at induktiv tilnærming starter uten noe teoretisk utgangspunkt hvor man først begynner å samle

inn data som kan lede til at man oppdager mønstre som kan omgjøres til teorier (s.55). Kvalitativ forskning vil dermed ofte ta utgangspunkt i en eller flere teoretiske tradisjoner for å utlede problemstillinger (Tjora, 2010, s.23).

Kvalitative metoder går ut på å fange opp sammenheng og helhet som ikke lar seg tallfeste eller måle (Dalland, 2017, s.52). Metoden tar sikte på å få frem riktigst mulig gjengivelse av den kvalitative variasjonen og å formidle forståelse (Dalland, 2017, s.52). Vi ønsker å gå i dybden på temaet vårt, og fange opp informantenes mening og oppfatning rundt nytten av tilleggsrapportering og begrunnelsene bak. Derfor ser vi det som mest hensiktsmessig å bruke kvalitative metoder, for å få konkrete svar med mer dybde og innsikt i informantenes tanker, enn hva vi kunne fått med kvantitative metoder.

5.3 Datainnsamling

For å kunne besvare studiens problemstilling må vi innhente data. Da studien har en eksplorativ tilnærming med fokus på kvalitativ metode falt valget av datainnsamling på personlige intervjuer. Dette er den mest brukte metoden for å samle inn kvalitative data (Johannessen et al., 2011, s.143). Kvale og Brinkmann (2009) omtaler et forskningsintervju som en strukturert samtale med hensikt (s.23). Formålet er som oftest å få en forståelse eller beskrivelse av noe. Innsamlingsmetoden er fleksibel og er en god måte å få detaljerte beskrivelser av det vi studerer (Johannessen et al., 2020, s.105). Metoden passer vår oppgave godt, fordi vi ønsker å få innsikt i og forståelse av informantenes meninger og tanker. Johannessen, Christoffersen og Tuft (2020) påpeker at majoriteten av informanter sannsynligvis vil føle seg vel gjennom intervjuet, så lenge temaet som studeres ikke er sensitivt eller vrient (s.105). Ettersom formålet med våre intervjuer er å innhente informasjon rundt tilleggsrapportering av immaterielle verdier, trenger vi verken å innhente sensitive personopplysninger eller bedriftssensitive opplysninger. Vi synes derfor at personlig intervju er en passende og godt egnet metode for datainnsamling for vårt tema, selv om vi som forskere har lite erfaring med metoden.

Innhenting av data gjennom intervju kalles primærdata. Slik data er ifølge Bougie og Sekaran (2020) det forskeren selv som innhenter basert på det spesifikke formålet med studien (s.49). En fordel ved å benytte primærdata er at dataene samles inn spesifikt for forskningsprosjektet, hvilket gjør at de er i samsvar med forskningsspørsmålene til oppgaven.

Videre er det hensiktsmessig å benytte primærdata når formålet er å gå i dybden på informantene sine tanker og meninger (Ghauri & Grønhaug, 2010, s.100).

En ulempe med primærdata er at det kan være vanskelig å finne deltakere som er villige til å stille til intervju. Dette stemmer med vår erfaring. Vi opplevde det som utfordrende å få informanter til å stille til intervjuene. En av grunnene til dette er at revisorer er inne i en hektisk periode. I tillegg har både revisorer og analytikere takket nei til intervju fordi de opplever at de ikke sitter på nok og/eller riktig kompetanse til å svare. Dette kan ha sammenheng med at vårt tema er lite forsket på i Norge og at tilleggsrapportering av immaterielle verdier fortsatt er lite utbredt i Norge. Selv om det ikke er gitt at disse personene hadde stilt dersom vi hadde hatt et mer utbredt tema, kan dette likevel ha påvirket utvalget.

I tillegg avhenger kvaliteten og omfanget av dataene som samles inn av viljen og evnen deltakerne har til å svare på spørsmålene (Ghauri & Grønhaug, 2010, s.100). For å sikre at informantene kan svare ærlig og åpent, har vi valgt å anonymisere dem.

5.3.1 Utvalg og rekruttering

For å kunne besvare oppgavens problemstilling, ønsket vi å intervju personer som har kunnskap og erfaringer til å gi mer innsikt i temaet. Valget falt dermed på et strategisk utvalg. Gjennomførelse av et slikt utvalg innebærer at forskerne starter med å avgjøre hvilken målgruppe som er av interesse, for deretter å ta et utvalg fra denne målgruppen som skal delta (Johannessen et al., 2011, s.110). I vårt tilfelle ønsket vi å få innsikt i temaet fra to ulike perspektiver, nemlig fra revisorer og fra brukere av regnskapsinformasjon.

Vår populasjon for revisorgruppen utgjør alle revisorer i Norge. Det er ikke praktisk gjennomførbart å intervju hele populasjonen slik at vi må ta et utvalg. Ved bruk av kvalitativ metode vil man forsøke å få så mye informasjon som mulig ved et begrenset utvalg av personer (Johannessen et al., 2011, s.108). For revisorgruppen begrenset vi utvalget strategisk til de som er statsautoriserte, da disse vil ha flere års erfaring innenfor revisjonsområdet. Dette sikret at vi kunne innhente mer data fra færre informanter. Likevel er utvalget vårt mer begrenset enn vi ønsket. Vi endte med et utvalg på to revisorer. Optimalt ønsket vi et større utvalg for å sikre bedre kvalitet på studien, og å kunne øke generaliserbarheten. Vi sendte ut mail til mange revisorer blant flere revisjonsselskap. Her opplevde vi noe respons, hvorav mesteparten besto av avslag. At revisorer er inne i en hektisk periode er noe av grunnen til

dette. Dermed resulterte det i et lavere utvalg innenfor denne gruppen enn hva vi hadde ønsket.

Hos de fleste revisjonsselskapene var kontaktinformasjonen til de ansatte tilgjengelig på selskapets hjemmeside. Derfor brukte vi hovedsakelig mail for å rekruttere statsautoriserte revisorer. Hos noen revisjonsselskap var derimot ikke slik informasjon tilgjengelig, noe som gjorde at vi måtte kontakte kundeservice. Vi opplevde betydelig høyere respons hos revisorene vi kontaktet direkte, mens vi opplevde manglende respons hos de selskapene hvor vi kontaktet kundeservice.

For informanter i brukergruppen, ønsket vi hovedsakelig å intervju analytikere og representanter fra banker. For å styrke studien, ønsket vi også å intervju en akademiker med relevant erfaring på feltet, som har god innsikt i analytikers bruk av regnskapsinformasjon. For å få tak i analytikere søkte vi opp en oversikt over hvilke selskaper disse jobber i. Det viste seg å være vanskelig å finne kontaktinformasjonen direkte. Dette førte til at vi måtte endre utvalgsmetodikk for å få tak i informanter til brukergruppen. Vi tok da i bruk bekvemmelighetsutvelgelse. Et slikt utvalg innebærer at forskeren gjør det som er lettest (Johannessen et al., 2011, s.115). Der hvor vi fant kontaktinformasjonen til analytikerne, var det sjeldent spesifisert hvilken type analytiker disse var. Derfor sendte vi mail til de analytikerne vi fant kontaktinformasjonen til, i håp om at disse hadde relevant erfaring eller kunne henvende oss videre til noen som hadde riktig kunnskap og erfaring. Vi ble i flere tilfeller henvist videre, men vi opplevde generelt lavere respons hos analytikergruppen enn hos revisorgruppen. Vi sendte også mail og ringte til kundeservice hos noen selskaper, men dette resulterte i lite respons.

E-post som rekrutteringsmetode ble også brukt på akademikere og representanter fra banker. Totalt endte vi opp med et utvalg på fem informanter, hvorav to representerer revisorgruppen, og tre representerer brukergruppen. Brukergruppen består av en analytiker, en akademiker og en banksjef. Analytikeren jobber med bærekraft, men har bred erfaring innenfor analyse. Ettersom informanten arbeider med bærekraftsinformasjon, har vedkommende god erfaring med å benytte ikke-finansiell informasjon til analyse. Videre har akademikeren relevant kompetanse og erfaring innenfor analyse, og representerer derfor også analytikerperspektivet. Den siste informanten i brukergruppen er banksjef. Informanten har bred erfaring innenfor

kredittgivning, og vil derfor besvare intervju spørsmålene fra et kredittgiverperspektiv, men kommer også med innspill fra analytikerperspektivet.

Informant	Stilling og tittel	Dato
R1	Statsautorisert revisor, partner	11.04.23
R2	Statsautorisert revisor, director	13.04.23
B1	ESG-analytiker	12.04.23
B2	Akademiker	24.04.23
B3	Banksjef	26.04.23

Tabell 2: Utvalg

Ifølge Johannessen, Christoffersen og Tufte (2011) er det ingen fastsatte grenser på hvor mange intervjuer man skal utføre, men for studentprosjekter med begrensninger i tid og ressurser kan det i praksis være hensiktsmessig med en øvre grense på 10 intervjuer (s.108). Imidlertid vil det være andre grenser når utvalget består av to eller flere målgrupper. I vårt tilfelle har vi to målgrupper; revisorer og brukere av regnskapsinformasjon. I slike tilfeller vil det være mer aktuelt å intervju flere representanter fra hver gruppe, for eksempel fem til ti (Johannessen et al., 2020, s.74). For revisorgruppen har vi to informanter, mens brukergruppen består av tre informanter som alle har ulik kompetanse, behov for regnskapsinformasjon og erfaring. Utvalget er ikke optimalt på grunn av begrensninger. Vi opplevde lav respons fra alle målgrupper, inkludert respons om mangel på kompetanse rundt oppgavens tema.

På grunn av variasjonen og lavt utvalg i forhold til populasjonen fører dette til problemer med generaliserbarhet. For å forbedre kvaliteten på utvalget hadde det vært ønskelig med flere informanter innenfor de ulike informantgruppene. Det fører til at vi ikke kan sammenligne informasjonen vi får for eksempel fra banksjefen med synspunkter som andre banker kan ha rundt problemstillingen. Studien består derfor av subjektiv informasjon som ikke kan generaliseres til andre fordi vi ikke har informasjon nok til å se om dette også stemmer for andre innenfor populasjonen. Ifølge Dalland (2017) kan gode samtaler med få informanter gi mye stoff til en oppgave (s.76). Det er også vår erfaring her, selv om det ikke kan generaliseres.

5.3.2 Intervju

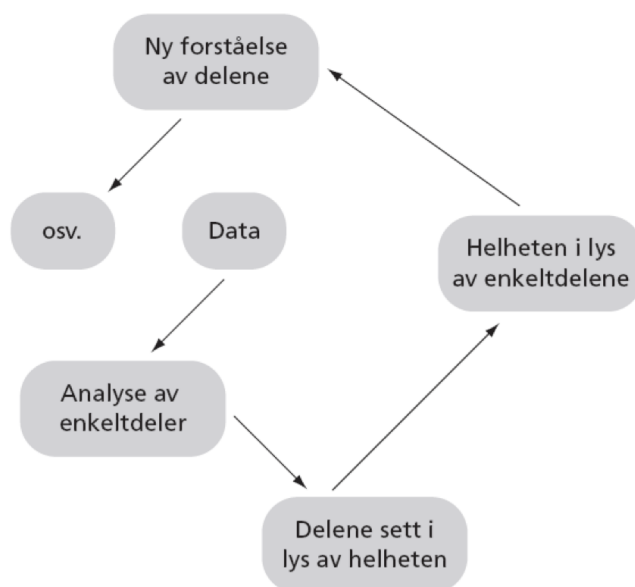
Formålet med et kvalitativt forskningsintervju er å få tak i intervjuobjektens egne beskrivelser (Dalland, 2017, s.65). Intervjumetoden vi falt på er semistrukturert intervju. Dette innebærer at vi tar utgangspunkt i intervjuguiden mens rekkefølgen på spørsmålene kan variere ut ifra hva slags tema samtalen går inn på. Dette er for å skape flyt. Vi har benyttet én intervjuguide for revisorer, én for analytikerene, én for akademikerene og én banksjefen, se vedlegg 3, 4, 5 og 6. Dette for å sikre at alle gruppene fikk spørsmål som var relevante for deres arbeid og som de har erfaring og kompetanse til å kunne svare på. Likevel har strukturen i alle intervjuguidene vært den samme. Vi begynte med å stille informantene generelle spørsmål om deres bakgrunn og erfaring. Videre gikk vi inn på spørsmål rundt immaterielle eiendeler og ressurser. Deretter stilte vi spørsmål angående tilleggsrapportering, hvor vi siktet på å få frem hvor kjent informantene var med tilleggsrapportering fra før av, i tillegg til deres syn på positive og negative sider ved slik informasjon, samt hvor nyttig det kan være.

Intervjuguidene er utformet med både lukkede og åpne spørsmål. Formålet med å inkludere lukkede spørsmål er for å få et konkret svar som kan sammenlignes med andre informanternes svar. Til disse spørsmålene vil det likevel bes om en begrunnelse. Hensikten med åpne spørsmål er at informantene skal kunne svare utfyllende og få frem deres egne profesjonelle synspunkter rundt temaet. Dette åpner opp for at vi kan stille oppfølgingsspørsmål hvor dette er hensiktsmessig, men at intervjuet samtidig kan opprettholde en god samtale og en naturlig flyt.

Vi ønsket hovedsakelig å foreta fysiske personlige intervjuer, men for å ikke begrense oss til kun et lite geografisk område, valgte vi også å gjennomføre intervjuer via videochat. Vi gjennomførte totalt tre intervju fysisk, og to intervju via videochat. Alle informantene fikk tilbud om å motta intervjuguiden på forhånd, hvor kun to benyttet seg av dette. Da spørsmålene handler om informantenes kunnskap, erfaringer og synspunkter har vi vurdert at resultatet ikke vil være påvirket av om de mottok dem på forhånd eller ikke.

5.4 Datakoding og analysering

Kvalitativ analyse går til dels ut på å redusere informasjonen til mindre deler, og binde delene sammen for å prøve å forstå dem i lys av helheten (Jacobsen, 2010, s.186). Slik vekslning mellom helhet og enkeltdeler kalles hermeneutisk metode og kan oppsummeres i den hermeneutiske spiral.

Figur 8: Den hermeneutiske spiral (Jacobsen, 2010, s.186).

Jacobsen (2010) påpeker i lys av denne modellen at analyse av kvalitative data vil enkelt fortalt dreie seg om å beskrive, systematisere og kategorisere, og sammenbinde informasjonen (s.186). For å kunne beskrive den innsamlede dataen, har vi foretatt transkripsjon av lydopptakene. Dette ble gjort fortløpende etter hvert intervju. For å bevare informantens anonymitet, fikk hver informant en bokstav etter hvilken gruppe de tilhører. Revisorer ble betegnet som R, mens informantene fra brukerperspektivet ble betegnet som B. Se tabell 2 for oversikt over informantene. Alle intervjuene ble transkribert ordrett med en avgrensning til temaet. Dette innebærer at vi gjorde en avgrensning mot hva som er relevant for oppgaven, og transkriberte ikke hvor informantene gikk ut over oppgavens tema. Dette var for å ikke drukne i irrelevant informasjon ved datareduisering og koding.

Å systematisere og kategorisere går ut på å redusere informasjonen, som ofte er uoversiktlig og overveldende ved kvalitative data (Jacobsen, 2015, s.199). Dette gjøres ved å dele den kvalitative dataen inn i forskjellige kategorier ut ifra hva forskeren ser etter, for eksempel ulike temaer, hendelser, steder eller tidspunkter (Jacobsen, 2015, s.199). I denne fasen startet

vi først med å bearbeide den transkriberte teksten. Dette innebærer at muntlige ord som ‘‘ikke sant’’ og ‘‘liksom’’ ble fjernet for å gi setningene mening i skriftlig form.

Videre benyttet vi oppgavens forskningsspørsmål som hovedkategorier. For å systematisere informasjonen fra informantene benyttet vi fargekoder. Dette går ut på at vi fargekodet informasjonen ut ifra hvilket forskningsspørsmål informasjonen går under. Bruk av fargekoder gjorde det lettere for oss å få en oversikt over informantenes synspunkter angående de ulike forskningsspørsmålene.

Sammenbinding av informasjonen betyr å trekke opp sammenhenger og forbindelser mellom ulike kategorier (Jacobsen, 2015, s.199). For å kunne trekke sammenhenger og forbindelser mellom data, må denne først fortolkes. Formålet med tolkningen er å finne meningen i informasjonen vi har fått (Dalland, 2017, s.87). For å finne mening i dataene har vi tolket dem med utgangspunkt i oppgavens teori. Ved å se på likheter og forskjeller mellom dataene vi har hentet fra de forskjellige informantene, har vi identifisert mønstre i funnene. Disse identifiserte mønstrene gjør det igjen mulig å trekke sammenhenger av informasjonen.

5.5 Evaluering av metoden

Ved evaluering av kvaliteten av egen forskning må reliabilitet og validitet vurderes.

Reliabilitet er forbundet med at forskningen kan utføres på nytt med samme resultater, og er dermed knyttet til pålitelighet av forskningen. Validitet er knyttet til hensiktsmessigheten av målene som er brukt, nøyaktigheten av analysen og resultatene, og generaliserbarheten av funnene (Saunders et al., 2019, s.214). Validitet kan deles inn i intern og ekstern validitet. Intern validitet handler om studiens autentisitet, mens ekstern validitet går ut på hvorvidt resultatet kan generaliseres til et eksternt miljø (Bougie & Sekaran, 2020, s.208).

Definisjonene nevnt over gjelder imidlertid for kvantitativ forskning. Ifølge Johannessen, Christoffersen og Tuft (2011) kan reliabilitet og validitet slik begrepene brukes ved kvantitativ forskning også være relevant ved kvalitativ forskning (s.243). Dette vil ofte avhenge av forskningen som er gjort, slik at andre ganger må kvalitativ forskning vurderes ut ifra andre kriterier. Disse andre kriteriene er pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og bekreftbarhet (Bell et al., 2022, s.369). Da datainnsamlingen vår i all hovedsak består av primærdata gjennom intervjuer, tar vi utgangspunkt i kriteriene for kvalitativ forskning.

Pålitelighet

Dette er knyttet til om en kan stole på data som har blitt samlet inn for forskningsformålet. Pålitelighet er knyttet til reliabilitet, men innenfor kvalitativ forskning har begrepet en noe annen betydning. Dette henger sammen med at datainnsamlingen normalt ikke er strukturert. Forskeren vil i en kvalitativ studie også være et instrument (Johannessen et al., 2020, s.250). Påliteligheten av studien vil dermed avhenge av forskernes erfaringer med intervju og forskningsprosessen.

Da vi som forskere har lav erfaring på dette området, vil det påvirke påliteligheten av studien. Ved mangel på god nok kunnskap rundt oppgavens tema, kan det medføre at vi ikke stiller de riktige spørsmålene og/eller påvirker informantenes svar. Av denne grunn vil kvalitativ forskning være nærmest umulig å replikere. Johannessen, Christoffersen og Tuft (2020) påpeker at det er lite hensiktsmessig med krav til reliabilitet i kvalitative studier, nettopp på grunn av bruk av ustrukturerte datainnsamlingsmetoder, kontekstavhengige intervjuer, inkludert at forskerens erfaringer spiller inn (s.250). Det vil si at kvalitativ forskning har svak ekstern pålitelighet, noe som også er tilfellet i denne studien.

For å styrke påliteligheten av kvalitative studier er det viktig å gi en detaljert beskrivelse av forskningsprosessen. Slik er pålitelighet knyttet til forskningsprosessens transparens og forbindes med intern reliabilitet (Thagaard, 2009, s.199). Vår forskningsprosess og metode blir beskrevet i dette kapitlet. Dette er med på å øke påliteligheten av studien ved at leseren selv kan vurdere hvordan oppgavens resultater fremkommer.

Troverdighet

I kvalitativ forskning dreier troverdighet seg om i hvilken grad våre fremgangsmetoder og resultater reflekterer formålet med studien, samt hvordan dette representerer virkeligheten (Johannessen et al., 2011, s.244). Thagaard (2003) påpeker at troverdighet ved kvalitativ forskning knyttes til at forskningen gjennomføres på en tillitsvekkende måte (s.178). Troverdighet er dermed knyttet til i hvilken grad forskningsresultatene er til å stole på. Våre forskningsresultater fremkommer gjennom analyse av primærdata samlet inn fra informantene. Det er dermed viktig å skape en god relasjon og trygghet mellom forskerne og informantene for å motta gode og ærlige svar. Dette har blitt gjort ved at intervjuobjektene hadde muligheten til å motta intervju spørsmålene på forhånd, samt at det er de som har

kontrollen for når og hvordan intervjuet skal utføres. Videre har vi også valgt å anonymisere intervjuobjektene for å oppmuntre til ærlige svar.

På den ene siden styrkes troverdigheten av dataen ved at informantene har respektive stillinger innenfor deres kompetanseområde. På den annen side svekkes troverdigheten ved at vi har få informanter innenfor hvert kompetanseområde slik at informantenes syn på problemstillingen ikke kan verifiseres eller sammenlignes med andre på området.

Under selve intervjuprosessen ble en diktafon benyttet. Dette gjør at vi som forskere får bevart alt av informasjon informantene deler med oss. Dette gir oss også muligheten til å gjengi direkte sitater. Ifølge Thagaard (2009) vil intervjuobjektene være lite opptatt av at lydopptak skjer (s.102). Dette er også vår erfaring, slik at opptak av intervjuprosessen ikke går på kompromiss med troverdigheten, men i stedet bidrar til å øke dette.

I kapittel 4 vil vi bruke sitater som gjengir informantenes utsagn. Ved bruk av sitater fra datainnsamlingen får vi frem informantenes synspunkter rundt spørsmålene. Dette er med på å øke troverdigheten i forskningen. Det gir også mulighet for leseren å se hva som har blitt sagt under intervjuene.

Overførbarhet

Overførbarhet handler i likhet med ekstern validitet om studiens evne til å generaliseres. Det vil si at overførbarhet handler om hvorvidt tolkningene fra en studie, også kan være gjeldende i andre situasjoner (Thagaard, 2003, s.21). En måte å sikre at leseren kan bedømme studiens overførbarhet til en annen setting er å gi en fullstendig beskrivelse av forskningsspørsmålene, forskningsdesignet, kontekst, tolkninger og funn (Saunders et al., 2019, s.217). I Kapittel 1 gir vi en beskrivelse av forskningsspørsmålene og konteksten av studiens formål, mens forskningsdesignet blir gjennomgått i dette kapittelet. Hvilke funn som fremkom gjennom intervjuene, samt tolkninger av dette, fremkommer i studiens kapittel 6 og 7. Vi gir dermed en full beskrivelse av disse elementene gjennom hele oppgaven.

Kvalitative studier er generelt vanskelig å generalisere, nettopp på grunn av at man undersøker få enheter (Jacobsen, 2015, s.237). Generalisering avhenger av antall enheter og hvordan enhetene er valgt ut (Jacobsen, 2015, s.238). Som vi har vært inne på, er utvalget i studien lavere enn det forskerne så hensiktsmessig innledningsvis. Både er det totale utvalget

lavere enn ønsket, men også er antall informanter innenfor hver gruppe lavere enn det vi hadde ønsket. Dette påvirker vår studie i form av at resultatene ikke kan generaliseres utover utvalget og overførbarheten er altså svak.

Bekreftbarhet

Bekreftbarhet er knyttet til tolkningen av resultatene (Thagaard, 2003, s.179). Dette går både ut på at forskerne holder seg kritiske til egne tolkninger, og at resultatene av studien kan bekreftes av annen forskning (Thagaard, 2003, s.180). Bekreftbarhet skal sikre at funnene i forskningen ikke er et resultat av subjektive holdninger hos forskeren (Johannesen et al., 2011, s.249). For å minimere forskerens subjektive holdninger, har vi i stor grad benyttet direkte sitater fra informantene. Dette gjør at vi kan gjengi funnene våre på en objektiv måte.

For at tolkningen skal kunne bekreftes av annen forskning må forskerne grundig redegjøre for grunnlaget for tolkningen, ved å spesifisere hvordan de har kommet frem til den tolkningen som prosjektet resulterer i. Dette kan sikres ved å redegjøre for fremgangsmåter i prosjektet, samt relasjoner i felten og hvordan dette gir grunnlag for konklusjonene (Thagaard, 2003, s.180). I dette kapitlet har vi beskrevet vår forskningsmetode, samt hvordan vi har arbeidet med funnene. Videre vil bekræftbarheten av våre funn økes dersom informantene trekker de samme konklusjonene.

5.6 Metodens etiske hensyn

Før intervjuforespørsler ble sendt ut, ble prosjektet meldt inn til NSD i samsvar med Universitetet i Agder sine retningslinjer for innsamling av personopplysninger. NSD er et personvernombud for blant annet universiteter og høyskoler i Norge (Dalland, 2017, s.236). En slik godkjenning gir oss rett til å behandle informantenes personvernopplysninger.

Forskningsetikk handler om å vurdere alle deler av forskningen i forhold til samfunnets verdier og normer (Dalland, 2017, s.236). En stor del av forskningsetikken handler også om å ivareta informantene sitt personvern. Dette for å sikre at de som deltar i forskningen ikke blir påført skade (Dalland, 2017, s.236). Tre grunnleggende forskningsetiske krav i forholdet mellom forskere og informanter er; informert samtykke, rett til privatliv og rett til å bli gjengitt korrekt (Jacobsen, 2015, s.47).

Informert frivillig samtykke vil si at informasjonen virkelig er oppfattet av informanten og at informanten forstår betydningen av frivillighet, og derfor må forskerne ta seg tid til å utdype hva det betyr for informantene å delta (Dalland, 2017, s.240). For å sikre dette, ble det sendt ut et informasjonsskriv etter NSD sine retningslinjer til alle informanter. Dette skrevet inneholdt informasjon om hva prosjektet gikk ut på, samt hva en deltakelse ville innebære for dem. Her ble det presisert at det er frivillig å delta, samt at de har mulighet til å trekke seg når som helst dersom dette er et ønske.

I informasjonsskrivet fremkom det også at vi ønsket å benytte diktafon. For å forsikre oss at dette var greit for alle informanter, ba vi om samtykke til bruk i begynnelsen av hvert intervju. Vi fikk samtykke til dette fra samtlige informanter. I etterkant av intervjuene, ble videofilene lastet opp på Onedrive, for så å levere diktafonen tilbake til UiA for sletting av materialet. Bruk av diktafon gir oss som forskere mulighet til å gjengi informantene så korrekt som mulig. Vi har imidlertid ved datareduksjon og koding, omskrevet informantenes muntlige utsagn til meningsfulle setninger. Dette er kun ment for at informasjonen skal gi mening i tekstform. Informantenes utsagn er dermed tilnærmet korrekt gjengitt i tekstform.

For å sikre alle informantenes rett til privatliv, har vi valgt å anonymisere dem. Ifølge Jacobsen (2015) er faren for å gjenkjenne informantene større ved mindre utvalg (s.49). Da vi har et utvalg på 5 informanter, er det viktig at vi iverksetter anonymiseringstiltak. Å anonymisere gjør at vi må gi typebeskrivelser heller enn individuelle beskrivelser. Typebeskrivelser sier noe viktig om en informant, på en måte som ikke avslører dens identitet (Dalland, 2017, s.239). Vi vil i den sammenheng ikke gå inn på informantenes alder, kjønn eller geografiske tilhørighet. Informantene vil derfor gjennom hele oppgaven bli referert til deres kategoriserte kode.

6. Presentasjon av funn

I denne studien forsøker vi å finne svar på problemstillingen *“Kan tilleggsrapportering av immaterielle verdier øke regnskapsinformasjonens beslutningsnytte?”* For å kunne besvare dette, fant vi det hensiktsmessig å utlede tre forskningsspørsmål. I dette kapitlet vil vi presentere funnene som har fremkommet gjennom de utførte intervjuene. Funnene vil bli presentert med utgangspunkt i studiens forskningsspørsmål, og vi finner det derfor hensiktsmessig å dele kapitlet inn etter disse. Da informantene består av to revisorer, en analytiker, en akademiker og en banksjef, var det naturlig å stille dem ulike spørsmål etter deres perspektiv på problemstillingen. Dette på bakgrunn av at informantene vil ha ulikt behov for regnskapsinformasjon. Det er derfor hensiktsmessig å presentere enkelte funn ut ifra enkelte informanter sine synspunkter der hvor spørsmålene til informantene er forskjellige. Dette vil dog medføre en utfordring med tanke på sammenligning av informantenes svar, nettopp på grunn av deres ulike informasjonsbehov. Andre funn vil bli presentert ut ifra alle informantenes synspunkter der hvor samme spørsmål ble stilt under intervjuene.

6.1 Hvordan er dagens regnskapsregler egnet til å reflektere immaterielle verdier?

I kapittel 2 gjorde vi rede for den regnskapsmessige behandlingen av immaterielle eiendeler, hvor fokuset var på egenutviklede immaterielle eiendeler. Dette forskningsspørsmålet har som formål å undersøke om disse reglene er tilstrekkelige for at selskaper kan reflektere deres immaterielle verdier.

Ved spørsmål om i hvilken grad informantene syntes dagens regelverk er egnet for behandling av immaterielle verdier, svarer informant R1, R2, og B2 at regelverket generelt ikke er tilstrekkelig. *“Nei altså, i den forstand at man mener at det er en målsetning for regnskapet å vise verdi i balansen, så gjør det jo på en måte ikke det. Verdien er jo sterkt undervurdert og kanskje aller mest for de som har mest immaterielle eiendeler”* (Informant B2). R1 poengterte at det vil være elementer som ikke fanges opp i balansen etter dagens regler. R2 deler denne oppfatningen og påpeker vanskelighetene med vurderingene rundt balanseføring av immaterielle verdier.

B2 informerer også at blant analytikere vil det være en delt oppfatning rundt behandlingen av immaterielle verdier. *“For på den ene siden så vil nok en gjengs oppfatning være at man bør aktivere det som er en form for investering, om en aldri så mye immateriell så er det fortsatt en investering, så det gir det mest korrekte bildet. Det er veldig mange analytikere som har den konservatismen veldig i ryggraden da, at vi skal ikke ta inn noe i regnskapet som vi ikke er sikker på som vil foretrekke å leve med en verden der man er forsiktig med aktivering. Og så heller på en måte føle at man kan stole på de tallene som presenteres”* (Informant B2). Dette viser at det blant analytikere vil ligge en avveining mellom hva som gir det mest rettvise bildet og hva som er pålitelig.

Ved spørsmål om hvorfor selskaper velger å kostnadsføre utgifter til utvikling av immaterielle eiendeler under NGAAP, har både R1 og R2 samme oppfatning. For selskaper vil dette ofte være det enkleste valget. R1 påpeker også at selskaper som velger kostnadsføring er *“[...] typiske selskaper som i en periode ikke har behov for å vise veldig sterke resultater”*. For analytikere vil det dog ikke ha en stor påvirkning på deres analyser om utgiftene kostnadsføres eller balanseføres. *“Men det som jeg synes at kanskje er litt underkommunisert, eller til dels ukjent, er det at man kan jo fullt ut verdsette et selskap basert på annen informasjon enn balanseinformasjonen”* (Informant B2). Videre sier B2 at dersom man har et regnskapssystem som gjør det mulig med tilstrekkelig grad av nøyaktige prognoser, så kan man fullt ut verdsette selskaper basert på regnskapsinformasjon selv om balansen er konservativ, men at balansen i seg selv ikke er et godt verktøy for verdsettelse. Videre nevner vedkommende at pris/resultat er en mye brukt verdsettelsesmetode, men at dette kan resultere i overkant enkle analyser *“[...] for eksempel om man har en endring i noen regnskapsprinsipper eller metoder så kan jo det alene forårsake en endring i det forholdet uten at det er noe underliggende som har endret seg.”*

B1 og B2 fikk spørsmål om det er riktig å legge til grunn at forskjellen mellom markedsverdi og balanseført verdi skyldes immaterielle verdier. B1 var enig i dette; *“Ja, jeg synes dette er rett.”* B2 på den andre siden påpekte at dette er veldig bransjeavhengig. *“Så i de tilfeller der det er stor forskjell mellom marked/aksjepris og bokført verdi så tror jeg påstanden langt på vei er riktig, at det ligger i immaterielle eiendeler. Men også kanskje immaterielle eiendeler som man aldri under noen regnskapssystem egentlig bokfører, for eksempel sånn som type spesielt kompetente ansatte, høy verdi på strategi, relasjon til leverandør- og kunder også*

disse bitene da. Men hvis man inkluderer og de immaterielle eiendelene så vil jeg si at ja, påstanden er korrekt'' (Informant B2).

Også R1 kom inn på dette temaet, og påpekte at dagens rapportering rundt selskapers immaterielle verdier vil avhenge av bransje. R1 poengterte at i børsnoterte selskaper vil i mange tilfeller ikke prisingen av et selskap være reflektert i deres balanseførte eiendeler. R1 presiserte at *“det kan jo ligge merverdier i de eiendelene som du likevel ikke har muligheten til å skrive opp fordi de ligger der til historisk kost. Og du vil jo ha selskaper som er i tidlige faser som ikke tjener penger enda, men som likevel kan ha veldig stor børsverdi fordi det er en tro på at dette selskapet skal kunne generere inntekter i fremtiden. Da er det jo noe annet enn det som ligger i balansen som markedet priser.”* Videre presiserer R1 at en del av dette er rettigheter selskapet kan ha, men også immaterielle verdier som kommer fra menneskene, herunder knowhow og utviklingskraften som ligger i menneskene. Likevel informerer B2 at regnskapet spiller en sentral rolle i verdsettelse, men at det er veldig store forskjeller mellom bransje med tanke på hvor mye regnskapet brukes direkte og dets nytteverdi.

Om dagens regler er tilstrekkelig for å vise selskapers immaterielle verdier, understreker R1 at det *“handler litt om hva slags type selskap du er og hvilket regnskapsspråk du rapporterer under, men hvis du bare sier helt generelt og bare drar en strek gjennom alle bransjer og alt av regnskapsspråk, så viser ikke regnskapet verdien sånn som det rapporteres i dag [...] Og da vil du ofte se at det er stor forskjell på børsverdien i et selskap og balanseført verdi av egenkapitalen.”* Dette samsvarer med B1 og B2 sitt syn på forskjellen mellom markedsverdi og balanseført verdi.

6.2 Kan tilleggsinformasjon av immaterielle verdier være nyttig?

Beslutningsnyttig informasjon vil si at informasjonen er relevant, troverdig og vesentlig. Dette vil som sagt avhenge av regnskapsbrukerens informasjonsbehov og til hvilket formål informasjonen skal benyttes. Funnene våre viser at troverdighet er knyttet til hvor balansert og nøytral informasjonen som rapporteres er, og vi kommer derfor til å gå inn på dette i forskningsspørsmål 3.

Dette forskningsspørsmålet vil ta for seg om de ulike informantene finner det nyttig at selskaper rapporterer på immaterielle verdier, da i form av en tilleggsrapport. Da oppgaven

fokuserer på to rammeverk for tilleggsrapportering, <IR> og Core & More, er hovedfokuset på om disse to rammeverkene kan bli brukt til et slikt formål.

6.2.1 Kjennskap til rammeverkene

Alle informanter ble stilt spørsmålet om de hadde hørt om begge rammeverkene. Det viste seg at kun revisorgruppen hadde kjennskap til <IR> rammeverket, mens brukergruppen ikke hadde hørt om det. Ingen av informantene hadde hørt om Core & More. Dette viser at det er mer utbredt kunnskap rundt tilleggsrapportering blant revisorgruppen.

Informant	Har hørt om <IR>	Har hørt om Core & More
R1	Ja	Nei
R2	Ja	Nei
B1	Nei	Nei
B2	Nei	Nei
B3	Nei	Nei

Tabell 3: Informantenes kjennskap til rammeverkene

Det ble gitt en gjennomgang av Core & More til alle informanter slik at de kunne svare på spørsmålene som omhandler dette rammeverket. Det ble også gitt en gjennomgang av <IR> rammeverket til informantene som ikke hadde hørt om dette. Det viste seg at samtlige informanter konkluderte med at rammeverkene i stor grad var like. “[...] jeg ser jo egentlig litt likheter mellom begge rammeverkene” (Informant R2). Videre påpeker R2 at <IR> rammeverket er mer utbredt globalt, og nevner blant annet Sør-Afrika hvor integrert rapportering lenge har vært obligatorisk. I forhold til utbredelsen av <IR> rammeverket i Norge, er R1 sin forståelse at det er veldig lite benyttet. Likevel har R1 arbeidet med en kunde som bruker <IR> rammeverket for å beskrive hvordan selskapet skaper verdi. I forbindelse med dette ble selskapet som R1 arbeider i bedt om å attestere på kundens integrerte rapport.

I forhold til Core & More, og med tanke på at det ble introdusert i 2015, fant informant R1 det litt rart at dette rammeverket ikke var kjent. Med tanke på utbredelse, sier R1 at det godt kan hende at det blir mer utbredt, men sier videre “[...] men jeg tenker at hvis det ikke er

veldig utbredt nå, så blir jeg overrasket hvis det blir veldig utbredt fremover for nå kommer det andre rammeverk som blir lovregulert.”

6.2.2 Bruk av rammeverkene

Ved spørsmål om rammeverkene kan bli brukt med tanke på immaterielle verdier svarer samtlige at dette kan være nyttig. *“Jeg tenker at det å kunne rapportere på det i tillegg vil gi en kjempeverdi for brukerne av rapporteringen, så tenker jeg at man kommer til å etterspørre mer og mer informasjon som ikke bare er den finansielle”* (Informant R2). B3 poengterer at dette ikke vil være nyttig ut ifra et kredittgiverperspektiv. I forhold til immaterielle verdier sier B3 *“Jeg har nok lite bruk for den informasjonen fordi det settes som regel til null. [...] immaterielt og disse tingene ser vi ikke på.”* Vedkommende tilføyer imidlertid at slik informasjon vil være mye mer relevant ved investeringer i for eksempel fond, men påpeker samtidig at det nok ikke er informasjon som savnes. R1 trekker også inn at tilleggsrapportering av immaterielle verdier *“[...] hjelper selskaper til å peke på hvordan dette skaper verdi utover de rent økonomiske resultatene.”* Samtlige informanter peker imidlertid på flere utfordringer ved bruk av slike rammeverk.

Sammenlignbarhet

For å kunne gi beslutningsnyttig informasjon, mener samtlige at informasjonen må kunne være sammenlignbar på tvers av selskaper. Ved spørsmål om Core & More kan være et nyttig verktøy med tanke på å reflektere selskapets immaterielle verdier, svarer B1 at en sentral utfordring er at *“målet ofte er å kunne sammenligne selskap. Men det som kommer til å skje er at selskapene kommer til å prøve å rapportere på det som de er best i. Og det gjør det veldig vanskelig å sammenligne.”*

B2 knytter sammenlignbarheten opp mot rammeverkene manglende presisjon på hva selskapene må rapportere på. *“Sammenlignbarhet, det er investorer veldig opptatt av. Hvis du har to bedrifter som egentlig er ganske like så vil analytikere forvente at den informasjonen de leser om bedriften er veldig lik. Og det jeg frykter er at det kanskje ikke vil være sammenlignbart hvis det er litt for diffust hva som kan rapporteres og hvordan det rapporteres [...] Så sammenlignbarhet er et nøkkelord når det kommer til tilleggsrapportering”* (Informant B2).

R1 er enig i at rammeverkene ikke gir spesifikke rapporteringsområder eller målemetoder. *“Jeg tror bare litt av utfordringen med <IR> rammeverket er at det er ganske løst i forhold til disse kjerneelementene. Så er det ikke noen målemetoder, og det man ofte er opptatt av i rapportering er jo sammenlignbarhet, at du kan sammenligne selskaper på tvers. Og når du har et rammeverk som er veldig løst i forhold til hva du putter inn i det og fokuserer på, så vil du risikere at graden av sammenlignbarhet blir redusert. Det igjen vil kunne påvirke hvilken verdi du klarer å lese ut av rapporten når du skal sammenligne slike selskaper”* (Informant R1). Disse funnene viser at rammeverkene ikke er gode nok til å bevare sammenlignbarheten på tvers av selskaper, da selskapene selv kan velge hva og hvordan informasjonen skal rapporteres.

R2 ser også utfordringer knyttet til den interne sammenlignbarheten, det vil si, sammenlignbarheten for et selskap fra år til år. Det er da viktig at man faktisk rapporterer på de samme KPIene hvert år, men her er det også vanskeligheter knyttet til konkurrenter som rapporterer på helt andre KPIer. *“[...] hvordan skal du da klare å sammenligne de virksomhetene?”* (Informant R2).

Informasjonsoverflod og vesentlighet

Funnene våre viser at tilleggsrapportering kan ha en tendens til å inneholde for mye informasjon. Tre av informantene kommuniserte denne utfordringen. Ved for mye rapportert informasjon, vil det være vanskelig for regnskapsbrukerne å innhente den informasjonen de trenger da det er vanskelig å få et overblikk. B2 understreker at for mye informasjon kan føre til at investorene ikke vet hva som er viktig informasjon. *“Alt som er viktig og uviktig blandes sammen i en røre”* (Informant B2). Vedkommende sier videre *“[...] det kan nesten være mindre verdirelevant fordi det kan være vanskelig å finne akkurat den informasjonen som er kjernen, noe som også er en risiko i den integrerte rapporteringen. På et eller annet tidspunkt kan det tippe over, litt sånn informasjonsoverflod, men det er veldig vanskelig å si når man kommer til det punktet.”* R2 fremhever at poenget med integrert rapporteringsrammeverk er *“[...] at du ikke skal ha disse omfattende to-trehundre siders rapportene, men noe som er enkelt og konkret å lese og forstå å bare ha de mest viktige elementene.”*

På bakgrunn av risikoen for informasjonsoverflod viser våre funn at vesentlighet er et nøkkelord. For at informasjonen skal være nyttig, må informasjonen være vesentlig både for

selskapene som rapporter og for brukerne av informasjonen. “[...] man må klare å snevre dette inn til hva som virkelig er viktig og hva som virkelig skaper verdi fordi dersom dette skal ha en verdi for leserne så må du ha fokus på de viktigste tingene [...] Jeg tror det er litt av nøkkelen, at man må kunne trekke det ned til noen KPIer eller nøkkeltall som kan gi et konkret uttrykk for verdi” (Informant R1).

Flere av informantene påpeker at vesentlighet er viktig, og da særlig å knytte den vesentlige informasjonen til KPIer. “Rapportene må ha informasjon som er konsistent over tid. For eksempel at man gjør en vesentlighetsanalyse for hva som er viktigst for selskapet og for brukerne, og at man da velger KPI-er på de områdene som er viktigst og som er i tråd med selskapets strategi” (Informant R2). B1 trekker også frem viktigheten av KPI-er og forklarer at KPI-er er noe selskapet vedkommende jobber i har fokus på. Vedkommende sier “Vi ville først sjekket de mest vesentlige KPI-ene og prøve å finne de KPI-ene i rapportene, og dersom rammeverket er godt, da håper vi at rammeverket kommer til å kreve at de mest vesentlige temaene rapporteres.”

Ifølge R1 handler regnskapskvalitet om å gi den riktige informasjonen, eventuelt også mer informasjon enn det som er pålagt, der hvor det er viktig. Informanten legger frem at regnskapskvaliteten generelt kan heves dersom “selskaper gjør seg opp en mening om hva som er viktig informasjon i deres regnskap, og da gir mer informasjon enn det de er pålagt å gjøre om akkurat de delene av regnskapet.” Likevel påpeker informanten at mange selskaper kan ønske å holde informasjonen på et minimumsnivå. “Det kan være av konkurransehensyn, eller det kan være at de mener at den viktigste funksjonen til regnskapet er å være i tråd med lovverket. Så det handler om hvilken holdning de har til sitt eget selskap” (Informant R1).

6.3 Kan en tilleggsrapport medføre økt manipulering av regnskapsinformasjon?

Våre funn viser at manipulering av tilleggsinformasjon er særlig knyttet til troverdighet og nøytralitet. Samtlige informanter trekker frem at ulempen med ikke å ha faste rapporteringspunkter eller KPIer er at det kan føre til at selskaper rapporterer ubalansert informasjon. I forhold til immaterielle verdier kan dette føre til at selskaper rapporterer et høyere grunnlag for vurderingen av immaterielle verdier enn de i realiteten har. “Det er vanskelig å ha en god balanse [...] Og det som kommer til å skje med alle selskapene som

bruker disse rammeverkene er at de alltid kommer til å prøve å rapportere slik at de ser bedre ut enn konkurrentene'' (Informant B1). Som R2 nevnte, så er det viktig å kunne sammenligne et selskap over tid for å se etter mønstre. Det gjelder også for å vurdere om selskapet er for optimistisk eller pessimistisk over tid.

R1 ser også problemet med ubalansert informasjon. Ved spørsmål angående ulemper med tilleggsrapportering av immaterielle verdier omtaler vedkommende først vesentlig informasjon så dette med nøytralitet, *''Og det andre er jo at informasjonen er balansert, at de ikke overfokuserer på ting som har gått bra og underkommuniserer ting som ikke har vært så bra, eller ting som kan gå svakere fremover. Dette kan selskapene ha ganske sterke insentiver til å gjøre, særlig noterte selskaper.''* B3 delte denne oppfatningen. Ved samme spørsmål poengterte informanten at en vesentlig ulempe *''[...] ofte er å pynte på resultatet.''*

Hovedsakelig er tilleggsrapporteringsrammeverkene prinsippbaserte. B2 trekker frem at denne type prinsippbaserte rammeverk *''[...] er nokså «fluffy» i forhold til hva som skal rapporteres, både at man velger veldig mye selv hva som rapporteres, og at det ikke er noen spesielle krav knyttet til hvordan det man rapporterer skal rapporteres. Det er veldig fort at bedrifter tegner et for positivt bilde av seg selv i den type rapporter [...] Hvis du ikke kan stole på den type rapporteringer for noen bedrifter så er det vanskelig å stole på den også der hvor du kunne ha stolt på den.''*

Troverdighet

Beslutningsnyttig informasjon må være troverdig, det vil si, den må kunne stoles på. Dersom brukerne ikke stoler på at informasjonen er korrekt, vil den miste noe av sin beslutningsnytte. Vi spurte informantene om de tror at tilleggsrapportering av immaterielle verdier kan brukes uten attestering fra revisor. Her var informantene enige om at en slik rapport vil kunne brukes, men at troverdigheten av informasjonen øker ved attestering fra revisor. *''Ja, selvfølgelig går det an å bruke det, men det hadde hjulpet med en revisorbekreftelse dersom en skulle brukt det til noe'' (Informant B3).*

Dersom slik informasjon ikke attesteres, mener R1 at det er større risiko for ubalansert informasjon. *''Hvis det ikke attesteres så tror jeg det er en risiko fra at selskapene vil ta seg større frihetsgrader både i forhold til hva de rapporterer, hva de velger å ha fokus på, og hvordan de rapporterer informasjonen, inkludert kvaliteten på denne informasjonen''*

(Informant R1). Videre var informantene også enige i at dersom tilleggsrapporteringen ikke attesteres, må brukeren ha dette i bakhodet og ta egne vurderinger rundt troverdigheten av informasjonen.

	R1	R2	B1	B2	B3
Hvordan er dagens regnskapsregler egnet til å reflektere immaterielle verdier?	Ikke egnet	Ikke egnet		Ikke egnet	
Kan tilleggsrapportering av immaterielle verdier være nyttig?	Ja, men med forbehold	Ja, men med forbehold	Ja, men med forbehold	Ja, men med forbehold	Ja, men ikke for kredittgiverne
Kan en tilleggsrapport medføre økt manipulering av regnskapsinformasjon?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

Tabell 4: Oppsummering av forskningsspørsmålene

Oppsummert mener altså informantene at dagens regnskapsregler ikke er egnet til å reflektere immaterielle verdier. Videre ser informantene nytten av tilleggsinformasjon av immaterielle verdier, med forbehold om at sammenlignbarhet kan sikres og at kun relevant og vesentlig informasjon rapporteres for å hindre informasjonsoverflod. Dette gjelder derimot ikke for kredittgiverperspektivet hvor vi får presentert at slik informasjon ikke vil være nyttig. Til slutt har vi også sett at informantene mener at det vil være en betydelig risiko for at tilleggsrapportering vil medføre økt manipulering av informasjonen, som vil redusere troverdigheten.

7. Analyse og diskusjon

I dette kapitlet vil vi analysere og drøfte funnene fra kapittel 6 opp mot teorien i oppgavens kapittel 2, 3 og 4. Funnene vil bli presentert og analysert med samme struktur som i kapittel 6, sortert etter forskningsspørsmål. Dette for å få en god struktur og oversikt, for å svare på hovedproblemstillingen i kapittel 8.

7.1 Hvordan er dagens regnskapsregler egnet til å reflektere immaterielle verdier?

Immaterielle verdier er et videre begrep enn immaterielle eiendeler, og omfatter alle ikke-engeposter uten fysisk substans som skaper verdier for selskapene (NRS 19, 2022 s.1). For å se om dagens regnskapsregler og standarder er egnet til å reflektere disse verdiene ser vi på IAS 38 etter IFRS og NRS 19 etter NGAAP, da det er disse standardene som omhandler immaterielle eiendeler.

Informant R1, R2 og B2 var alle enige i at regnskapet ikke klarer å fange opp alle verdier og elementer. Dette samsvarer også med reglene etter IFRS og NGAAP. For at slike verdier skal kunne fremkomme i regnskapet, må de først oppfylle definisjonen av en immateriell eiendel. Immaterielle eiendeler er eiendeler uten fysisk substans som kan identifiseres, kontrolleres av et selskap og har fremtidige økonomiske fordeler (NRS 19, 2022, s.2). Dette er til forskjell fra immaterielle verdier som ikke har slike krav. Dette fører til at immaterielle verdier ikke kan reflekteres i balansen.

Vi har tidligere nevnt at en stadig større del av selskapenes investeringer er immaterielle investeringer (Heskestad, 2016, s.26). På grunn av lovreguleringen av immaterielle eiendeler, er det verdier som ikke kan reflekteres i balansen. Lev (2019) mener at reguleringen av immaterielle eiendeler er utdatert, nettopp på grunn av økningen i immaterielle investeringer (s.714). At regnskapsreglene ikke tar høyde for mange immaterielle verdier gjør at regnskapsreglene kan betraktes som gammeldagse ettersom de ikke har fulgt utviklingen av immaterielle verdier i selskaper. Flere mener at det må skje en endring i forhold til immaterielle eiendeler, deriblant Barker, Lennard, Penman og Teixeira. I deres artikkel *Accounting for intangible assets: suggested solutions* trekker de frem fire mulige løsninger, blant annet at alt kostnadsføres (Barker et al., 2022, s.612).

På grunn av vanskeligheter med å oppfylle kriteriene for balanseføring, er det kostnadsføring som i stor grad skjer også etter dagens regnskapsregler. Kostnadsføring gjør imidlertid resultatet mindre verdirelevant (Gjerde et al., 2008, s.93). Dersom kostnadsføring hadde vært den eneste lovlige løsningen, kunne sammenlignbarheten mellom selskaper imidlertid økt. Dette fordi alt av immaterielle verdier og investeringer ville fremkommet i resultatregnskapet i form av kostnader. Om balanseføring av egenutviklede immaterielle eiendeler bør forbys er dog et empirisk spørsmål som kan gi opphav til videre forskning.

At regnskapsreglene for immaterielle eiendeler er utdaterte vises også i informantenes svar. I forhold til børsnoterte selskaper, vil markedsverdien være høyere enn deres bokførte verdi. Dette resulterer i et gap mellom virkelig verdi og balanseført verdi. Informant B1 og B2 var begge enige i at dette gapet skyldes immaterielle verdier som ikke fremkommer i selskapets bokførte verdi. *“Dette er jo veldig bransjeavhengig [...] så i de tilfeller der det er stor forskjell mellom marked/aksjepris og bokført verdi så tror jeg påstanden langt på vei er riktig. Hvis man inkluderer immaterielle eiendeler som man aldri under noen regnskapssystem egentlig bokfører, for eksempel sånn som spesielt kompetente ansatte, høy verdi på strategi, relasjon til leverandør- og kunder, så vil jeg si at påstanden er korrekt”* (Informant B2).

Den tradisjonelle regnskapsreguleringen pleier å undervurdere verdien av immaterielle ressurser (Sullivan & Sullivan, 2000, s.328). Hvor stort gapet mellom markedsverdi og bokført verdi er, vil derfor avhenge av bransje. Sullivan og Sullivan (2000) poengterer at for selskaper som har mye verdier i immaterielle ressurser vil verdsettelse basert på materielle eiendeler føre til at den virkelige verdien blir undervurdert (s.333). Det fører til at selv om markedsverdien viser et mer rettvisende bilde av selskapenes verdi, kan verdien fremdeles være undervurdert slik at disse selskapene kan bli underpriset.

Under intervjuene fant vi at i regnskapet foreligger det en undervurdering av fysiske eiendeler, herunder at man har en tendens til å avskrive disse for raskt, men at det sjelden ligger en mangedobling av verdi på dette området. Bransjer hvor et gap mellom markedspris og bokført verdi særlig vil kunne oppstå er følgelig bransjer hvor store deler av eiendelene er immaterielle ressurser. R1 trakk frem IT-bransjen som et eksempel på en bransje hvor dette særlig vil gjelde; *“ta for eksempel et IT konsulentselskap som egentlig bare består av mennesker. Sett*

bort ifra at de har gjort noe oppkjøp, bare si at de har bygd dette helt fra bunnen, så vil de jo nesten ikke ha noen eiendeler. De vil ha en leiekontrakt på noen kontorbygg, kontormøbler og slike ting. Balansen vil da være veldig liten, men inntektene kan jo være kjempestore.”

I følge Stanivuk (2015) skyldes gapet mellom markedsverdi og bokført verdi intellektuell kapital, altså verdier som finnes i de ansatte, i deres kompetanse, erfaringer og evner, inkludert deres relasjon med leverandører og kunder (s.143). Intellektuell kapital kan deles inn i ansattes kompetanse, intern struktur og ekstern struktur (Sveiby, 1997, s.10). Ingen av verdiene som disse elementene skaper oppfyller definisjonen av en immateriell eiendel da de er vanskelige å identifisere og enda vanskeligere å kontrollere. I tillegg er det vanskelig å knytte immaterielle verdier opp mot fremtidig inntjening, altså økonomiske fordeler.

Hovedforskjellen mellom NGAAP og IFRS er at IFRS er balanseorientert mens NGAAP er resultatorientert (Kvifte & Johnsen, 2008, s.27). Dette vises også i reglene for immaterielle eiendeler, hvor man etter IAS 38 må balanseføre utviklingskostnader dersom kravene for balanseføring er oppfylt, mens det etter NRS 19 er et valg av regnskapsprinsipp.

Forenklingen i NGAAP vil i praksis ikke spille en stor rolle. Fordi balanseføring av utviklingskostnader vanskelig kan dokumenteres, resulterer dette likevel i kostnadsføring. I realiteten vil ikke valget av regnskapsprinsipp utgjøre en forskjell mellom NGAAP og IFRS, da på grunn av at kostnadsføring er det som i praksis skjer. Det resultatorienterte rammeverket er mer transaksjonsbasert og vektlegger historisk kost i større grad (Kvifte & Johnsen, 2008, s.27). Det balanseorienterte rammeverket er mer verdibasert, noe som også vises innenfor IAS 38 som åpner opp for verdiregulering ved etterfølgende måling av immaterielle eiendeler.

Valget mellom en verdibasert og transaksjonsbasert regnskapsmodell kan sies å være et valg mellom en verdirelevant balanse og et verdirelevant resultatregnskap (Beisland & Knivsflå, 2015, s.59-60). IFRS med sine balanseorienterte definisjoner produserer en mer verdirelevant balanse, mens NGAAP gir et mer verdirelevant resultat. Selskaper som har mye immaterielle eiendeler og som rapporterer etter IFRS, vil ha et netto driftsresultat som er på marginene mer verdirelevant enn dersom de hadde rapportert etter NGAAP (Gjerde et al., 2015, s.93). Våre funn viser at blant analytikere vil det være en delt oppfatning rundt behandling av immaterielle verdier. Noen analytikere ønsker at aktivering bør skje selv om investeringen er immateriell. Dette er for å vise det mest rettvise bildet, altså gi en mer verdirelevant

balanse. Andre analytikere har en mer konservativ holdning og vil ikke ha usikre verdier inn i balansen. Det foreligger dermed en delt oppfatning om balansen burde være mer verdirelevant eller mer pålitelig.

''For på den ene siden så vil nok en gjengs oppfatning være at man bør aktivere det som er en form for investering, om en aldri så mye immateriell så er det fortsatt en investering så det gir det mest korrekte bildet. Det er veldig mange analytikere som har den konservatismen veldig i ryggraden da, at vi skal ikke ta inn noe i regnskapet som vi ikke er sikker på som vil foretrekke å leve med en verden der man er forsiktig med aktivering. Og så heller på en måte føle at man kan stole på de tallene som presenteres'' (Informant B2).

Våre funn viser at regnskapsspråk og bransje vil spille inn i vurdering av hvorvidt dagens regnskapsregler er egnet til å reflektere verdien til selskaper. Bransjer som er sterkt avhengig av materielle eiendeler, for eksempel shipping, vil ha mindre immaterielle verdier og dermed et mindre gap mellom markedsverdi og bokført verdi. Dette fordi størsteparten av deres verdier vil ligge i skipene deres som kan balanseføres. I bransjer hvor immaterielle verdier spiller en større rolle vil det være større forskjeller mellom markedsverdi og bokført verdi. Balansen vil altså være undervurdert, fordi mye av verdien som ligger i de immaterielle verdiene, ikke kan balanseføres. Slike bransjer er hvor de ansatte er verdidriverne, for eksempel i IT-bransjen eller revisjonsbransjen.

I forhold til svaret på forskningsspørsmål 1; *Hvordan er dagens regnskapsregler egnet til å reflektere immaterielle verdier?*, oppsummerer informant R1 med å si *''Så det handler litt om hva slags type selskap du er og hvilket regnskapsspråk du rapporterer under, men hvis du bare sier helt generelt og bare drar en strek gjennom alle bransjer og alt av regnskapsspråk, så viser jo ikke regnskapet verdien sånn som det rapporteres i dag. Det gjør det jo ikke. Og da vil du ofte se at det er stor forskjell på børsverdien i et selskap og balanseført verdi av egenkapitalen.''* Dette viser at på generelt grunnlag så vil ikke dagens regnskapsregler være egnet til å reflektere selskapenes immaterielle verdier. Derimot er det ikke en målsetning å vise verdien av selskapenes immaterielle ressurser, men heller grunnlaget for vurderingen av disse. Likevel vil denne målsetningen avhenge av bransje. Som nevnt vil det være viktigere å fremheve grunnlaget for immaterielle verdier i bransjer hvor disse er en stor del av selskapenes verdiskapning.

7.2 Kan tilleggsinformasjon av immaterielle verdier være nyttig?

For å finne ut om tilleggsinformasjon av immaterielle verdier kan være nyttig, tar vi utgangspunkt i hva som er formålet med regnskapsinformasjonen. Et formål er å redusere asymmetrisk informasjon mellom selskapet og regnskapets brukere, mens et annet formål er å gi beslutningsnyttig informasjon (Stenheim et al., 2017, s.65). Disse to formålene er overlappende og kan oppsummeres i å gi brukerne beslutningsnyttig informasjon, altså et beslutningsformål. I kapittel 2 nevner vi også et tredje formål med regnskapet, nemlig at det skal vise selskapenes økonomiske realiteter. Dette formålet vil vi ikke ta for oss under dette forskningsspørsmålet, men komme tilbake til det i det siste forskningsspørsmålet som omhandler manipulasjon.

Hva som er nyttig informasjon avhenger av hvem regnskapsbrukeren er og til hvilket formål informasjonen skal benyttes. Beslutningsnyttig informasjon er informasjon som kan utgjøre en forskjell i beslutningssituasjoner (Baksaas & Stenheim, 2020, s.118). Beslutningsnyttig informasjon vil likevel ha visse egenskaper. Den må være relevant, troverdig, og vesentlig. Om informasjonen er troverdig vil vi vurdere og analysere under forskningsspørsmål 3 som omhandler manipulering.

I forhold til tilleggsrapportering av immaterielle verdier finner vi at slik informasjon ikke vil være nyttig for kapitaltilbydere. B3 poengterer at långivere ikke vil ha nytte av slik tilleggsinformasjon, men presiserer likevel at slik informasjon kan være nyttig sett ut ifra et investeringsperspektiv. Grunnen til at slik informasjon ikke er nyttig for B3 er at de ikke ser på immaterielle verdier og eiendeler. Slik informasjon blir satt til null på grunn av usikkerheten rundt verdien av disse eiendelene. Dette resulterer i at tilleggsinformasjon av slike immaterielle verdier ikke vil være relevant eller vesentlig informasjon for B3.

I dag kan verdivurdering av selskaper anses som et detektivarbeid (Rødland, 2004, s.19). Ved mangel på tilleggsinformasjon må analytikere stille masse spørsmål til selskapenes ledelse, følge med på selskapenes konkurrenter samt annen offentlig informasjon (Rødland, 2004, s.19). Dette stemmer overens med B1 sitt arbeid som sier *“Om noe mangler, stiller vi spørsmål i tillegg [...] for eksempel hvordan selskapet jobber med leverandørene.”* Verdier som skapes i relasjon med leverandører inngår i den eksterne strukturen av intellektuell kapital. I tillegg blir det poengtert at informasjon rundt ansattes kompetanse og opplæring er

“[...] *kjempeviktig for oss* ”(Informant B1). For vedkommende vil slik informasjon være nyttig i en tilleggsrapport da den er relevant og vesentlig for analyser. Dette er fordi slik informasjon allerede blir benyttet, men en tilleggsrapport hadde gjort arbeidet med å finne informasjonen enklere.

Flere av informantene ser også utfordringer knyttet til informasjonsoverflod. Når det blir rapportert for mye informasjon kan det bli utfordrende for regnskapsbrukerne å finne den informasjonen de trenger, på grunn av at det blir vanskelig å få et overblikk. Core & More presenteres på en måte som kan forenkle denne utfordringen, ved at Core-rapporten inneholder hyperkoblinger til de relevante More-rapportene (Brandsås, 2016, s.30). Slik kan brukerne enkelt klikke seg frem til dypere informasjon innenfor temaene de anser som relevante. Likevel viser våre funn svakheter ved metoden. B2 poengterer at det som et selskap velger å peke på som Core, nødvendigvis ikke samsvarer med det analytikere mener er Core. Flere informanter presiserer at informasjonen som rapporteres må være vesentlig, både med tanke på hvilken informasjon som er relevant for regnskapsbrukerne, men også hva som er vesentlig informasjon for selskapene. I forhold til beslutningsnyttens av informasjonen som bør fremkomme av en tilleggsrapport, er vesentlighet et viktig element dersom beslutningsnyttens skal økes.

I henhold til vesentlighetsprinsippet i rskl. §1-10 er informasjon vesentlig dersom feil eller utelatelse av slik informasjon kan forventes å påvirke regnskapsbrukernes beslutninger. Selv om dette er et grunnleggende regnskapsprinsipp som gjelder for finansregnskapet, kan betydningen av prinsippet også overføres til å gjelde ikke-finansiell informasjon, og da informasjon rundt grunnlaget for å vurdere immaterielle verdier. Vesentlighetsprinsippet kan også overføres til valg av KPIer i en tilleggsrapport, da fokuset bør være på vesentlig informasjon.

Som nevnt i teorikapitlet vil vesentlig informasjon avhenge av hvem selskapet og regnskapsbrukeren er, og hva informasjonen skal benyttes til. *“Rapportene må ha informasjon som er konsistent over tid. For eksempel at man gjør en vesentlighetsanalyse for hva som er viktigst for selskapet og for brukerne, og at man da velger KPI-er på de områdene som er viktigst og som er i tråd med selskapets strategi”* (Informant R2). I noen bransjer spiller ikke immaterielle verdier en stor rolle. Informasjon rundt immaterielle verdier vil da ikke være av vesentlig betydning, verken fra selskapenes side eller for regnskapsbrukerne. I

andre bransjer vil immaterielle verdier spille en større rolle. Tidligere nevnte eksempler er i IT-bransjen og i bransjer hvor de ansatte er verdidrivere, blant annet i revisjonsbransjen. I slike bransjer kan immaterielle verdier være av vesentlig betydning. Det er dermed viktig at selskapene finner ut hvilken informasjon som er vesentlig for deres strategi slik at denne informasjonen kan rapporteres til regnskapsbrukerne. Beslutningsnytte er svært knyttet til vesentlighet, og for at nytten av informasjonen skal kunne økes, må fokuset ligge på vesentlig informasjon.

For regnskapsbrukerne er det viktig at informasjonen som det rapporteres på må kunne brukes til å sammenligne ulike selskaper. Dette er fordi brukerne ønsker å finne ut hvordan selskapene presterer og anvender sine eiendeler i forhold til andre selskaper. I både <IR> rammeverket og Core & More foreligger det en basisstruktur som skal sikre en viss sammenlignbarhet mellom selskaper. Likevel viser våre funn at både revisorene og regnskapsbrukerne mener at tilstrekkelig sammenlignbarhet ikke vil bli opprettholdt ved tilleggsrapportering. Dette fordi det ikke er noen faste KPIer som alle må rapportere på. Kravene må ifølge informantene bli mer spesifikke. I følge Roos (2005) blir informasjon rundt intellektuell kapital, og da immaterielle verdier, lite brukt av finansanalytikere, nettopp fordi det er vanskelig å sammenligne og tolke informasjonen når det ikke er en standardisert måte å rapportere på (s.161). Vi ser altså at det informantene trekker frem som utfordringer, også er forankret i teorien.

I forhold til verdsettelsesprosesser finner vi at det går helt fint å verdsette selskaper uten tilleggsrapportering av immaterielle verdier. Dersom et selskap har mye immaterielle verdier, påpeker B2 at dette kan gi utslag i høyere rentabiliteter, altså høyere avkastning på selskapenes kapital. Likevel påpeker vedkommende at når høyere rentabilitet reflekterer immaterielle verdier, vil det ikke reflekteres spesifikt hvilke immaterielle verdier som skaper høyere rentabiliteter. Derfor kan altså tilleggsrapportering av dette vise grunnlaget for de immaterielle verdiene og gi bedre forståelse av hva som ligger bak den høyere rentabiliteten. Dette stemmer overens med teorien som sier at ved tilleggsrapportering er det spesielt forståelsen av de immaterielle verdiene som økes, og dermed også forståelsen av de fremtidige kontantstrømmene (Gottschalk, 2003, s.163). På den annen side kan informasjon om hva som ligger bak et selskaps rentabiliteter være selskapsinterne forhold. I slike tilfeller kan det foreligge konkurransemessige hensyn som gjør at selskaper ikke vil informere om hva som gjør at de får høyere rentabilitet.

Selv om informantene ikke tror at sammenlignbarhet kan sikres slik rammeverkene er nå, finner vi likevel at tilleggsrapportering av immaterielle verdier kan være nyttig. Dette forutsetter imidlertid at informasjonen er vesentlig og relevant for regnskapsbrukerne og for selskapene som rapporterer. R2 poengterer at en slik tilleggsrapport vil være bedre enn ingen informasjon på området; *“Jeg tenker at det er jo bedre enn ingenting.”*

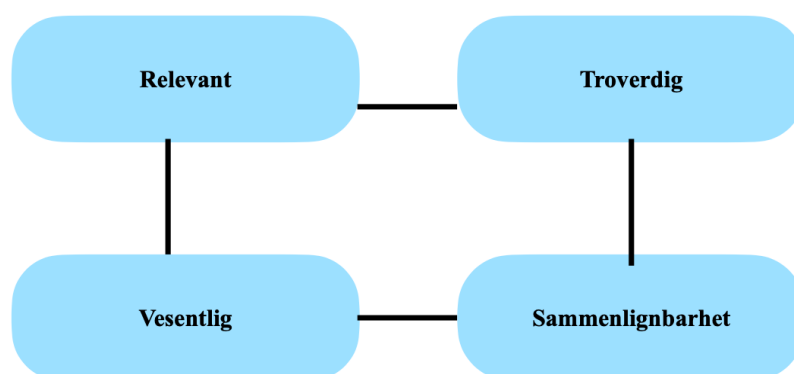
Ifølge Stenheim, Sundkvist og Opsahl (2017) kan regnskapskvalitet knyttes til hvorvidt regnskapet oppfyller sitt formål (s.65). Regnskapskvalitet vil derfor avhenge av om regnskapsinformasjonen er beslutningsnyttig. Desto større beslutningsnytte, jo høyere regnskapskvalitet. Likevel kan regnskapskvalitet forstås på flere måter, da det ikke finnes en entydig definisjon. Revisorene ble spurt om sin forståelse av begrepet. Da kom det frem at regnskapskvalitet er knyttet til å gi informasjon til regnskapsbrukerne, og da gjerne mer informasjon enn pålagt. Dette stemmer med regnskapets formål om å redusere asymmetrisk informasjon, inkludert å gi beslutningsnyttig informasjon. Regnskapskvalitet vil dermed være knyttet til i hvilken grad regnskapsinformasjonen oppfyller sitt formål.

Spørsmålet blir da om en tilleggsrapport som inkluderer selskapenes immaterielle verdier kan bidra til økt regnskapskvalitet. Dersom man tar utgangspunkt i hvilke krav som beslutningsnyttig informasjon må oppfylle, må tilleggsrapporten gi relevant og troverdig informasjon. Relevant informasjon må dog være vesentlig. For å øke beslutningsnyttien stilles det noen forsterkede krav. Disse er sammenlignbarhet, verifiserbarhet, rettidighet og forståelighet (Schwenke et al., 2021, s.97).

Vi har tidligere nevnt at informantene ser utfordringer rundt sammenlignbarhet. Videre er verifiserbarhet et problem når det kommer til immaterielle verdier. Dette vises i regnskapsreguleringen da immaterielle eiendeler har krav til identifiserbarhet, slik at ikke alle immaterielle verdier oppfyller dette kravet. Verifiserbarhet vil derfor også være vanskelig når det kommer til tilleggsrapportering av grunnlaget for immaterielle verdier. Imidlertid vil det være lettere for regnskapsbrukerne å ta egne vurderinger rundt denne informasjonen da de kan få innsikt i grunnlaget som selskapene baserer sine vurderinger av immaterielle verdier på. Dette forutsetter imidlertid at regnskapsbrukerne forstår selskapenes vurderinger. Det er lagt til grunn at regnskapsbrukeren har den kompetansen og regnskapsmessige forståelsen som kreves for å forstå regnskapsinformasjon (IASB, 2018). En tilleggsrapport er dermed

forståelig dersom en regnskapsbruker med økonomisk kompetanse forstår hva som fremkommer av regnskapsinformasjon.

Rettidighet kan særlig knyttes til relevans. Dersom tilleggsrapporten ikke blir tilgjengelig før beslutninger skal tas på bakgrunn av denne, vil heller ikke informasjonen lenger være relevant. Det er dog ikke et absolutt krav for relevans av regnskapsinformasjonen (Baksaas & Stenheim, 2020, s.154). Dette er fordi nyere informasjon bidrar til økt beslutningsnytte, men informasjon må ikke være ny, altså komme rettidig, for å være relevant. Disse forsterkede kvalitetskravene er i seg selv ikke krav til beslutningsnyttig informasjon. Vår funn viser imidlertid at sammenlignbarhet er det viktigste forsterkede kvalitetskravet. For flere av informantene kan det virke som at sammenlignbarhet er like viktig som relevant, vesentlig og troverdig informasjon. ‘‘[...] sammenlignbarheten for meg er det store spørsmålsteget’’ (Informant R1). ‘‘Utfordringene igjen er at målet ofte er å kunne sammenligne selskaper’’ (Informant B1).

Figur 9: Informantenes krav til beslutningsnyttig informasjon

Hvor høy regnskapskvaliteten er kommer an på hvor godt regnskapsinformasjonen oppfyller sitt formål. I forhold til formålet om beslutningsnyttig informasjon, vil høy regnskapskvalitet innebære at regnskapsbrukerne får informasjon som kan påvirke deres beslutninger i en viss beslutningssituasjon. Ut ifra våre funn, vil regnskapskvaliteten rundt dette formålet avhenge av hvorvidt tilleggsrapporten klarer å gi relevant, vesentlig og troverdig informasjon som kan benyttes ved sammenligning på tvers av selskaper og sammenligne samme selskap fra år til år. Troverdighet vil som nevnt bli diskutert under forskningsspørsmål 3 i forhold til manipulering.

Ved å rapportere om immaterielle verdier i en tilleggsrapport innebærer dette at det blir rapportert mer informasjon enn pålagt, da slik rapportering ikke er obligatorisk.

Tilleggsrapportering skal hjelpe selskaper å vise kapitaltilbyderne hvordan selskaper skaper og tar vare på verdi (IFRS foundation, 2022, s.5). Dermed kan tilleggsrapportering bidra til å redusere asymmetrisk informasjon, gitt at informasjonen gir et rettviseende bilde av selskapet. Dette kan bidra til økt regnskapskvalitet gjennom å rapportere regnskapsinformasjon som er beslutningsnyttig som også reduserer informasjonsgapet mellom regnskapsbrukerne og selskapene. Det finnes imidlertid selskaper som ønsker å holde informasjon på et minimumsnivå, altså kun rapportere pålagt informasjon. Bakgrunnen for dette kan være av konkurransemessige hensyn.

Flere av informantene har påpekt at det vil være bedriftsinterne forhold som selskaper ikke vil rapportere på. I noen bransjer er de immaterielle ressursene de viktigste ressursene. I disse tilfellene kan ressursene gi opphav til konkurransefortrinn. Dersom man tar utgangspunkt i SVIMA-rammeverket kan ressurser som er sjeldne, viktige, ikke-imiterbare, mobiliserte og approprierte gi konkurransemessige fortrinn (Bjørnenak, 2019, s.24). I selskaper hvor immaterielle ressurser gir opphav til konkurransefortrinn, vil det være naturlig at selskapene ikke ønsker å rapportere på dette av konkurransemessige hensyn. Selskaper ønsker å beholde bedriftsinterne forhold, slik som konkurransefortrinn, internt i selskapet slik at deres generering av konkurransefortrinn ikke blir kjent for konkurrenter.

På den andre siden kan tilleggsrapportering av immaterielle verdier også være nyttig for selskaper. Teorien har beskrevet at når man rapporterer på immaterielle verdier kan dette få positive effekter gjennom at selskapene blir mer bevisste på hvordan ressursene blir anvendt, slik at selskapene kan håndtere og allokere dem på en bedre måte (van der Meer-Kooistra & Zijlstra, 2001, s.467). Et strategisk verktøy som kan hjelpe på dette området er balansert målstyring. Det kan tenkes at selskaper som allerede benytter seg av balansert målstyring vil ha en kortere vei for å implementere en tilleggsrapport. Dette er fordi de allerede har et fokus på sine verdidrivere. Ved en tilleggsrapport vil selskapet kunne vise disse verdidriverne eksternt til investorer og andre interessenter, men problemet blir igjen at selskaper kan være skeptiske til å vise for mye av sine interne forhold eksternt.

Likevel er det flere bedrifter som frivillig utarbeider <IR> rapporter i dag. Vi har allerede nevnt hvordan DBS så sammenhengen mellom balansert målstyring og bruk av <IR>

rammeverket. Under intervjuene fikk vi også eksempler på andre selskap som har utarbeidet integrerte rapporter, herunder Posten, som ingen av informantene har tilknytning til. Dette viser at det er mulig å utarbeide slike rapporter på en måte som ivaretar selskapets interesser og ikke går på bekostning av konkurransehensyn. Videre har det vært til dels obligatorisk å utarbeide en integrert rapport i Sør-Afrika i flere år. Dette viser igjen at det er mulig å utarbeide slike rapporter uten at det går ut over selskapenes interesser.

Oppsummert ser vi at alle informantene ser nytte av tilleggsrapportering. Våre funn viser at det kan være nyttig fra et analytikerperspektiv, men ikke for et kredittgiverperspektiv. I tillegg er det flere forhold som trekker nytten av tilleggsinformasjonen ned.

Sammenlignbarhet er et sentralt forhold, fordi sammenlignbarhet ofte er det viktigste for regnskapsbrukerne. Det er også viktig at selskapene rapporterer på de mest vesentlige KPIene for deres selskap for å redusere informasjonsoverflod. For selskaper vil også tilleggsrapportering ha fordeler, men dette må veies opp mot konkurransemessige hensyn. Fordi en slik tilleggsrapport kan være nyttig ut ifra et analytikerperspektiv, viser våre funn at også regnskapskvaliteten av informasjonen vil økes, forutsatt at informasjonen som rapporteres er relevant, vesentlig, troverdig og sammenlignbar.

7.3 Kan en tilleggsrapport medføre økt manipulering av regnskapsinformasjon?

Stenheim, Sundkvist og Opshal (2017) peker på et tredje formål med regnskapsinformasjon, nemlig at den skal vise selskapenes økonomiske realiteter (s.65). Dette formålet avhenger som nevnt av hvorvidt det foreligger regnskapsmessig støy. Generelt er det tre kilder til regnskapsmessig støy; regnskapsregulering, måleusikkerhet og regnskapsmanipulering. .

Under første forskningsspørsmål finner vi at dagens regnskapsregler og standarder ikke er tilstrekkelige til å reflektere de immaterielle verdiene. Det er altså regnskapsreguleringen som setter en stopper for dette. Det kan dermed diskuteres om regnskapsreguleringen rundt immaterielle eiendeler fører til regnskapsmessig støy. Dette fordi selskaper vil ha verdier som ikke kan reflekteres i balansen. Problemet med dette er at balansen ikke fanger opp verdier selskaper har. Det fører til at selskapenes eiendeler blir undervurdert. På grunn av kostnadsføringen, vil også resultatet bli undervurdert.

I henhold til rskl. §5-6 skal forskningsutgifter kostnadsføres mens det for utviklingsutgifter er et valg av prinsipp mellom kostnadsføring og balanseføring. Dette viser en konflikt med sammenstillingsprinsippet. Bakgrunnen for bestemmelsen er at forskningsutgifter ikke er sikre nok investeringer med tanke på om det kan resultere i en immateriell eiendel, og da fremtidig inntjening. Dette er dog i samsvar med rskl. §4-2 om beste estimat. Et direkte valg mellom kostnadsføring og balanseføring kan sies å stride direkte mot sammenstillingsprinsippet. Denne valgmuligheten åpner opp for mer kostnadsføring, og våre funn viser at dette ofte er det enkleste valget.

Regnskapsreguleringen etter både IFRS og NGAAP er konservativ når det kommer til immaterielle eiendeler. Problemet med det motsatte, altså for liberale regler rundt immaterielle eiendeler, er at det åpnes opp for mer manipulasjon. Med lavere krav til balanseføring kan det føre til at selskaper aktiverer immaterielle eiendeler som potensielt ikke gir fremtidig inntjening eller muligens ikke eksisterer. Resultatet ville da vært overvurdert fordi det i realiteten skulle ha skjedd en kostnadsføring. Balansen ville også som sådan vært overvurdert. Dette ville igjen gitt regnskapsbrukerne uriktige opplysninger som ville påvirket deres beslutninger og sannsynligvis påført dem økonomiske skader. Regnskapsreguleringen av disse eiendelene er derfor konservativ, nettopp på bakgrunn av problemene med manipulasjon (Stenheim & Madsen, 2014a, s.360).

Som sagt er immaterielle eiendeler identifiserbare, mens immaterielle verdier ikke har dette kravet. Regnskapsreguleringen vil alltid holde store deler av immaterielle verdier utenfor regnskapet. Av de verdiene som oppfyller definisjonen til en immateriell eiendel, er det få tilfeller selskapene klarer å dokumentere fremtidig inntjening samt kontroll. Dette er for å redusere risikoen for manipulasjon.

Investering i immaterielle eiendeler og verdier gjøres nettopp fordi selskaper ser verdien dette kan skape. Dersom man tar utgangspunkt i sammenstillingsprinsippet i rskl. §4-1 (1) nr. 3, skal kostnader resultatføres i samme periode som tilhørende inntekt. Dersom dette prinsippet hadde blitt fulgt etter god regnskapsskikk, skulle den immaterielle investeringen blitt balanseført på anskaffelsestidspunktet og blitt avskrevet (kostnadsført) over perioden som inntekten genereres. Det er imidlertid her problemet oppstår, nemlig vanskeligheter med å identifisere inntekter knyttet til den immaterielle investeringen. Da er vi inne på den andre kilden til regnskapsmessig støy; måleusikkerhet.

Grunnen til at reglene rundt immaterielle eiendeler er ‘‘strenge’’ er på grunn av usikkerheten rundt fremtidig inntjening. Det er vanskelig å dokumentere den direkte inntjeningen slike eiendeler vil resultere i. Enda vanskeligere er det for immaterielle verdier. Når det foreligger måleusikkerhet kan dette resultere i manipulasjon. Dette er fordi tallet kun vil være et estimat basert på skjønnsutøvelse. Imidlertid vil ikke den regnskapsmessige støyen knyttet til regnskapsreglene påvirke beslutningsnyttens av en eventuell tilleggsrapport. Dette er fordi formålet om økonomiske realiteter ikke er en forutsetning for at regnskapsinformasjon skal ha beslutningsnytte (Stenheim et al., 2017, s.68).

Alle informantene mener at tilleggsrapportering av immaterielle verdier kan føre til manipulering av regnskapsinformasjon, herunder at selskapene vil presentere et for positivt bilde av seg selv. Dette mener informantene at vil gjelde uavhengig av hvilket rammeverk som benyttes. Selv om rammeverkene lister opp punkter som burde være med i en tilleggsrapport, er rammeverkene prinsippbaserte og det foreligger som sagt ingen faste KPI-er eller faste punkter som må rapporteres på i forhold til immaterielle verdier. Det er hovedsakelig dette som ligger til grunn for informantenes oppfatning. Hovedformålet med tilleggsrapportering er som tidligere nevnt at selskapet kan vise kapitaltilbyderne hvordan de skaper og tar vare på verdi på lang sikt (IFRS foundation, 2022, s.5). Rapportene åpner opp for en selskaps-spesifikk rapportering, hvor selskapet står i posisjon til å rapportere det de mener er viktig for deres verdiskapning. Dette anses altså etter rammeverkene som en fordel fordi selskapet får muligheten til å rapportere det de anser som relevant for interessentene. Her avviker altså teorien med informantenes svar, ettersom de har oppfatning av at dette vil føre til økt manipulering, og at det vil redusere sammenlignbarheten, noe som informantene igjen mener at vil redusere nytten regnskapsbrukerne vil ha av informasjonen.

“Problemet med denne typen prinsippbaserte rammeverk er at de er nokså «fluffy» i forhold til hva som skal rapporteres, både at man velger veldig mye selv hva som rapporteres, og at det ikke er noen spesielle krav knyttet til hvordan det man rapporterer skal rapporteres. Det er veldig fort at bedrifter tegner et for positivt bilde av seg selv i den type rapporter [...] Mer rapportering kan brukes til å skjule for eksempel dårlige tider eller dårlige prosjekter gjennom at du fokuserer på alt mulig annet, altså at de glemmer bort det som investorene kanskje burde visst om” (Informant B2).

Informantenes oppfatning stemmer overens med teorien. Teorien viser at utstrakt balanseføring av eiendeler som generelt har usikker eksistens og verdi vil åpne opp for mer manipulering (Baksaas & Stenheim, 2020, s.290). En form for manipulering er utelatelse av informasjon. van der Meer-Kooistra og Zijlstra (2001) poengterer at det ved tilleggsrapportering vil åpnes en mulighet for manipulering i form av at kun den positive informasjonen reflekteres, samtidig som den negative informasjonen utelates (s.468). Informantenes bekymring for å kun fokusere på de positive sidene er altså forankret i teorien, og det vil være en mulighet for å manipulere innenfor rammeverkene.

At selskapene vil presentere et for godt bilde av seg selv henger også sammen med teorien om mislighetstriangelet, som forklarer at komponentene muligheter, motivasjon og holdninger er til stede når misligheter som regnskapsmanipulering skjer. Mulighet går ut på at den som utøver manipuleringen må anse risikoen for å bli oppdaget som lav (Bamle & Bruu, 2019, s.20). Det er mulighet for å manipulere regnskapsinformasjonen når det ikke foreligger spesifikke krav eller KPI-er, samtidig som holdningene til de som rapporterer kan påvirkes. Holdninger går ut på å rettferdiggjøre handlinger som personen ellers ville anse som uetisk (Troy et al., 2011, s.261). Holdningene kan påvirkes av at rammeverkene ikke er lovpålagte. Manipuleringen som skjer vil derfor være innenfor den lovlige delen av regnskapsmanipuleringen, hvilket kan gjøre det lettere for selskapene å rettferdiggjøre manipuleringen.

“Det er klart, hvis den ikke-finansielle rapporteringen betyr mye for selskapet, så vil det jo være en risiko for at de manipulerer den på samme måte som det vil være en risiko for at de manipulerer et finansregnskap [...] Selskapene ønsker ofte å fortelle en så god historie som mulig” (Informant R1).

“Men det ligger jo en mulighet til å nærmest villedde hvis bedrifter går dårlig og når selskapet ikke ønsker å gi den fulle og hele sannheten om status så kan man velge å presentere informasjonen som setter bedriften i et mest gunstig søkelys enn det som skulle vært saken da” (Informant B2).

Standardene åpner opp for at virkelig verdi kan benyttes ved etterfølgende måling. Hvordan man måler et pålitelig estimat fremkommer ikke av standardene, og det blir derfor en skjønsmessig vurdering fra regnskapsprodusentene. Stenheim (2008) påpeker at dette i

verste fall kan føre til økt manipulering (s.102). Videre foreligger det en risiko for at selskaper balansefører når de i realiteten skulle ha kostnadsført, eller at det aktiveres eiendeler som i realiteten ikke finnes. På bakgrunn av dette vil det foreligge en høyere risiko for manipulasjon av immaterielle eiendeler enn for materielle eiendeler. Videre vil det generelt foreligge en større risiko for manipulasjon i økonomiske nedgangstider (Heskestad, 2016, s.34). Dette fordi selskaper da gjerne sliter med svakere lønnsomhet.

Heskestad (2016) påpeker at mye peker mot at veletablerte bedrifter som har solid egenkapital og god økonomi har en tendens til å kostnadsføre mest mulig, mens det for et nyetablert selskap vil være mer gunstig med høyest mulig resultat å vise til investorer, og høyere egenkapital i balansen, for å få gunstigere lånevilkår hos kredittinstitusjoner (s.36). Risikoen for manipulering øker i nedgangstider fordi ledelsen kan ha insentiver til å rapportere et høyere resultat, mer eiendeler og høyere egenkapital (Baksaas & Stenheim, 2020, s.290). Heskestad (2016) poengterer at et rødt flagg i regnskapet er dersom selskaper balansefører immaterielle investeringer samtidig som de har svak lønnsomhet og lav egenkapital (s.36). Denne typen manipulering kan overføres til tilleggsrapportering fordi de samme insentivene vil ligge til grunn. Rapporteringen kan altså påvirkes av gode og dårlige tider. Informant B3 poengterer dette med å si at *“et godt regnskap er ofte bedre enn det ser ut og det dårlige er ofte dårligere enn det ser ut.”*

Videre presiserer flere av informantene at ikke alle selskaper kommer til å manipulere, men at noen selskaper vil vise et rettviseende bilde av driften. Likevel poengterer informantene at når noen selskaper velger å manipulere, blir det problematisk å stole på informasjonen fra andre. Et av kravene for at informasjon skal være beslutningsnyttig er troverdighet. Ved at noen selskaper ønsker å fremstille seg i et bedre lys og rapportere manipulert informasjon, kan dette gå ut over troverdigheten til selskaper som ønsker å presentere pålitelig informasjon.

Våre funn viser at attestasjon på tilleggsrapporten fra revisor vil bidra til økt troverdighet av informasjonen som presenteres. I forhold til attestasjon på ikke-finansiell informasjon som gjøres idag, finnes blant annet styrets årsberetning og bærekraftsrapporter. Når det gjelder denne typen ikke-finansiell informasjon, har intervjuene vist at revisor ikke skal revidere denne informasjonen på samme måten som finansregnskapet, men skal se at denne informasjonen ikke er inkonsistent med informasjonen som vises i regnskapet. Det vil si at

den finansielle og ikke-finansielle informasjonen skal henge sammen. Det fører til at en attestasjon på en tilleggsrapport av immaterielle verdier ikke er like sikker som en attestasjon på finansregnskapet.

Våre funn viser derimot at ikke-attesterte tilleggsrapporter kan brukes, men at det da er viktig at brukerne er oppmerksomme på dette og at de tar egne vurderinger. *"Så lenge det ikke er en tredjepart som skal verifisere rapportene så har selskapene alltid muligheten til å manipulere [...] Så brukerne må gjøre egne undersøkelser i og med at informasjonen ikke er revidert på samme måte som det finansielle"* (Informant R2). Også Langli (2022) poengterer at når det eksisterer regnskapsmessig støy, må regnskapsbrukerne danne seg en oppfatning av hvor stor støyen er, før de bruker informasjonen videre til å analysere og trekke konklusjoner (s.750).

For å oppsummere forskningsspørsmål 3; *Kan en tilleggsrapport medføre økt manipulering av regnskapsinformasjon?* viser både teorien og våre funn at tilleggsrapportering av immaterielle verdier kan føre til økt manipulering på grunn av at rammeverkene er prinsippbaserte og ikke inneholder krav til spesifikke KPI-er eller punkter for rapportering. Videre vil attestering av tilleggsrapporter øke troverdigheten til informasjonen, men tilleggsrapporter vil kunne benyttes uavhengig av attestasjon. Videre vil ikke den regnskapsmessige støyen som foreligger i regnskapsreglene påvirke beslutningsnyttens av en tilleggsrapport.

8. Avslutning

Vi vil i dette kapitlet komme med en konklusjon på hovedproblemstillingen. Videre vil vi gå nærmere inn på studiens begrensninger som ble introdusert under oppgavens metodekapittel. Avslutningsvis vil vi komme med forslag til videre forskning.

8.1 Konklusjon

Formålet med denne studien er å finne ut om mer informasjon om immaterielle verdier vil gi økt beslutningsnytte for regnskapsbrukerne. Vi ønsket å se hvorvidt informasjon om immaterielle verdier kan inkluderes i en tilleggsrapport, da regnskapsreglene og standardene setter begrensninger for hva som kan inkluderes i regnskapet. Vi vil først starte med å besvare studiens tre forskningsspørsmål individuelt, da dette danner grunnlaget for besvarelse av hovedproblemstillingen, som vi vil svare på avslutningsvis.

Hvordan er dagens regnskapsregler egnet til å reflektere immaterielle verdier?

Under dette forskningsspørsmålet fant vi at dagens regler ikke er egnet til å reflektere immaterielle verdier. Vi fant at immaterielle verdier har vanskelig for å oppfylle kravene til identifiserbarhet, kontroll og påse fremtidige økonomiske fordeler, noe som fører til at dette ikke kan aktiveres i balansen. Store deler av immaterielle ressurser oppfyller ikke kravet til identifiserbarhet og kan derfor heller ikke innregnes som en immateriell eiendel. Når verdiene som slike ressurser genererer ikke kan identifiseres eller måles konkret, åpner dette opp for manipulasjon, noe som er bakgrunnen for strenge innregningskriterier.

I forhold til forskjellen mellom markedsverdi og bokført verdi fremkom det at forskjellen utgjør de immaterielle verdiene som ligger i selskapene. Dette viser at markedene tar i betraktning disse verdiene ved prising av selskaper selv om dette ikke kan fremkomme i selskapenes bokførte verdi.

Videre finner vi at bransje vil spille en rolle, da noen bransjer har mer immaterielle verdier enn andre. I bransjer hvor immaterielle verdier er av stor betydning, blir gapet mellom markedsverdi og bokført verdi større grunnet regnskapsreglene enn i bransjer som er mer avhengig av materielle eiendeler. Eksempler på slike bransjer er IT-bransjen og bransjer hvor menneskene er de største ressursene for eksempel i revisjonsbransjen. Imidlertid vil det også være immaterielle verdier i bransjer hvor materielle eiendeler er av stor betydning, for

eksempel dagligvarebutikker, da slike selskaper også vil ha ansatte, leverandører og kunder. Poenget er at regnskapsreglene vil være hakket mindre tilstrekkelige i bransjer hvor immaterielle verdier er av større betydning. Dette fordi slike selskaper ikke får reflektert store deler av sine verdier i balansen.

Kan tilleggsinformasjon av immaterielle verdier være nyttig?

Her fant vi at informantene så nytten av tilleggsrapportering av immaterielle verdier, men at det vil avhenge av hvem regnskapsbrukeren er. Vi fant at tilleggsrapportering ikke vil være nyttig for kredittgivere fordi de ikke tar i bruk informasjon om immaterielle eiendeler og ressurser. Likevel så alle informantene at slik tilleggsinformasjon kan være relevant for analytikernes arbeid. Videre kommer det frem at analytikere kan verdsette selskaper uten slik informasjon, men at immaterielle verdier kan slå ut i selskapenes rentabiliteter. Det vil da være interessant å få informasjon om hva som fører til disse rentabilitetene.

Vi fant imidlertid noen svakheter ved denne type rapportering. Flere trakk frem problemer med sammenlignbarhet og informasjonsoverflod grunnet mangel på spesifikke rapporteringspunkter. Videre fant vi at det er viktig at selskapene rapporterer på det som er vesentlig for dem, herunder de mest vesentlige KPI-ene.

Derimot har vi funnet at tilleggsrapportering både kan vise selskapenes verdiskapning til investorer, men også gi positive effekter gjennom at selskapene selv kan bli mer bevisste på hvordan disse ressursene blir anvendt. Når selskapene får økt fokus på dette kan de igjen håndtere og allokere ressursene på en bedre måte.

Kan en tilleggsrapport medføre økt manipulering av regnskapsinformasjon?

Når det ikke finnes konkrete og faste punkter selskaper må rapportere på, medfører dette en risiko for manipulasjon av regnskapsinformasjonen. Dette stemmer også med våre funn. Informantene trekker frem at selskapene ønsker å sette seg selv i et bedre lys enn hva realiteten kanskje er. Dette er fordi de får muligheten til å gjøre dette ved bruk av rammeverkene for tilleggsrapportering som vi har fokusert på. Manipuleringen vil dog være innenfor lovlige rammer, da rammeverkene ikke er obligatoriske eller konkrete nok innenfor

immaterielle verdier. Vi fant også at attestering av disse rapportene vil øke troverdigheten av informasjonen, men at rapportene fortsatt kan anses som nyttige uten attestasjon.

Kan tilleggsrapportering av immaterielle verdier øke regnskapsinformasjonens beslutningsnytte?

Etter en analyse av de individuelle forskningsspørsmålene ser vi at det er flere momenter som spiller inn i avgjørelsen rundt beslutningsnyttene. Vi ser at det er flere verdier som regnskapsreglene ikke fanger opp. Dette viser at det foreligger en mangel rundt regnskapsreguleringen av immaterielle verdier, som en tilleggsrapport kunne ha utbedret. Det finnes dog som nevnt under forskningsspørsmålene både fordeler og ulemper med en slik rapport. Spørsmålet blir om fordelene overgår ulempene.

Den største ulempen viser seg å være risikoen rundt manipulasjon. Dersom brukerne anser informasjonen som troverdig når den i realiteten ikke stemmer, kan dette føre til uriktige beslutninger som går på bekostning av regnskapsbrukerne. Det er derfor viktig at brukerne selv utfører egne vurderinger rundt informasjonen. Videre vil det være vanskelig å bevare sammenlignbarheten slik som rammeverkene er utformet i dag. Funnene våre viser også at fokuset må ligge på hvilke immaterielle verdier som er vesentlige og relevante for selskapene slik at tilleggsrapport ikke fører til informasjonsoverflod.

Basert på våre analyser kan vi derfor konkludere med at en tilleggsrapport av immaterielle verdier kan øke beslutningsnyttene av regnskapsinformasjon gitt at rammeverkene kan bevare sammenlignbarheten og selskapene rapporterer på det som er vesentlig og relevant informasjon. Våre funn gjelder for analytiker- og investorperspektivet, i motsetning til kredittgiverperspektivet hvor vi har funnet at tilleggsrapportering ikke vil påvirke beslutningsnyttene.

8.2 Studiens begrensninger

I likhet med all annen forskning, har også denne oppgaven begrensninger. Masteroppgaven er skrevet over en tidsperiode på et semester, altså fem måneder. Derfor har det naturligvis vært begrensninger når det gjelder både tid og ressurser. Dette påvirker dermed forskningens kvalitet og resultater.

I løpet av denne prosessen har vi utført totalt 5 intervjuer, hvor tre intervjuer ble gjennomført fysisk og to digitalt grunnet geografisk tilhørighet. Informantene består av to revisorer, en analytiker, en akademiker og en banksjef. Utvalget setter en begrensning ved oppgavens kvalitet, da antall informanter er lavt med et fåtall av informanter innenfor hver gruppe. Vi opplevde det som svært krevende å få tak i informanter grunnet lav responsrate og tidsbegrensningen til oppgaven. I de tilfellene vi mottok respons, valgte intervjuobjektene å takke nei til deltakelse grunnet manglende innsikt og kompetanse på området.

Vi opplevde også at informantene som stilte hadde lite kompetanse når det gjaldt de to rammeverkene. Under intervjuene presenterte vi et sammendrag av <IR> rammeverket og Core & More. Hva vi valgte å inkludere i dette sammendraget kan ha påvirket informantenes oppfatning av rammeverkene, inkludert nytten av disse. Dette kan igjen ha påvirket våre funn og resultater, som kan gi utslag i oppgavens kvalitet og generaliserbarhet. Dette fordi informantene kan ha en annen forståelse av rammeverkene basert på våre sammendrag, enn det de hadde hatt dersom de hadde vært kjent med rammeverkene i sin helhet.

Grunnet informantenes ulike bakgrunn og ekspertise, valgte vi å benytte fire ulike intervjuguidere. Dette kan ha påvirket resultatene i form av lavere sammenlignbarhet mellom gruppene rundt noen av spørsmålene. For eksempel var det noen spørsmål hvor vi kun så det hensiktsmessig å spørre enkelte informanter. Da det er få informanter som representerer sitt ekspertiseområde fører dette til at funnene ikke kan generaliseres. Dette innebærer eksempelvis at funnet vi gjorde innenfor kredittgiverperspektivet, ikke kan generaliseres for andre kredittgivere. Funnene vil kun begrenses til informantenes individuelle syn rundt problemstillingen. Dersom vi hadde hatt flere informanter innenfor samme gruppe og ekspertiseområde kunne dette ha åpnet opp for mer generaliserbarhet grunnet mer sammenlignbarhet og bekreftbarhet.

Forfatterne hadde også lite erfaring med å utføre intervju før intervjuprosessen startet. Dette kan ha påvirket kvaliteten på intervjuene. Vi har sett i ettertid at noen av spørsmålene kunne blitt bedre utformet, men også at det ikke ble stilt oppfølgingsspørsmål som hadde vært nyttige å stille. Gjennom intervjuperioden økte kunnskapsnivået vårt, men til tross for dette ønsket vi likevel ikke å endre intervjuguidene. Begrunnelsen for dette er at vi ønsket å bevare tilstrekkelig sammenlignbarhet rundt spørsmålene som ble stilt til alle informanter.

8.3 Forslag til videre forskning

Arbeidet med oppgaven har gitt oss et høyere kunnskapsnivå innenfor oppgavens tema, men også rundt hva som kunne vært interessant å forske videre på. Under analysen så vi at et sentralt problem med tilleggsrapporteringen er tilstrekkelig sammenlignbarhet. Derfor synes vi at dette kan være nyttig å forske videre på, herunder spesielt hvordan tilstrekkelig sammenlignbarhet kan sikres i slike rapporter. Man kan da potensielt analysere hvordan rammeverkene for bærekraft tar fatt på dette problemet, for så å finne ut om dette er overførbart til <IR> rammeverket og Core & More. Det kunne også vært interessant å forske på om det er andre elementer enn immaterielle verdier som kunne ha blitt inkludert i en tilleggsrapport for å øke beslutningsnyttien av regnskapsinformasjon.

Vi har også påpekt problemene som foreligger rundt vårt utvalg, og hvordan dette svekker oppgavens generaliserbarhet. Derfor synes vi det ville vært interessant å forske på problemstillingen med et større utvalg innenfor de ulike gruppene. Vi synes spesielt dette hadde vært interessant med tanke på å se om funnene kan generaliseres til å gjelde alle revisorer, analytikere og kredittgivere i Norge. I forhold til regnskapsreguleringen rundt immaterielle eiendeler vil det være meget interessant å forske på om fjerning av muligheten til balanseføring av egenutviklede immaterielle eiendeler kan øke regnskapets relevans ved at det kun inkluderes i en tilleggsrapport. Da spesielt med tanke på at alt av slike verdier og eiendeler rapporteres samlet i stedet for noe i regnskapet og noe i en tilleggsrapport.

Videre ser vi det interessant å undersøke tilleggsrapportering ut fra et kost-nytteperspektiv. Vil utarbeidelse av en tilleggsrapport med ikke-obligatorisk informasjon kunne forsvares ut ifra et kost-nytteperspektiv? Her kan det være interessant å veie selskapenes tid og ressurser som medgår til slik rapportering opp mot brukernes potensielle økte beslutningsnytte.

Referanseliste

- Adams, C. A. (2017). *The Sustainable Development Goals, integrated thinking and the integrated report*. International Integrated Reporting Council (IIRC) og ICAS.
<https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2017-09/apo-nid303601.pdf>
- Baksaas, K.M. & Stenheim, T. (2015). Prinsippbaserte versus regelbaserte regnskapsstandarder. *Praktisk økonomi & finans*, 31(4), 80-94.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2871-2015-01-08>
- Baksaas, K.M. & Stenheim, T. (2020). *Regnskapsteori* (2.utg.). Cappelen Damm As.
- Bamle, M. & Bru, B. (2019). *Økonomisk kriminalitet: Trusler og tiltak* (1.utg.). Gyldendal Norsk Forlag.
- Barker, R., Lennard, A., Penman, S. & Teixeira, A. (2022). Accounting for intangible assets: suggested solutions. *Accounting and Research*, 52(6), 601-630.
<https://doi.org/10.1080/00014788.2021.1938963>
- Beisland, L. A. (2012). Verdirelevansen til norsk regnskapsinformasjon f. *Magma* (2), 34-41.
<https://old.magma.no/verdirelevansen-til-norsk-regnskapsinformasjon-f>
- Beisland, L. A. & Knivsfå, K. H. (2015). Have IFRS changed how stock prices are associated with earnings and book values? Evidence from Norway. *Review of Accounting and finance*, 14(1), 41-63. <https://doi.org/10.1108/RAF-06-2013-0079>
- Bell, E., Bryman, A. & Harley, B. (2022). *Business research methods* (6.utg.). Oxford University Press 2022.
- Bernhoft, A.C., Kvifte, S.S. & Røsok, K.O. (2018). *IFRS i Norge - en håndbok* (8.utg.). Fagbokforlaget.
- Berry, J. (2005). *Tangible Strategies for Intangible assets: How to Manage and Measure Your Company's Brand, Patents, Intellectual Property, and Other Sources of Value*. McGraw-Hill.

- Bjørnenak, T. (2019). *Strategiske lønnsomhetsanalyser*. Fagbokforlaget
- Blumberg, B. Cooper, D.R & Schindler, P.S. (2014). *Business Research Methods* (4th edition). Berkshire: McGraw-Hill Education.
- Bougie, R. & Sekaran, U. (2020). *Research methods for business; A skill building approach* (8.utg.). John Wiley & Sons inc.
- Brandsås, H. (2016). Selskapsrapporteringen må fornyes. *Revisjon og regnskap* (2), 29-30. <https://www.revregn.no/asset/pdf/2016/2-29-30.pdf>.
- Busco, C., Frigo, M. L., Riccaboni, A., % Quattrone, P. (2013). *Integrated Reporting: Concepts and Cases that Redefine Corporate Accountability*. Springer International Publishing Switzerland. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-02168-3>
- Calleja, A., Hidra, K., Lange, Y., Percy, S. & Takayanagi, N. (2014, 21.des). *Integrated Reporting in South Africa: From Concept to Practice*. (Future Leaders Program 2014 Enabling tomorrow's sustainability business leaders). Wbcsd. <https://www.wbcsd.org/contentwbc/download/2920/37428/1>
- Cuosso, B., Dumay, J, Palmaccio, M & Lombardi, R. (2017). Intellectual capital disclosure: a structured literature review. *Journal of Intellectual Capital* 18(1), 9-28.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (3.utg). Gyldendal Norsk Forlag AS
- Daum, J. H. (2003). *Intangible Assets and Value Creation*. John Wiley & Sons Ltd. https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=pCc_PIGPqqsC&oi=fnd&pg=PR5&dq=intangible+assets&ots=QIxuRJ5Vb2&sig=diarirKBX30NmY9VJc-pIe9b7vQ&redir_esc=y#v=onepage&q=intangible%20assets&f=false
- Deloitte. (2016). *King IV Bolder Than Ever*. https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/za/Documents/governance-risk-compliance/za_kingIV_deloitte_17032016.pdf

- Demmou, L., Stefanescu, I., & Arquié, A. (2019). *Productivity growth and finance: The role of intangible assets - A sector level analysis*. (ECO/WKP(2019)16). OECD.
[https://one.oecd.org/document/ECO/WKP\(2019\)16/En/pdf](https://one.oecd.org/document/ECO/WKP(2019)16/En/pdf)
- Dumay, J., Guthrie, J. & Rooney, J. (2020). Being critical about intellectual capital accounting in 2020: An overview. *Critical Perspectives on Accounting*, vol.70.
<https://doi.org/10.1016/j.cpa.2020.102185>
- Eccles, R. G., Krzus, M. P. & Solano, C. (2019). A Comparative Analysis of Integrated Reporting in Ten Countries. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3345590>
- Edvinsson, L. (1997). Developing Intellectual Capital at Skandia. *Long Range Planning*, 30(3), 366-373. [https://doi.org/10.1016/S0024-6301\(97\)90248-X](https://doi.org/10.1016/S0024-6301(97)90248-X)
- FEE. (2015). The Future of Corporate Reporting - creating the dynamics for change.
https://www.accountancyeurope.eu/wp-content/uploads/FEECogitoPaper_-_TheFutureofCorporateReporting.pdf
- Ghuri, P. & Grønhaug, K. (2010). *Research methods in business studies* (4.utg.). Pearson Education Limited.
- Gjerde, Ø., Knivsflå, K. & Sættem, F. (2008). The value-relevance of adopting IFRS: Evidence from 145 NGAAP restatements. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 17(2), 92-112.
<https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2008.07.001>
- Gottschalk, P. (2003). *Ledelse av intellektuell kapital*. Universitetsforlaget.
- Heskestad, T. (2016). Røde flagg i regnskapet: Manipulering av kostnader. *Revisjon og regnskap*, nr. 4, 33-39. Hentet fra <https://www.revregn.no/asset/pdf/2016/4-33-9.pdf>.

Hoff, K. G., Bragelien, I., Holvig, P. A. & Strøm, Ø. (2021). *Strategisk økonomistyring* (3.utg.). Universitetsforlaget.

IAS 38. Internasjonal regnskapsstandard 38 *Immaterielle eiendeler*.

IASB. (2018). *Conceptual Framework for Financial Reporting*.

IFRS foundation. (2016, 1.nov). *IIRC welcomes the release of King IV as South Africa sets a new global standard for corporate governance*. Integrated reporting now part of the IFRS foundation.<https://www.integratedreporting.org/news/iirc-welcomes-the-release-of-king-iv-as-south-africa-sets-a-new-global-standard-for-corporate-governance/>

IFRS Foundation (2022). International <IR> Framework: January 2021.
<https://www.integratedreporting.org/wp-content/uploads/2021/01/InternationalIntegratedReportingFramework.pdf>

IFRS foundation. (u.å). *DBS Bank*. Hentet 28. februar fra
<https://www.integratedreporting.org/profile/dbs-bank-2/>

ISA 240. Internasjonal regnskapsstandard 240 *Revisors oppgaver med og plikter til å vurdere misligheter ved revisjon av regnskaper*

Jacobsen, D. I. (2010). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (2.utg.). Høyskoleforlaget

Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3.utg.). Cappelen Damm AS.

Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (3.utg.). Abstrakt forlag AS.

Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2020). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (4.utg.). Abstrakt forlag AS.

- Kaplan, R. S. (2009). Conceptual Foundations of the Balanced Scorecard. *Handbook of Management Accounting Research*, 2009(2), 1253-1269.
[https://doi.org/10.1016/S1751-3243\(07\)03003-9](https://doi.org/10.1016/S1751-3243(07)03003-9)
- Kaplan, R. S. & Norton, D. P. (1992). The Balanced Scorecard—Measures that Drive Performance. *Harvard Business Review*, 70(1), 71-79.
- Kaplan, R. S. & Norton, D. P. (2000). Having Trouble with Your Strategy? Then Map It. *Harvard Business Review*. 78(5), 167-202.
- Kaplan, R. S. & Norton, D. P. (2001). Transforming the Balanced Scorecard from Performance Measurement to Strategic Management: Part I. *Accounting Horizons* 15(1), 87-104.
- Kaplan, R. S. & Norton, D.P. (2004). Measuring the Strategic Readiness of Intangible Assets. *Harvard Business Review*. 82(2), 52-63
- Kinserdal, F. (2017). Hva er regnskapsmanipulasjon, og hvordan kan den best avdekkes?: En gjennomgang av større regnskapsskandaler og metodene som ble benyttet. *Magma - Econas tidsskrift for økonomi og ledelse*, 69-78. https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/bitstream/handle/11250/2452550/Magma%2b0117_Kinserdal.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kvifte, S.S. (2004). *Konseptuelle rammeverk for regnskap*. DnR forlag.
- Kvifte, S.S. & Johnsen, A. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Kvifte, S.S. & Tofteland, A. (2008). *Finansregnskap: god regnskapsskikk og IFRS*. Fagbokforlaget.

- Langli, J. H. (2016). *Årsregnskapet* (10.utg). Gyldendal Norsk Forlag.
- Langli, J. H. (2022). *Årsregnskapet* (11.utg). Gyldendal Norsk Forlag.
- Lev, B. (2019). Ending the Accounting-for-Intangibles Status Quo. *European Accounting Review*, 28(4), 713-736. <https://doi.org/10.1080/09638180.2018.1521614>
- Massingham, R., Massingham, P. R., & Dumay, J. (2019). Improving integrated reporting: A new learning and growth perspective for the balanced scorecard. *Journal of Intellectual Capital*, 20(1), 60-82.
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JIC-06-2018-0095/full/pdf?title=improving-integrated-reporting-a-new-learning-and-growth-perspective-for-the-balanced-scorecard>
- Mazurkiewicz, K. (2020). Core & more - The concept of intelligent reporting for corporate information. *Polityki Europejskie, Finanse i Marketing* 24(73), 104-113.
- Mio, C., Marco, F. & Pauluzzo, R. (2016). Internal application of IR principles: Generali's Internal Integrated Reporting. *Journal of cleaner production* 15(139), 204-218.
<https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.07.149>
- Moe, N.C. & Torgersen, O. (2014). *Finansregnskapet i teori og praksis* (4.utg.). Fagbokforlaget.
- Myers, M. D. (2009). *Qualitative Research in Business & Management*. SAGE Publications Ltd.
- Norges finansanalytikers forening. (2004). Uttalelse om finansiell informasjon.
https://227825-www.web.tornado-node.net/wp-content/uploads/2019/10/Uttalelse_finansiell_info_2004.pdf

- NRS 19. (Desember 2022). Norsk RegnskapsStandard 19 - Immaterielle eiendeler.
<https://www.regnskapsstiftelsen.no/wp-content/uploads/2023/01/2022-NRS-19-Immaterielle-eiendeler-2022-desember.pdf>
- Porter, M. E. (1991): Towards a Dynamic Theory of Strategy. *Strategic Management Journal*, 12(S2), 95-117. <https://doi.org/10.1002/smj.4250121008>
- PwC (2019). Implementing integrated reporting: PwC's practical guide for a new business language: <https://www.integratedreporting.org/wp-content/uploads/2021/01/InternationalIntegratedReportingFramework.pdf>
- Regnskapsloven. (1998). *Lov om årsregnskap m.v.* (LOV-1998-07-17-56).
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56?q=regnskapsloven>
- Roos, G., Fernström, L. & Pike, S. (2005). *Den verdiskapende organisasjonen: intellektuell kapital i praksis*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Rødland, G. (2004). Vend selskapets innside ut - tilleggsinformasjon om verdiskapning. *Praktisk økonomi & finans*, 20(2), 15-25. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2871-2004-02-03>
- Saunders, M. N. K., Lewis, P. & Thornhill, A. (2019). *Research methods for business students* (8.utg). Pearson Education Limited.
- Schnatterly, K., Gangloff, K. A. & Tuschke, A. (2018). CEO Wrongdoing: A Review of Pressure, Opportunity and Rationalization. *Journal of Management*, 44(6), 2405-2432. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0149206318771177>
- Schwencke, H.R., Haugen, D.O., Baksaas, K.M., Stenheim, T. & Avlesen-Østli, E. (2021). *Årsregnskapet i teori og praksis 2020* (22.utg.). Gyldendal Norsk Forlag.
- Schwencke, H.R., Haugen, D.O., Baksaas, K.M., Stenheim, T. & Avlesen-Østli, E. (2022). *Årsregnskapet i teori og praksis 2021* (23.utg.). Gyldendal Norsk Forlag.

- Schwencke, H.R., Haugen, D.O., Baksaas, K.M., Stenheim, T. & Avlesen-Østli, E. (2023). *Årsregnskapet i teori og praksis 2022* (24.utg.). Gyldendal Norsk Forlag.
- Sekaran, U. & Bougie, R. (2013). *Research methods for business; A skill building approach* (6.utg.). John Wiley & Sons Ltd.
- Stanivuk, M. (2015). Intelektualni Kapital u Digitalnoj Ekonomiji / Intellectual Capital in Digital Economy. *Economics*, 3(1), 135-147. <https://doi.org/10.1515/eoik-2015-0003>
- Stenheim, T. (2008). Virkelig verdi – et utfordrende måleattributt. *Magma*, 11(02), 101-108. <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/bitstream/handle/11250/2466992/2008StenheimVerdi.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Stenheim, T. & Blakstad, L. (2012). Regnskapsmanipulering – definisjon, forutsetninger og incentiver. *Praktisk økonomi & finans*, 28(2), 57-69. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2871-2012-02-08>
- Stenheim, T. & Madsen, D. Ø. (2014a). Forsiktig regnskapsrapportering – hva og hvorfor?. *Praktisk økonomi & finans*, 30(4), 356-366. <https://www.idunn.no/doi/pdf/10.18261/ISSN1504-2871-2014-04-08>
- Stenheim, T. & Madsen, D. Ø. (2014b). Regnskapsbaserte avlønningskontrakter - med vekt på målkongruens. *Praktisk økonomi & finans*, 30(2), 168-184. https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2871-2014-02-07open_in_new
- Stenheim, T., Sundkvist, C. H. & Opsahl, A. (2017). Hva menes med regnskapskvalitet. *Magma - Econas tidsskrift for økonomi og ledelse*, 64-69. <https://biopen.bi.no/bi-xmlui/bitstream/handle/11250/2463476/2017StenheimHva.pdf>
- Stuart, I. (2020). Auditing and Assurance Services: Decision Making Under Conditions of Uncertainty.

- Sullivan, P. H. & Sullivan, P. H. (2000). Valuing intangibles companies - An intellectual capital approach. *Journal of intellectual capital*, 1(4), 328-340.
<https://doi.org/10.1108/14691930010359234>
- Sveiby, K.E. (1997). *The New Organizational Wealth : Managing & Measuring Knowledge-based Assets* (1.utg). Berrett Koehler Publishers.
<https://web.p.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fNDE0MjVfX0FO0?sid=6ab3e802-a377-4fce-8218-e5fc0f7df3ab@redis&vid=0&format=EB&rid=1>
- Sveiby, K.E. (2001). A knowledge-based theory of the firm to guide in strategy formulation. *Journal of intellectual capital*, 2(4), 344-358.
<https://doi.org/10.1108/14691930110409651>
- Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (2.utg). Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (3.utg.). Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Tjora, A. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Troy, C., Smith, K. G., & Domino, M. A. (2011). CEO demographics and accounting fraud: Who is more likely to rationalize illegal acts? *Strategic Organization*, 9(4), 259–282.
<https://doi.org/10.1177/1476127011421534>
- van der Meer-Kooistra, J. & Zijlstra, S. M. (2001). Reporting on intellectual capital. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 14(4), 456-476.
<https://doi.org/10.1108/09513570110403461>
- Whittington, R., Regnér, P., Angwin, D., Johnson, G., & Scholes, K. (2020). *Exploring Strategy* (12.utg.). Pearson Education Limited.

Vedlegg

Vedlegg 1 - Diskusjonsnotat Hanne Storslett

Innledning

Formålet med diskusjonsnotatet er å diskutere masteroppgaven i lys av begrepet internasjonal. Begrepet har blitt fokusert på i flere emner gjennom studieløpet hos UiA. Innledningsvis vil jeg i diskusjonsnotatet presentere en kort oppsummering av masteroppgaven. Videre vil jeg diskutere begrepet internasjonal, og se begrepet i sammenheng med vår masteroppgave ved å drøfte hvordan oppgavens tema kan bli påvirket av internasjonale trender og utviklinger.

Presentasjon av masteroppgaven

Masteroppgaven omhandler immaterielle verdier i selskaper, og om å opplyse om dette i en tilleggsrapport vil øke beslutningsnyttens av regnskapsinformasjonen. I oppgaven fokuserer vi på to rapporteringsrammeverk for immaterielle verdier; <IR> rammeverket og Core & More. Disse rammeverkene er i hovedsak lignende, men gjennom vår forskning har vi funnet ut at <IR> er både mer kjent og mer brukt. Rapportene skal vise hvordan et selskap skaper og ivaretar verdi på lang sikt (IFRS foundation, 2022, s.5). Selv om tilleggsrapportering av immaterielle verdier ikke er obligatorisk i Norge, er det flere norske bedrifter som har begynt å utarbeide integrerte rapporter på området for å vise hvordan de skaper verdi.

I oppgaven blir intellektuell kapital beskrevet som et selskaps sine immaterielle ressurser, erfaringer, kunnskap og åndsverk som benyttes til å skape økonomisk, sosial og miljømessig verdi (Dumay et al, 2020). Vi synes temaet vi har valgt er viktig fordi immaterielle verdier som intellektuell kapital; herunder blant annet ansattes kompetanse og opplæring, og kunde- og leverandørforhold, er noe som er og blir en stadig større del av virksomhetens immaterielle eiendeler. Dette gjelder spesielt for kunnskapsbedrifter hvor mye av verdiskapningen kommer av ansattes kompetanse.

I vår masteroppgave ønsker vi å besvare problemstillingen *kan tilleggsrapportering av immaterielle verdier øke regnskapsinformasjonens beslutningsnytte*. For å finne svar på problemstillingen, valgte vi å gå ut ifra tre forskningsspørsmål. Det første

forskningsspørsmålet går ut på om dagens regnskapsregler og standarder er egnet for å reflektere immaterielle verdier. Det andre går ut på om regnskapsbrukerne vil anse tilleggsinformasjon om immaterielle verdier som nyttig. Det siste går ut på hvorvidt en slik tilleggsrapportering kan medføre økt manipulering av regnskapsinformasjon. I sistnevnte vil vi også gå inn på hvorvidt en slik rapport kan benyttes uten attestering fra revisor.

For å undersøke problemstillingen har vi gjennomført fem kvalitative intervjuer. Vi har intervjuet to revisorer, en banksjef, en analytiker og en akademiker med relevant kompetanse innenfor feltet. Fra disse intervjuene har vi fått innsikt i problemstillingen fra flere sider. Slik har vi funnet at det kan være nyttig med slik tilleggsrapportering, men at det foreligger vesentlige hindringer i form av hvordan å sikre sammenlignbarhet, samt at det kan oppstå manipulering av informasjonen slik at den gjør informasjonen mindre relevant.

Internasjonal

«Internasjonal» er et av Handelshøyskolen ved UiA sine nøkkelbegreper som kommer frem i deres strategi. Begrepet kommer til uttrykk på flere vis gjennom utdanningsløpet, fordi internasjonal er et av begrepene som UiA mener at er relevante for ledere og arbeidstakere innen det økonomisk-administrative feltet (UiA, u.å, s.2). Begrepet kommer også til uttrykk i vår masteroppgave på flere vis.

Vi har valgt å fokusere på tilleggsrapportering av immaterielle ressurser i vår oppgave fordi at selv om dette ikke praktiseres så mye i dag, er temaet dagsrelevant både i Norge og internasjonalt. Selskapsrapportering er et felt som stadig vil være i utvikling. Dette skyldes blant annet utvikling i teknologi, men også forventninger fra bedriftens interessenter. Et resultat av økte forventninger fra interessentene er åpenhetsloven som trådte i kraft 1. juli 2022 (PwC, u.å). Loven gjelder større virksomheter som er hjemmehørende i Norge, som selger varer og tjenester i eller utenfor landet, og større utenlandske virksomheter som er skattepliktige i og selger varer og tjenester i Norge (Åpenhetsloven, 2021, §2). Loven bringer strengere krav til ansvarlighet og skal bidra til å forebygge brudd på menneskerettighetene og uanstendige arbeidsforhold hos virksomhetene og deres forbindelser nedover leverandørkjeden (PwC, u.å). Som sagt skyldes denne loven blant annet en utvikling hvor det er økte krav til ansvarlighet hos bedriftene fra deres kunder og andre interessenter (PwC, u.å).

En annen form for tilleggsrapportering som i stor grad brukes i dag er rapportering på bærekraft. Bedrifter har hovedsakelig gjort dette frivillig. 5. januar 2023 trådte CSRD i kraft (EU, u.å). CSRD, som står for Corporate Sustainability Reporting Directive er et direktiv fra EU om rapportering på bærekraft. CSRD styrker og moderniserer reglene rundt rapportering av ESG-informasjon (EU, u.å). Reglene, som gjelder flere store bedrifter og børsnoterte små og mellomstore selskaper, skal sikre at investorer og andre interessenter har tilgang til det de trenger av informasjon for å vurdere investeringsrisiko som oppstår fra klima- og bærekraftsproblemstillinger (EU, u.å). Selskaper kommer til å måtte rapportere på dette i regnskapsåret 2024, det vil si, at det gjelder rapportene som publiseres i 2025 (EU, u.å). Økte krav til rapportering er altså en internasjonal utvikling som bedriftene må ta stilling til. Det krever at selskaper må inneha kompetanse til å lage en slik rapport, samt at de må bli mer bevisste på slike forhold. Gjennom våre intervjuer i masteroppgaven har vi funnet ut at på samme måte som det vil være en utfordring med tilleggsrapportering av immaterielle verdier, er det en utfordring med bærekraftsrapportering slik den er i dag, at bedrifter vil rapportere på en måte som stiller dem selv i best mulig lys. Dette er altså noe som interessentene må ta med i betraktningen når de gjør vurderinger på bakgrunn av bærekraftsrapportene. Denne utviklingen er altså relevant for vår masteroppgave fordi den viser hvordan bedrifter håndterer økte krav til rapportering, samt aktuelle utfordringer og fordeler med dette.

En annen internasjonal utvikling som har funnet sted hos bedriftene er utvikling i hvor stor del av bedriftenes eiendeler som er immaterielle ressurser. Med immaterielle ressurser menes de ressursene som ikke kan være med i selskapets balanse. Dette er som sagt for eksempel ansatte sin kompetanse eller kunde- og leverandørforhold. Dette er spesielt relevant for service og kunnskapsbedrifter hvor IT og kompetanse utgjør store deler av selskapets verdiskapning. Gjennom vårt studieløp på UiA, har vi lært om både norske rapporteringsregler og IFRS. Når det gjelder IFRS og NGAAP sine standarder for immaterielle eiendeler, vil disse i realiteten være like, selv om det foreligger et par teoretiske unntak. Derimot kan Både NGAAP og IFRS sies å ha et for snevert syn når det gjelder å ta høyde for immaterielle verdier (Daum, 2003, s.viii). Det er mange immaterielle ressurser som ikke kan innregnes, verken etter norske eller internasjonale regler.

Dette er også hvorfor vi anser vårt tema som veldig relevant fordi dette kan for noen selskaper medføre at deres største kilder til verdiskapning ikke reflekteres til interessentene. Gjennom våre intervjuer har vi også oppdaget at flere norske bedrifter frivillig har begynt

med integrert rapportering for å vise sin verdiskapning til interessentene, og at revisor i en viss grad har attestert på dette. Masteroppgaven vår er i den grad veldig relevant for denne internasjonale utviklingen.

Dersom slik tilleggsrapportering blir lovfestet i en standard, vil det derimot få konsekvenser for revisor, regnskapsbrukerne, og bedriftene som skal utarbeide disse rapportene. De som skal utarbeide disse standardene må ha nok kompetanse, herunder også IT-kompetanse, til å utarbeide slike rapporter på en måte som ikke drukner leserne i informasjon. En fare med økt rapportering er at interessentene får for mye informasjon slik at det er vanskelig å skille ut det som er viktig og relevant (Brandsås, 2016, s.30). Det kan altså oppstå informasjonsoverflod.

En annen konsekvens er at dersom disse rapportene skal attesteres på, vil det stilles økte krav til kompetanse hos revisor. Vi fant derimot i oppgaven at informantene mener at en slik rapport kan bli benyttet også uten attestering, men at attestering vil øke troverdigheten av informasjonen. Uten attestering må regnskapsbrukerne da gjøre egne vurderinger når de tar i bruk denne informasjonen.

Gjennom studieløpet har det også vært fokusert på ulike strategiske økonomistyringsverktøy. Et verktøy som har gått igjen i flere fag på masterstudiet er balansert målstyring. Balansert målstyring er et av de mest kjente verktøyene innenfor virksomhetsstyring (Madsen, 2012, s.55). Verktøyet ble utviklet av Kaplan og Norton og måler suksessen til et selskap gjennom fire perspektiver eller fokus, herunder det finansielle perspektivet, kundeperspektivet, det interne prosessperspektivet, og læring- og vekstperspektivet (Kaplan, 2009, s. 1254). Studier viser at verktøyet blir brukt mange land, og det har også fått mye oppmerksomhet i Norge (Madsen, 2012, s.55).

Virksomhetsstyringsverktøy slik som balansert målstyring er relevante for vårt tema fordi de viser hvordan selskapet skaper verdi internt for selskapet, og mange av fokusområdene i for eksempel balansert målstyring er områder som også kunne blitt vist eksternt i en tilleggsrapport for å vise verdiskapning til interessentene. I oppgaven belyser vi et selskap som har gjort nettopp dette, nemlig Development Bank of Singapore, som har brukt balansert målstyring til å implementere integrert rapportering (*IFRS foundation, u.å*).

Avslutning

I diskusjonsnotatet er masteroppgavens problemstilling, «*kan tilleggsrapportering av immaterielle verdier øke regnskapsinformasjonens beslutningsnytte*», blitt sett på opp imot internasjonale trender og utvikling. Oppgavens problemstilling angår er et spennende tema som jeg har fått økt interesse for gjennom arbeidet. Oppgavens tema er aktuelt, og det har vært veldig lærerikt å gå dypere inn på rapportering og immaterielle verdier, og dette er kunnskap jeg kan ta med meg inn i arbeidslivet.

Vi har sett i oppgaven at revisor nå blir bedt om å attestere på slike rapporter, og at flere bedrifter, også norske, velger å utarbeide integrerte rapporter. Derfor vil det være nyttig for meg å ta med meg kunnskapen jeg har tilegnet meg gjennom skrivingen inn i arbeidslivet innen revisjon. Gjennom masterskrivingen har jeg fått ny innsikt i immaterielle verdier og hvor mye disse kan bety for bedrifter. I tillegg har fått enda mer kunnskap rundt regnskapsreglene som angår immaterielle eiendeler, herunder NRS 19 og IAS 38.

Referanseliste:

Brandsås, H. (2016). Selskapsrapporteringen må fornyes. *Revisjon og regnskap* (2), 29-30.

<https://www.revregn.no/asset/pdf/2016/2-29-30.pdf>.

Daum, J. H. (2003). *Intangible Assets and Value Creation*. John Wiley & Sons Ltd.

https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=pCc_PIGPqqsC&oi=fnd&pg=PR5&dq=intangible+assets&ots=QIxuRJ5Vb2&sig=diarirKBX30NmY9VJc-pIe9b7vQ&redir_esc=y#v=onepage&q=intangible%20assets&f=false

Dumay, J., Guthrie, J. & Rooney, J. (2020). Being critical about intellectual capital accounting in 2020: An overview. *Critical Perspectives on Accounting*, vol.70.

<https://doi.org/10.1016/j.cpa.2020.102185>

EU, (u.å.). *Corporate sustainability reporting*. Hentet 19. mai 2023 fra

https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en

IFRS Foundation (2022). International <IR> Framework: January 2021.

<https://www.integratedreporting.org/wp-content/uploads/2021/01/InternationalIntegratedReportingFramework.pdf>

IFRS foundation. (u.å). *DBS Bank*. Hentet 19. mai 2023 fra

<https://www.integratedreporting.org/rofile/dbs-bank-2/>

Kaplan, R. S. (2009). Conceptual Foundations of the Balanced Scorecard. *Handbooks of Management Accounting Research*, 3, 1253-1269. [https://doi.org/10.1016/S1751-3243\(07\)03003-9](https://doi.org/10.1016/S1751-3243(07)03003-9)

Madsen, D. Ø. (2012). The Balanced Scorecard i Norge: En studie av konseptets utviklingsforløp fra 1992 til 2011. *Praktisk økonomi & finans*, 28(4), 55-66.

<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2871-2012-04-06>

PwC. (u.å). *Åpenhetsloven: Dette betyr det for din bedrift*. Hentet 12. april 2023 fra

<https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/aapenhetsloven-nye-krav-til-aapenhet-leverdorkjeden.html>

UiA. (u.å). Strategy Framework School of Business and Law 2021-2024. Universitetet i Agder.

Åpenhetsloven. (2021). *Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold* (LOV-2021-06-18-99). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-99>

Vedlegg 2 - Diskusjonsnotat Thea Madeleine Lunde

I forbindelse med masteroppgaven er et av kravene ved Handelshøyskolen ved UiA at et diskusjonsnotat skal publiseres som et vedlegg. Hensikten med dette diskusjonsnotatet er å knytte masteroppgavens tema, problemstilling og funn opp mot begrepet 'internasjonal'. Det vil først gis en kort presentasjon av selve masteroppgaven. Deretter vil jeg gå inn på ulike internasjonale trender hvor jeg vil knytte disse trendene opp mot masteroppgaven.

Masteroppgaven sammendrag

Temaet i masteroppgaven er tilleggsrapportering av immaterielle verdier. Vi hadde et ønske å se på hvordan dette kunne påvirke regnskapsinformasjonens beslutningsnytte. Immateriell verdi er et videre begrep enn immaterielle eiendeler, da dette også omfatter verdier som selskapene skaper som ikke oppfyller definisjonen av en immateriell eiendel. Oppgaven tar for seg relevant regnskapsteori inkludert regnskapsmanipulering. Da Norge har et tosporet regnskapssystem ble både reglene for immaterielle eiendeler etter IFRS og NGAAP analysert. Basert på dette fremkom det at det var små forskjeller mellom IFRS og NGAAP når det kommer til regnskapsføring av immaterielle eiendeler. Bakgrunnen for dette er ifølge Langli (2022) at norske myndigheter og Norsk regnskapsstiftelse som står bak alle norske regnskapsstandarder (NRS) ønsker å tilpasse norske regler til den internasjonale utviklingen, altså til IFRS (s.47).

Data ble samlet inn gjennom personlige intervjuer og digitale intervjuer. Intervjuobjektene var revisorer, en finansanalytiker, en akademiker og en banksjef. Dette var fordi vi ønsket to ulike perspektiver på problemstillingen. Revisorer har innledende kunnskap om regnskapsregler og rapporteringer, mens finansanalytikere og banksjef er regnskapsbrukere. Akademikeren har innsikt i problemstillingen fra et analytikerperspektiv.

Funnene i oppgaven tyder på at mer rapportering, da i form av en tilleggsrapport, kan være med på å øke regnskapsinformasjonens beslutningsnytte. Dette er på bakgrunn av at brukerne vil da få mer informasjon om selskapets faktiske verdier som de kan bruke til å ta beslutninger. Det er imidlertid viktig å fokusere på vesentlige drivere av immaterielle verdier. Dette fordi regnskapsbrukeren er interessert i informasjon som er av vesentlig betydning for beslutninger. Dersom tilleggsrapporten inneholder for mye uvesentlig informasjon, kan det

føre til at regnskapsbrukeren ikke klarer å skille ut den informasjonen som er av betydning slik at beslutningsnyttens av tilleggsinformasjonen blir redusert.

Internasjonal

I løpet av mine to år på mastergradsstudiet har begrepet 'internasjonal' vært et viktig tema i samtlige emner. Studiet har i stor grad hatt fokus på internasjonale standarder når det kommer til regnskap og revisjon. I fagene BE-420 Finansregnskap 4 og BE-507 Financial Accounting 5 har de internasjonale regnskapsstandardene, IFRS, vært sentrale. Det har gitt meg god kunnskap rundt internasjonale regnskapsstandarder som jeg har fått bruk for i forbindelse med masteroppgaven. Dette er også svært relevant kunnskap å besitte nå som jeg skal ut i arbeidslivet.

I masteroppgaven tar vi for oss hvordan immaterielle eiendeler blir behandlet etter IAS 38 som er en standard etter IFRS. Vi tok også for oss hvordan disse eiendelene blir behandlet etter norske regnskapsregler (NGAAP). Dette ble gjort for å kunne gjennomføre en sammenligning av hvordan NGAAP behandler immaterielle eiendeler i forhold til de internasjonale standardene. Bakgrunnen for dette er det norske tosporssystemet hvor børsnoterte selskaper er pliktig til å rapportere etter IFRS. Dette viser at Norge følger den internasjonale utviklingen innenfor regnskapspraksis slik at store selskaper kan øke sammenlignbarheten med andre internasjonale selskaper som rapporterer etter IFRS.

Fremveksten av den nye økonomien hvor kunnskap, teknologi og informasjon står sentralt har ført til at disse ressursene har blitt en viktig del av selskapers verdier. OECD (1996) bruker begrepet "knowledge-based economy" for å poengtere betydningen kunnskap og teknologi har for økonomiske vekst (s.9). Dagens samfunn kan dermed sies å være et kunnskapssamfunn som er preget av et fokus på kunnskap og teknologi.

Det er et vel kjent internasjonalt problem at regnskapet ikke reflekterer selskapers virkelige verdier. I så fall hadde det ikke vært behov for å lære verdsettelsesmetoder slik som vi har gjort på studiet. Alle verdier og eiendeler hadde da fremkommet av balansen. På grunn av regnskapsregler og standarder for innregning kan ikke selskaper balanseføre alle sine verdier. Dette er fordi ikke alle eiendeler og ressurser oppfyller kriteriene for balanseføring. Da selskaper ikke kan balanseføre alle sine verdier, medfører det at selskapene får "usynlige" verdier som ikke blir rapportert eller tilgjengeliggjort for regnskapsbrukerne. Det er derfor

vanlig at selskaper har en høyere markedsverdi enn hva deres økonomiske verdi skulle tilsi. I følge Stanivuk (2015) representerer dette gapet intellektuell kapital (s.143).

Intellektuell kapital er usynlige immaterielle verdier til selskaper som finnes hos de ansatte gjennom deres kompetanse, erfaringer, evner, deres samhandling med andre samt deres forhold til leverandører og kunder (Stanivuk, 2015, s.143). I dag er intellektuell kapital, eller immaterielle ressurser, ansett som de viktigste ressursene hos mange store selskaper (Lin & Tang, 2008, s.679). Dette nettopp på grunn av den nye økonomien hvor kunnskap og teknologi er viktige verdidrivere for selskaper. Problemet med slike verdier er at de ikke kan innregnes i balansen. Mye av litteraturen rundt immaterielle verdier er hvordan dette skal kunne måles. Da disse verdiene ikke har fysisk substans er det vanskelig å avgjøre hva deres faktiske verdi for selskapene er. Vi utforsker derfor i masteroppgaven hvordan dette kan vises gjennom ikke-finansiell rapportering, altså tilleggsrapportering av slike verdier.

I dag er ikke-finansiell rapportering i stor grad knyttet til bærekraftsrapportering. Dette på grunn av det økte internasjonale fokuset på bærekraftig utvikling. Allerede på 1990-tallet dukket det opp forslag om at organisasjoner bør supplere regnskapet med regnskap for miljømessige, sosiale og andre ikke-finansielle ytelser, såkalt bærekraftsrapportering (Hohnen, 2012, s.3). Siden da har det blitt utviklet en rekke rammeverk og prinsipper for denne type rapportering. Eksempler på slike rammeverk er Global Reporting initiativ (GRI) og Sustainability Accounting standards Board (SASB) (IFRS Foundation, 2021).

I henhold til regnskapsloven §3-3c skal store selskaper gi en redegjørelse for deres samfunnsansvar som minst skal inneholde opplysninger om “(...) miljø, sosiale forhold, arbeidsmiljø, likestilling og ikke-diskriminering, overholdelse av menneskerettigheter og bekjempelse av korrupsjon og bestikkelser”(Regnskapsloven, 1998, §3-3c). Selv om dette er en norsk regnskapsregel, har den internasjonal tilknytning da den er implementert for å sikre overholdelse av EUs Non-Financial Reporting Directive (NFRD) (Innovasjon Norge, 2021). Dette er forhold som inngår i ESG-rapportering. ESG står for environmental, social og governance, og utgjør en tredelt tilnærming til bærekraft (PWC, u.å). ESG-rapportering er i dag frivillig, men blir stadig en viktigere del ved verdivurdering av selskaper (Innovasjon Norge, 2021). Selv om fokuset i masteroppgaven ikke er bærekraft, kan denne trenden likevel knyttes opp mot oppgavens tema og funn.

Masteroppgaven forsøker å finne ut om tilleggsrapportering av selskapers immaterielle verdier vil være nyttig for brukerne av regnskapet. Fremveksten av bærekraftsrapportering viser at tilleggsrapportering av ikke-finansiell informasjon stadig blir mer nyttig for regnskapsbrukerne. I dag etterspør de mer informasjon knyttet til selskapers drift enn hva finansregnskapet viser. I masteroppgaven tar vi for oss to rammeverk knyttet til tilleggsrapportering for å se om disse kan anvendes til problemstillingens formål; <IR> rammeverket og Core & More. Begge er internasjonale rammeverk som har som formål å vise verdiskapningen til selskaper. Core & More rammeverket var imidlertid litt kjent fra før jeg satt i gang med masteroppgaven, da dette kort ble introdusert i BE-420 Finansregnskap 4. Der ble også problematikken rundt økte immaterielle verdier i forhold til hva som blir balanseført nevnt kort. I løpet av masterperioden har denne kunnskapen blitt bygd på og utforsket videre.

Funnene i masteroppgaven tyder på at kjennskapen og bruken av <IR> rammeverket er mer utbredt enn Core & More rammeverket. Dette selv om rammeverkene er nok så like. Selv om <IR> er et mer kjent rammeverk brukt til å vise selskapers verdiskapning, er det fortsatt lite utbredt i Norge. Rammeverket er dog brukt mer internasjonalt. Et eksempel på dette er funnet vi gjorde i forbindelse med datainnsamlingen. En av informantene påpekte at integrert rapportering er obligatorisk i Sør-Afrika.

Slik som IFRS har økt sammenlignbarheten mellom selskapers regnskap internasjonalt og da også beslutningsnytt av informasjonen, kan tilleggsrapportering av selskapers verdier også øke beslutningsnytt av informasjonen. Problemet ligger imidlertid på at rammeverkene ikke har noen faste måleenheter eller krav som selskaper må følge ved utarbeidelse av en slik rapport. Dette vil føre til at det er vanskelig å sammenligne et selskap som bruker det i Norge med et internasjonalt selskap da de kan rapportere på helt ulike punkter. Ikke-finansiell rapportering har kommet lenger på bærekraftsfronten enn det å bruke det til å vise selskapers immaterielle verdier. EU vedtok i november 2022 et nytt bærekraftsdirektiv for bærekraftsrapportering, CSRD, som det også antas vil bli gjeldende i Norge (Pwc, 2022). Dette viser at det stadig arbeides med utviklingen av ikke-finansiell rapportering. Ved et fast regelverk vil den rapporterte bærekraftsinformasjonen i større grad kunne sammenlignes mellom selskapene da de har faste rapporteringspunkter de må forholde seg til. Noe av kritikken til bruk av <IR> rammeverket og Core & More rammeverket som fremkom i masteroppgaven går nettopp på dette med sammenlignbarhet og at det ikke er noen faste

rapporteringspunkter som selskapene må forholde seg til. Dette fører til vanskeligheter for regnskapsbrukeren å sammenligne hvordan selskapets immaterielle verdier utvikler seg over tid, samt sammenligne selskapet med andre selskaper.

I emnene BE-417 Management Control Systems og BE-418 Strategisk Økonomistyring var vi innom modellen for balansert målstyring. Dette er en modell som er brukt internasjonalt for å bedre virksomhetsstyringen i selskaper. Det er også en modell vi tar for oss i masteroppgaven. I en tid hvor det er mye informasjon tilgjengelig, er det vanskelig å skille ut hva som er vesentlig. Dette gjelder både for selskapers interne virksomhetsstyring og for brukerne av regnskapsinformasjonen. Modellen legger fokuset på fire perspektiver for å vurdere selskapets utvikling. Innenfor disse perspektivene settes det mindre key performance indicators, såkalte KPIer, som selskapene skal fokusere på. Ved å fokusere på kun noen få viktige nøkkelmålinger, vil prosessene rundt disse kunne forbedres.

I masteroppgaven knytter vi balansert målstyring til immaterielle ressurser. Selskaper kan benytte modellen til å få oversikt over den indirekte verdiskapningen immaterielle ressurser skaper, da ved hjelp av et strategikart. Tanken er å knytte de immaterielle ressursene til selskapers strategi ved hjelp av en årsak-virkningssammenheng. Ved bruk av et strategikart, kan selskaper få en oversikt over årsak-virkningssammenhengen mellom forbedringer i læring og vekst perspektivet hvor immaterielle ressurser som intellektuell kapital inngår, og påvirkningen på de tre andre perspektivene som til slutt resulterer i økt verdiskapning for selskaper.

Oppsummering

Fremveksten av bærekraftsrapportering viser at ikke-finansiell rapportering har kommet på agendaen og har med det blitt veldig aktuelt. Nå som kunnskap og teknologi vil være viktige verdidrivere i selskaper fører dette til mer intellektuell kapital i selskaper slik at mindre av deres verdier fremkommer av regnskapet. Dette viser en internasjonal trend mot økt fokus på ikke-finansiell informasjon, hvor dette blir stadig viktigere. Masteroppgavens problemstilling er dermed svært knyttet til internasjonale trender og høyst relevant å utforske i en større skala på et internasjonalt nivå i videre forskning.

Referanseliste:

Hohnen, P. (2012). *The Future of Sustainability Reporting* (EEDP Programme Paper: 2012/02). Chatham House.

https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Energy,%20Environment%20and%20Development/0112pp_hohnen.pdf

IFRS Foundation. (2021, 04. April). *A practical guide to sustainability reporting using GRI and SASB standards*. <https://www.sasb.org/knowledge-hub/practical-guide-to-sustainability-reporting-using-gri-and-sasb-standards/>

Innovasjon Norge. (2021, 02. juli). *Bærekraftsrapportering*.

<https://www.innovasjon Norge.no/no/verktoy/barekraft-og-etikk/barekraft-gir-konkurrensekraft/barekraftrapportering/>

Langli, J. H. (2022). *Årsregnskapet* (11. utg.). Gyldendal Norsk Forlag.

Lin, G. T. R. & Tang, J. Y. H. (2009). Appraising intangible assets from the viewpoint of value drivers. *Journal of Business Ethics*, 88, 679–689.

<https://doi.org/10.1007/s10551-008-9974-y>

OECD. (1996). *The knowledge based economy*. OCDE/GD(96)102.

[https://one.oecd.org/document/OCDE/GD\(96\)102/en/pdf](https://one.oecd.org/document/OCDE/GD(96)102/en/pdf)

Pwc. (2022, 20. desember). *Bærekraftsdirektivet (CSRD) vedtatt i EU – Hva betyr det for din virksomhet?*. <https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/enighet-om-barekraftsdirektivet-csrd.html>

Pwc. (u.å). *Hva er ESG?* Hentet 04. mai 2023 fra <https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/hva-er-esg.html>

Regnskapsloven. (1998). *Lov om årsregnskap m.v.* (LOV-1998-07-17-56). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56?q=regnskapsloven>

Stanivuk, M. (2015). Intellectual capital in digital economy. *Economics*, 3(1), 135-147.

<https://doi.org/10.1515/eoik-2015-0003>

Vedlegg 3 - Intervjuguide revisorer

Innledning

1. Kan du først starte med å fortelle litt om din arbeidserfaring og stilling?
2. Hva er din erfaring innenfor ikke-finansiell rapportering?

Immaterielle eiendeler

1. I hvilken grad er dagens regnskapsregler og prinsipper egnet for behandling av immaterielle verdier?
2. Synes du at dagens rapportering viser selskapenes verdi tilstrekkelig?
3. Har du vært borti klienter som har valgt å kostnadsføre utgifter til utvikling selv om dette kunne ha blitt balanseført?
Hvis ja, hva tror du grunnen til dette var?
Hvis nei, hva tror du er grunnen til at noen velger å gjøre det slik?

Tilleggsrapportering

1. Har du hørt om tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler før?
2. Har du hørt om <IR> rammeverket?
Hvis ja, hvordan tror du dette kan bli brukt med tanke på immaterielle verdier, for eksempel ansattes kompetanse, kunde- og leverandørforhold?
Hvis nei, vi forklarer kort hovedpunktene. Hvordan tror du dette kan bli brukt med tanke på immaterielle verdier, for eksempel ansattes kompetanse, kunde- og leverandørforhold?
3. Har du hørt om Core & More?
Hvis ja, kan dette være et nyttig verktøy med tanke på å reflektere et selskaps verdiskapning?
Hvis nei, vi forklarer kort hovedpunktene. Kan dette være et nyttig verktøy med tanke på å reflektere selskapers verdiskapning?
4. Hvilket av disse rapporteringsverktøyene tror du vil være mest nyttig å anvende? Hvorfor?
5. Ser du noen utfordringer knyttet til slik tilleggsrapportering av immaterielle ressurser?
6. Hvilke følger tror du at tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler vil få for regnskapsmanipulering?
7. Tror du det kan oppstå mer opportunistisk atferd fra selskapenes side i forbindelse med tilleggsrapporteringen? (manipulering)
8. Ser du noen muligheter for at en slik rapport kan bli revidert? Hvorfor/hvorfor ikke?
9. Uten attestering fra revisor, tror du en slik rapport kan være nyttig for regnskapsbrukerne?
10. Hvordan tror du utviklingen av rammeverk for tilleggsrapportering kommer til å bli i fremtiden?

Relevans

1. Hva mener du er god regnskapskvalitet?
Tror du tilleggsrapportering kan bidra til å øke dette?
2. Hva mener du er god resultat kvalitet?
Hvordan tror du tilleggsrapportering kan påvirke dette?
3. Dersom et selskap rapporterer alt som skaper verdi i selskapet, tror du denne informasjonen vil bidra til å gjøre regnskapet mer relevant?

Vedlegg 4 - Intervjuguide analytiker

Innledning

1. Kan du først starte med å fortelle litt om din arbeidserfaring og stilling?

Immaterielle eiendeler

2. Hvilken informasjon benytter du i forbindelse med selskapsanalyser?
3. Hvor innhenter du denne informasjonen?
4. Får du tilstrekkelig informasjon fra regnskapet?
  - a) Hvis nei, hvilken annen informasjon ville vært nyttig?
5. På hvilken måte bruker du ikke-finansiell informasjon?
6. Hvordan vurderer du om et regnskap har god eller dårlig kvalitet?
7. Hvordan påvirker det analysen dersom et selskap kostnadsfører eller balansefører immaterielle eiendeler?
8. Det legges til grunn at forskjellen mellom markedsverdi og selskapets balanseførte verdi skyldes selskapers immaterielle verdier. Er det korrekt å legge denne antakelsen til grunn? Hvorfor/hvorfor ikke?

Tilleggsrapportering

9. Har du hørt om <IR> rammeverket?
  - a) Hvis ja, tror du dette hadde vært nyttig å bruke med tanke på immaterielle ressurser?
  - b) Hvis nei, vi forklarer kort hovedpunktene. Tror du dette hadde vært nyttig å bruke med tanke på immaterielle ressurser?
10. Har du hørt om Core & More?
  - a) Hvis ja, på hvilken måte kan dette være et nyttig verktøy med tanke på å reflektere selskapets verdiskapning?
  - b) Hvis nei, vi forklarer kort hovedpunktene. På hvilken måte kan dette være et nyttig verktøy med tanke på å reflektere selskapers verdiskapning?
11. Hvilken informasjon hadde det vært nyttig å implementere i en tilleggsrapport?
12. Tror du en tilleggsrapport kunne vært nyttig å bruke i ditt arbeid?
13. Ser du noen ulemper en slik tilleggsrapportering kan medføre?
14. Kan en slik rapport øke beslutningsnyttien av regnskapet?
15. Kunne en slik tilleggsrapport blitt brukt som informasjonskilde uten attestering fra revisor?

Vedlegg 5 - Intervjuguide akademiker

Innledning

1. Kan du først starte med å fortelle litt om din arbeidserfaring og stilling?

Immaterielle verdier

2. I hvilken grad er dagens regnskapsregler og prinsipper egnet for behandling av immaterielle verdier? (IFRS vs NGAAP)
3. Synes du at dagens rapportering viser selskapenes verdi tilstrekkelig?
4. Det legges til grunn at forskjellen mellom markedsverdi og selskapets balanseførte verdi skyldes selskapers immaterielle verdier. Er det korrekt å legge denne antakelsen til grunn? Hvorfor/hvorfor ikke?
5. Hvilken type informasjon blir brukt i forbindelse med analyser av selskaper? (forskjell mellom store og små? bransje?)
6. Hva påvirker regnskapsbrukernes nytteverdi av regnskapsinformasjonen?

Tilleggsrapportering

7. Har du hørt om <IR> rammeverket?
  - a) Hvis ja, tror du dette hadde vært nyttig å bruke med tanke på immaterielle ressurser?
  - b) Hvis nei, vi forklarer kort hovedpunktene. Tror du dette hadde vært nyttig å bruke med tanke på immaterielle ressurser?
8. Har du hørt om Core & More?
  - a) Hvis ja, på hvilken måte kan dette være et nyttig verktøy med tanke på å reflektere selskapets verdiskapning?
  - b) Hvis nei, vi forklarer kort hovedpunktene. På hvilken måte kan dette være et nyttig verktøy med tanke på å reflektere selskapers verdiskapning?
9. Hvilken informasjon hadde det vært nyttig å implementere i en tilleggsrapport?
10. Ser du noen ulemper en slik tilleggsrapportering kan medføre?
11. Kan en slik rapport øke beslutningsnyttens av regnskapsinformasjonen? På hvilken måte?
12. Kunne en slik tilleggsrapport blitt brukt som informasjonskilde uten attestering fra revisor?
13. Hvilke typer selskaper burde ha en slik tilleggsrapport?
14. Kan en slik tilleggsrapport bli benyttet ved selskapsanalyse?

Vedlegg 6 - Intervjuguide bank

Innledning

1. Kan du først starte med å fortelle litt om din arbeidserfaring og stilling?

Kredittvurderinger

2. Hva ser banker på når de skal vurdere kreditt til selskaper?
3. Bortsett fra regnskapet, bruker dere annen informasjon i kredittvurderinger?
4. Hvordan blir de ulike informasjonskildene vektlagt?
5. Har størrelsen på selskapers balanse påvirkning på hvor mye kreditt de kan få?
6. Store selskaper rapporterer mer informasjon enn små. Hvordan påvirker dette deres kredittvurderinger?

Tilleggsrapportering

7. Har du hørt om <IR> rammeverket?
  - a) Hvis ja, tror du dette hadde vært nyttig å bruke med tanke på immaterielle ressurser?
  - b) Hvis nei, vi forklarer kort hovedpunktene. Tror du dette hadde vært nyttig å bruke med tanke på immaterielle ressurser?
8. Har du hørt om Core & More?
  - a) Hvis ja, på hvilken måte kan dette være et nyttig verktøy med tanke på å reflektere selskapets verdiskapning?
  - b) Hvis nei, vi forklarer kort hovedpunktene. På hvilken måte kan dette være et nyttig verktøy med tanke på å reflektere selskapers verdiskapning?
9. Hvilken informasjon hadde det vært nyttig å implementere i en tilleggsrapport?
10. Vil en slik tilleggsrapport som viser selskapers immaterielle verdier kunne påvirke hvor mye kreditt de kan få?
11. Ser du noen ulemper en slik tilleggsrapportering kan medføre?
12. Kan en slik rapport øke beslutningsnyttien av regnskapsinformasjonen?
13. Kunne en slik tilleggsrapport blitt brukt som informasjonskilde uten attestering fra revisor?

Vedlegg 7 - Beskrivelse av rammeverkene til informantene

<IR> rammeverket

<IR> står for integrert rapportering og er et rammeverk utarbeidet av International integrated reporting council (IIRC) i 2013. I dag er det IFRS Foundation som har tatt over ansvaret for rammeverket. Hovedformålet med en integrert rapport er å vise kapitaltilbyderne hvordan bedriften lager og tar vare på verdi over tid. Rammeverket er prinsippbasert og ment som en guide for selskaper som ønsker å avlegge en integrert rapport. Rammeverket gir ikke spesifikke målemetoder, indikatorer for å måle et selskaps prestasjon eller lignende, men inkluderer likevel visse kriterier som må foreligge for å bevare sammenlignbarhet mellom ulike selskaper.

Disse åtte elementene må inkluderes:

1. Overblikk over hva organisasjonen driver med og omstendighetene den befinner seg i
2. Hvordan organisasjonen blir styrt og hvordan dette støtter opp om dens evne til å generere verdi på kort sikt og på lang sikt
3. Organisasjonens forretningsmodell.
4. Hvilke risikoer som foreligger og hvilke muligheter som påvirker organisasjonens verdiskapningsevne
5. Organisasjonens strategi og fordeling av ressurser
6. I hvilken grad organisasjonen har oppnådd denne periodens strategiske mål og hvordan dette påvirker selskapets kapital
7. Hvilke hindringer og usikkerheter bedriften sannsynligvis kan møte mens de forfølger strategien, og eventuelle følger dette kan ha for forretningsmodellen og fremtidig drift
8. Hvordan organisasjonen velger hva som skal inkluderes i den integrerte rapporten og hvordan dette blir kvantifisert/målt.

Core & More

Core & more ble introdusert av FEE (Federation of european accountants) i 2015. Modellen går ut på at det utarbeides en kjerne rapport (core-rapporten) som inneholder et overblikk over selskapets drift. Bedriftens ledelse har frihet til å velge innholdet og formatet i rapporten, men

for opprettholde sammenlignbarhet mellom flere bedrifters rapporter foreligger følgende basisstruktur for rapporten:

- Mål og visjon
- Forretningsmodell og strategi
- Selskapets hovedmål, inkludert de viktigste bedrifts - og finansielle transaksjonene
- Hovedrisikoer og risikominimerende aktiviteter
- Hovedaspekter ved virksomhetsstyringen, herunder interne kontroller
- Årsregnskap eller deler av dette, KPIer og analyse av både finansiell og ikke-finansiell informasjon.
- Fremdriftsplaner og prognoser
- Revisjonsberetning

Som tillegg til denne kjernerapporten, utarbeides det tilleggsrapporter (more-rapporter). Disse fungerer som “ekstra lag” til kjernerapporten, og inneholder mer detaljer rundt informasjonen. Core & More tar i høy grad bruk av IT-verktøy. Det kan utformes en kjernerapport hvor det foreligger hyperkoblinger til flere nivåer som interessentene kan bruke til å «klikke seg fram» til informasjon i more-rapportene på det detaljnivået de er ute etter. For eksempel kan en More-rapport inneholde informasjon om menneskerettigheter, intellektuell kapital, risikostyring, eller annen informasjon bedriften mener vil være av nytte for interessentene.

Vedlegg 8 - Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Informasjonsskriv

Formål

Prosjektet er en masteroppgave hvor formålet er å undersøke om og på hvilken måte tilleggsrapportering av immaterielle verdier kan øke regnskapets relevans.

Hva innebærer det for deg å delta?

Vi ønsker hovedsakelig å samle inn data ved hjelp av personlig intervju. Dersom dette ikke er gjennomførbart, kan intervjuet gjennomføres per telefon, videochat, eller mail.

Intervjuprosessen er estimert til å vare i 30 minutter. Vi ønsker å benytte båndopptaker for å sikre oss all informasjon, dersom du samtykker til dette. All personinformasjon vil behandles konfidensielt, og slettes ved prosjektets slutt. Du vil også bli anonymisert i oppgaven.

Spørsmålene vil omhandle din stilling, erfaring, samt faglige spørsmål angående problemstillingen. Alle spørsmål kan sendes på mail i forkant av intervjuet. Dersom noen spørsmål bryter med taushetsplikt eller for andre grunner ikke kan besvares, går vi bort i fra disse.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Kun masterskribentene samt veileder vil ha tilgang til dine opplysninger.

Vi vil erstatte navnet og kontaktopplysningene med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Du vil ikke kunne gjenkjennes i oppgaven.

Prosjektet vil etter planen avsluttes 1. juni 2023. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Agder har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Masterstudent Thea Madeleine Lunde på e-post [redacted] eller [redacted]
- Masterstudent Hanne Storslett på e-post [redacted] eller [redacted]
- Veileder/prosjektansvarlig Terje Heskestad på e-post [redacted]

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Thea Madeleine Lunde og Hanne Storslett

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Tilleggsrapportering av immaterielle verdier*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)